

**Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi aikuisten parissa tehtävässä
sosiaalityössä**

Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä

Päivyt Jortikka

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

Syksy 2022

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 SOSIAALITYÖ JA VAIKUTTAVUUS.....	3
2.1 Vaikuttavuus, lähikäsitteitä ja sosiaalityön vaikuttavuus	3
2.2 Sosiaalityön vaikuttavuuden tutkiminen ja arviointi.....	7
3 AIKUISSOSIAALITYÖ JA VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI	13
3.1 Sosiaalityö aikuisten parissa.....	13
3.2 Vaikuttavuuden arviointi aikuissosiaalityössä	16
4 TUTKIELMAN TOTEUTUS	20
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	20
4.2 Tutkielman metodologiset lähtökohdat.....	21
4.3 Aineistonkeruumenetelmä ja aineiston analyysi	23
4.4 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus	31
5 NÄKEMYKSIÄ AIKUISSOSIAALITYÖN VAIKUTTAVUUDEN KÄSITTEESTÄ JA ARVIOINNISTA	36
5.1 Käsite ja sen alkuperä.....	36
5.2 Arvioinnin tapoja	41
6 SOSIAALITYÖN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTIA AUTTAVIA JA VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ.....	48
6.1 Arviointia auttavia tekijöitä.....	48
6.2 Arviointia vaikeuttavia tekijöitä.....	49
7 SOSIAALITYÖN VAIKUTTAVUUDEN ARVIONNIN OSAAMINEN JA TUKI.....	54
7.1 Osaaminen ja sen alkuperä.....	54
7.2 Työpaikan tuki ja toivomuksia tuelle	58
LÄHTEET.....	69
LIITE 1 Kyselyn saatekirje	75
LIITE 2 Kyselylomakkeen runko.....	76
TAULUKOT	77
TAULUKKO 1 Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi.....	77
TAULUKKO 2 Tulisiko vaikuttavuutta arvioida aikuissosiaalityössä	77
TAULUKKO 3 Tekijöitä, jotka auttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa.....	77
TAULUKKO 4 Tekijöitä, jotka vaikeuttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia	77
TAULUKKO 5 Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaaminen.....	77
TAULUKKO 6 Vaikuttavuuden arvioinnin osaamisen lähteitä	77
TAULUKKO 7 Sosiaalityön yliopistokoulutuksen antamat lähtökohdat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin.....	77

TAULUKKO 8 Työpaikan tuki sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnille	77
--	----

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä
– Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä.

Tekijä: Päivyt Jortikka

Tutkinto-ohjelma/oppiaine: Yhteiskuntatiede/Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma _X_ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 75 + 2 liitettä

Vuosi: 2022

Tiivistelmä

Tämä laadullinen Pro gradu -tutkielma tarkastelee aikuissosiaalityöstä työkokemusta omaavien sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista aikuissosiaalityössä. Tutkimuksen aineisto koostuu seitsemäntoista sosiaalityöntekijän vastauksista. Aineisto on kerätty Webropol-kyselyn avulla keväällä 2020. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu tutkimuksesta ja teorioista, jotka liittyvät sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin teemoihin.

Tutkielman aineiston analyysissä on hyödynnetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Tutkielman tulosten mukaan sosiaalityöntekijät ymmärtävät sosiaalityön vaikuttavuuden aikuissosiaalityössä monin eri tavoin. Useat sosiaalityöntekijät kertovat jonkin tekijän muutoksesta aikuissosiaalityön vaikuttavuutena. Kuitenkin se, minkä muutosta pidetään aikuissosiaalityön vaikuttavuutena, vaihtelee. Suurin osa kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä kertoo, että aikuissosiaalityön vaikuttavuutta tulisi arvioida, mutta arvioinnin tavoista löytyy näkemyseroja. Suurin osa sosiaalityöntekijöistä myös arvioi työssään sosiaalityön vaikuttavuutta, mutta arvioinnin tavat eroavat toisistaan.

Suurin osa kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä kertoo, että heidän työssään on erilaisia sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa auttavia tai sitä vaikeuttavia tekijöitä. Sosiaalityöntekijöiden arviot heidän omasta sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamisesta vaihtelivat. Osaamista aiheeseen oli saatu erityisesti opinnoista ja työpaikoilta, mutta myös muualta. Lähes kaikki vastaajista toivoivat jonkinlaista tukea sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin.

Tutkielman tulokset kertovat sosiaalityöntekijöiden moninaisista näkemyksistä aikuissosiaalityön vaikuttavuudesta ja sen arvioinnista. Herää kysymys, tulisiko sosiaalityön vaikuttavuudesta ja sen arvioinnista käydä lisää keskustelua ja tutkia aiheita enemmän, jotta esimerkiksi sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin tavat aikuissosiaalityössä olisivat riittävän yhdenmukaisia. Tärkeää olisi myös tarkastella sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyviä rakenteita. Sosiaalityöntekijöillä tulee osaamisen lisäksi olla esimerkiksi tosiasiallinen mahdollisuus toteuttaa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia työssään.

Avainsanat: aikuissosiaalityö, vaikuttavuus, arviointi, näkemys, kokemus, sosiaalityöntekijä, sisällönanalyysi (teoriaohjaava sisällönanalyysi)

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi: X.

1 JOHDANTO

Vaikuttavuudelle on yhteiskuntapolitiikassa annettu vähitellen merkittävä sananvalta. Vaikuttavuuden käsite on yleisesti otettu käyttöön valtion ja kuntien hallinnossa 1980-luvun lopulta lähtien ja se on 2000-luvulla levinnyt kaikkiin julkisen sektorin toimintoihin, toiminnan ja talouden ohjauksen uudistusten sekä arviointivelvoitteiden lakisääteistymisen myötä. (Rajavaara 2007, 14.) Lähes kaikissa valtakunnallisissa ohjelmissa ja linjauksissa onkin alettu vaatia vaikuttavuutta 2010-luvulta lähtien (Kivipelto & Kotiranta 2014, 176). Myös pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma (10.12.2020) huomioi vaikuttavuuden laajasti yhteiskunnan eri toimialoilla – myös sosiaali- ja terveydenhuollossa (Valtioneuvoston julkaisu 2019:31). Arviointi onkin vakiinnuttanut paikkansa myös sosiaalityössä (Heinonen 2007, 73). Vaikuttavuuden käsitteen jäsentäminen on kuitenkin sosiaalityössä koettu haastavana (Pohjola 2012b, 20). Sosiaalityön vaikuttavuuteen liittyykin moninainen ja vakiintumaton käsitteistö (Pohjola 2012a, 10).

Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön asiakkaisiin kuuluu laaja joukko ihmisiä, joilla on tarvetta sosiaalityön palveluille jossain heidän elämänvaiheessaan tai -vaiheissaan (Koubel 2013, 1). Koko sosiaalityön historian ajan, sosiaalityötä on tehty aikuisten parissa. Näin ollen, aikuissosiaalityön ilmiö on siis ollut olemassa jo pidempään, mutta 2000-luvulla aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä on tullut erityinen keskustelunaihe ja kehityksenkohde. (Jokinen & Juhila 2008, 7.) Vaikka aikuissosiaalityön kehittämishanke ja vaikuttavuuden arviointi ovat tarpeen, aikuissosiaalityön kehittämistä pidetään kuitenkin monimutkaisena ja jännitteisenä tehtävänä (Svenlin & Matthies & Turtiainen 2021, 276). Hyvinvointivaltion instituutiona toimiva aikuissosiaalityö esimerkiksi kohtaa kaikista selvimmin yhteiskunnassa lisääntyvän huono-osaisuuden (Kokkonen 2021, 52).

Alun perin vaikuttavuuden arviointi ei ole lähtöisin tilivelvollisuuden ja tehokkuuden vaatimuksista, vaan sillä tähdättiin ohjelmien vaikuttavuuden lisäksi yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämiseen (Kivipelto & Kotiranta, 2014, 172). Arviointiin liittyykin sosiaalityön arvon osoittamisen ja tilivelvollisuuden lisäksi toinen näkökulma, joka on sosiaalityön käytännön sisällön kehittäminen paremmin vastaamaan asiakkaiden ja laajemmin yhteiskunnan tarpeita (Kazi 2003, 14). Aikuissosiaalityössä vaikuttavuuden arvioinnin avulla voidaan esimerkiksi kyetä tunnistamaan toimivia ja vaikuttavia työmenetelmiä ja käytäntöjä (Kivipelto & Blomgren & Karjalainen & Saikkonen 2013b, 17). Lisäksi vaikuttavuustiedon avulla sosiaalityön merkitys voidaan saada paremmin esille, työn erilaiset painopisteet näkyviksi ja kootun tiedon avulla kehittää sosiaalityötä entistä

vaikuttavammaksi (Kivipelto & Blomgren & Karjalainen & Saikkonen 2013c, 101). Lisäksi arvioinnin kautta on mahdollista tuoda esiin puutteita ja riskejä liittyen esimerkiksi siihen, mikäli palvelua ei vaikka täyttämättömien virkojen tai toimien vuoksi ole saatavilla siinä laajuudessa kuin olisi tarkoitus (Saikkonen & Kivipelto 2012, 288).

Sosiaalityön käytännöistä nouseva tieto on sosiaalityön tiedonmuodostuksessa noussut yhä tärkeämpään rooliin (Heinonen 2007, 11). Kivipellon ja Kotirannan (2014, 178) mukaan olisi tärkeää, että sosiaalityön asiantuntijat kertoisivat näkemyksiään siitä, millaista vaikuttavuuden arviointia sosiaalityön alalla tarvitaan. Tutkielmani avulla annan tilan aikuissosiaalityöstä työkokemusta omaaville sosiaalityöntekijöille, heidän kertoakseen näkemyksiään aikuissosiaalityössä toteutettavasta sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista. Tavoitteenani on analysoida, millaisia käsityksiä sosiaalityöntekijöillä on sosiaalityön vaikuttavuudesta aikuissosiaalityössä ja sen arvioinnista, mitkä tekijät heidän mielestään voivat auttaa tai vaikeuttaa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia aikuissosiaalityössä sekä millaisena sosiaalityöntekijät kokevat oman sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvän osaamisensa sekä arvioinnille mahdollisesti saamansa tuen. Lopuksi tutkielmassa tarkastellaan, millaisia toiveita sosiaalityöntekijöillä on koskien sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvää tukea.

2 SOSIAALITYÖ JA VAIKUTTAVUUS

2.1 Vaikuttavuus, lähikäsitteitä ja sosiaalityön vaikuttavuus

Ennen kuin tarkastellaan sosiaalityön vaikuttavuuden käsitettä, on hyödyllistä avata vaikuttavuuden ja sen lähikäsitteiden määritelmiä. On tärkeää, ettei vaikuttavuuden käsite mene vahingossa sekaisin esimerkiksi tehokkuuden, tuottavuuden, kustannus-vaikuttavuuden tai vaikutuksien käsitteiden kanssa. Vaikuttavuudelle ei kuitenkaan ole olemassa yhtenäistä käsitteistöä (Rajavaara 2007, 16). Eri sanat kumpuavat erilaisista tavoista ymmärtää todellisuutta, erilaisista ajattelutavoista ja tarkastelusuunnista (Pohjola 2012b, 22). Petteri Paasion (2017, 403) mukaan vaikuttavuus on erityisen tieteenalan (ohjelma-arvioinnin) käsite, joka yhdistyy yhteiskuntapolitiikkaan, jossa julkisia varoja käytetään jonkin hyvinvoinnin osa-alueen edistämiseen tai yhteiskunnallisen ongelman vähentämiseen. Vaikuttavuudella pyritään siten objektiivisesti tarkastelemaan, onnistuiko esimerkiksi päihdeongelmien väheneminen eli oliko toiminta tuloksellista eli vaikuttavaa. Vaikutuksen käsitteellä puolestaan viitataan syy-seuraussuhteisiin, joita tutkivat kaikki tieteenalat.

Vaikuttavuutta voidaan tarkastella myös eri tasoilla. Vaikuttavuuden käsitteellä voidaan viitata yhteiskunnallisen tason vaikuttavuuteen, palvelujärjestelmän ja sen organisaatioiden ja niissä toteutettavan työn vaikuttavuuteen tai yksilötason muutoksiin. Vaikuttavuuden käsite voi liittyä myös palveluiden taloudellisuuteen ja tuottavuuteen, ihmisen kokemuksiin ja tyytyväisyyteen tai toiminnan laatuun. (Pohjola 2012a, 10-11.)

Vaikuttavuuteen liittyviä käsitteitä ovat esimerkiksi tuottavuus, kustannusvaikuttavuus ja tehokkuus. Ne ovat vaikuttavuuden tavoin laatuun liittyviä käsitteitä, mutta sisältävät eri merkityksiä. (Pekurinen & Räikkönen & Leinonen 2008, 21.) Onkin tärkeää huomata, että vaikuttavuus ei tarkoita samaa kuin esimerkiksi tuottavuus, jolla tarkoitetaan yleensä panosmäärän ja tuotosmäärän välistä suhdetta (Maliranta 2006). Myös Pekurisen ym. (2008, 21) mukaan tuottavuudella tarkoitetaan käytettyjen panosten ja toiminnan tuotoksen eli kustannusten suhdetta. Tuottavuuteen keskittyvässä lähestymistavassa kiinnostus, kohdistetaan käytettävissä olevilla voimavaroilla tuotettujen palveluiden määrään ja niihin liittyviin muutoksiin. Otettaessa huomioon kaikki toiminnassa käytetyt panokset, voidaan puhua kokonaistuottavuudesta. Vaikuttavuuden ja tuottavuuden termien erotukseen liittyen, on tärkeää huomata, että julkisen sektorin tuottavuusindikaattorit eivät suoraan

laajemmin kerro julkisen palvelutuotannon onnistumisesta, eivätkä mittaa tuotannon vaikuttavuutta eli tuotoksen vaikutusta palvelujen kuluttajiin (Kangasniemi 2012, 35).

Tuottavuus ja tehokkuus liittyvät termeinä toisiinsa, mutta nekin ovat kuitenkin käsitteellisesti eriytyneitä toisistaan. Tehokkuudella tarkoitetaan toiminnassa käytettyjen panosten ja niillä aikaansaadun vaikuttavuuden suhdetta. Tehokkuuteen fokusoituva lähestymistapa kumpuaa ajatuksesta, että sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden perimmäisenä tarkoituksena ei ole tuottaa mahdollisimman paljon palveluja voimavaroilla, jotka on annettu, vaan annetuilla voimavaroilla saada aikaan mahdollisimman suuri myönteinen muutos asiakkaan sekä väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä. Kustannus-vaikuttavuudella puolestaan tarkoitetaan vaikuttavuuden ja panosten välistä suhdetta. Kustannus-vaikuttavuuden avulla voidaan kertoa, kuinka annetuilla voimavaroilla on onnistuttu toimialan perimmäisten tavoitteiden, kuten hyvinvoinnin tai terveyden, saavuttamisessa. Mitä edullisemmin tavoitteeseen on päästy, sitä tehokkaampaa eli kustannusvaikuttavampaa toiminta on. (Pekurinen ym. 2008, 21.)

Arvioinnin käsitettä on jo pitkään käytetty lähes kaikissa yhteyksissä sekä erittäin laajassa merkityksessä, joten sen avaaminen ja ymmärtäminen on vaikea tehtävä (Heinonen 2007, 41). Arvioinnin konsepti sisältää sekä kuvauksen siitä, kuinka kokonaisuutta arvioidaan, ja jotkin standardit tai kriteerit, joilla suoritusta arvioidaan (Rossi & Howard & Mark 1999, 20-21). Arvioinnista puhuttaessa, on erotettava toisistaan arviointitutkimus ja johonkin tiettyyn, rajattuun asiaan kohdistuva arviointi. Arviointitutkimus toteutetaan useimmiten ulkopuolelta käsin, erillisenä asiantuntijatyönä, kun taas arviointia voidaan toteuttaa henkilöstön suorittamana itsearviointina tai ulkopuoliselta taholta ostettuna arviointina, joka on usein lyhytkestoisempaa kuin perinteinen arviointitutkimus. (Heinonen 2007, 73.) Tutkielmassani keskitän tarkasteluni työorganisaation henkilöstön eli tässä tapauksessa sosiaalityöntekijöiden toteuttamaan arviointiin, jota he tekevät aikuissosiaalityössä. Pyrin tutkielmassani rajaamaan arviointitutkimuksen tarkastelun ulkopuolelle.

Alun perin vaikuttavuuden arviointi ei ole lähtöisin tilivelvollisuuden ja tehokkuuden vaatimuksista, vaan sillä tähdättiin ohjelmien vaikuttavuuden lisäksi yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämiseen (Kivipelto & Kotiranta, 2014, 172). Arviointiin liittyikin sosiaalityön arvon osoittamisen ja tilivelvollisuuden lisäksi toinen näkökulma, joka on sosiaalityön käytännön sisällön kehittäminen paremmin vastaamaan asiakkaiden ja laajemmin yhteiskunnan tarpeita (Kazi 2003, 14). Kiinnostukseni vaikuttavuuden arviointiin onkin lähtöisin edellä mainitusta näkökulmasta, jonka mukaan vaikuttavuuden arvioinnin

avulla voisi olla mahdollista kehittää sosiaalityön käytäntöä entistä paremmin palvelemaan asiakkaiden ja yhteiskunnan tarpeita.

Jotkut kirjoittajat käyttävät vaikuttavuuden arvioinnin sijaan termiä vaikuttavuuden seuranta. Korteniemi ja Borg (2008, 60) esimerkiksi kertovat, että vaikuttavuuden seuranta tehdään todellisissa olosuhteissa, mutta myös he erottavat sen tutkimusorientoituneesta arvioinnista. Kuitenkin myös jatkuvasti kerättävä seurantatieto voi luoda perustaa uuden tiedon tuotannolle. Näin voi tapahtua analysoimalla systemaattisesti seurantatietoa ja hyödyntämällä sitä tutkimustarkoituksessa. Näyttöön perustuvien käytäntöjen kehittämisessä myös vaikuttavuuden seurannalla on oma roolinsa. Seurantaan liittyvästä vaikuttavuuden arvioinnista hyvänä esimerkkinä toimii esimerkiksi Helsingin sosiaaliviraston jälkikuntoutusyksikössä tehty arviointi. Jälkikuntoutuksen seurantajärjestelmän avulla on tuotettu tietoa siitä, minkälaisia muutoksia on tapahtunut asiakkaiden elämässä asiakkuuden aikana ja kuinka muiden palvelujen käyttäminen on vaikuttanut asiakkaiden tilanteisiin. Lisäksi tietoa on osin tuotettu myös siitä, mitkä tekijät ovat selittäneet muutoksia, joita on tapahtunut asiakkaiden tilanteissa.

Kysymys vaikuttavuudesta ei ole sosiaalityöissä uusi. Melkein kaikessa sosiaalityöissä tutkittu tutkimuksessa luodaan päätelmiä vaikutusketjuista ja erilaisiin tutkimussuuntauksiin sisältyy syy-seuraussuhteita koskevia implisiittisiä käsityksiä. (Koivisto 2006, 53.) Sosiaalityön vaikuttavuuteen liittyy kuitenkin moniulotteinen ja vakiintumaton käsitteistö (Pohjola 2012a, 9-10). Lisäksi sosiaalityön vaikuttavuutta pidetään tunnetusti hankalana käsitteenä (Mäntysaari & Ylistö 2021, 248). Sosiaalityön vaikuttavuuden katsotaan nousevan keskusteluun eri aikoina erilaisin käsitevalinnoin ja erilaisin painotuksin. Olisi tärkeää kiinnittää huomiota siihen, minkälaisien käsitteiden avulla vaikuttavuudesta puhutaan. Käsitevalinnoilla luodaan valtapositiioita ja ilmiöiden ymmärtämisen monopoleja, samalla piilottaen vaihtoehtoisia käsitteitä. (Pohjola 2012a, 9, 11.)

Petteri Paasion (2017, 404-405) mukaan sosiaalityön vaikuttavuus voidaan määritellä sosiaalityön kyvyksi tosiasiallisesti edistää asiakkaan hyvinvointia. Tämä klassinen ajatus sosiaalityön vaikuttavuudesta on ollut hänen mukaansa näkyvissä niin sosiaalityössä, arviointitutkimuksessa kuin sosiaalityön arvioinnin teoriassa. Lisäksi vaikuttavuustiedolla voidaan katsoa olevan pääosin kaksi lajia: paras mahdollinen tutkittu tieto sekä asiakasprosessien vaikuttavuuden seuranta. Paras mahdollinen tutkittu tieto ohjaa valintoja eri asiakasprosesseissa ja asiakasprosessien vaikuttavuuden seurannassa jokaisen yksittäisen asiakasprosessin vaikuttavuutta seurataan, jotta nähtäisiin, tapahtuuko kyseisen asiakkaan hyvinvoinnissa myönteistä muutosta. Tässä tutkielmassa keskitytään Paasion jaottelun

mukaisesti vaikuttavuustiedon lajeista toiseen: asiakasprosessien vaikuttavuuden seurantaan sosiaalityöntekijöiden näkemysten kautta. Olisi kuitenkin ollut mielenkiintoista selvittää myös vaikuttavuustiedon toiseen lajiin, parhaaseen mahdolliseen tutkittuun tietoon liittyen, kuinka sosiaalityöntekijät hyödyntävät sitä työssään: mistä he tietoa hakevat, mihin käyttötarkoituksiin ja kuinka he tietoa työssään hyödyntävät.

Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä – arviointimalleista mittareihin -tutkimus- ja kehittämishankkeessa, vaikuttavuus määriteltiin sosiaalityön kyvyksi vastata asiakkaan kanssa asetettuihin tavoitteisiin ja asiakkaan tilanteesta kumpuaviin tarpeisiin (Kivipelto & Blomgren & Karjalainen & Saikkonen 2013b, 23). Pohjolan (2012b, 23) mukaan asiakasvaikuttavuus liittyy vaikuttavuuden erilaisiin ymmärtämistapoihin. Asiakasvaikuttavuudella tarkoitetaan asiakkaan saamaa apua tai hyötyä, asiakkaan tarpeisiin vastaamista ja näin ollen asiakkaan tilanteesta tapahtuvaa muutosta. Kun puhutaan sosiaalityön prosessien vaikuttavuudesta, käytetään usein muutosta käsitteenä, koska toiminnalla pyritään muutoksen tuottamiseen.

Saikkonen ja Kivipelto (2012, 287) kertovat esimerkin tavasta, jolla sosiaalityön vaikuttavuus ja vaikutukset voidaan erottaa toisistaan. Heidän mukaansa vaikuttavuuteen liittyvät tulokset ovat kestoaltaan pidempiä kuin vaikutuksiin liittyvät. Tällaisia pitkäkestoisia tuloksia voivat olla esimerkiksi tulokset, jotka ovat henkilön kohdalla seurausta esimerkiksi asunnon saannista ja muista tukitoimista. Lisäksi he yhdistävät hyvinvoinnin vaikuttavuuteen kertomalla, että pitkäkestoiset tulokset ilmenevät hyvinvoinnin lisääntymisenä esimerkiksi ennen ilman asuntoa eläneen henkilön kohdalla. Vaikutusten voidaan puolestaan katsoa olevan lyhytkestoisempaa toimintaa. Esimerkkinä vaikutuksista voi toimia esimerkiksi asunnon saanti.

Vaikuttavuutta voidaan pitää oleellisena ulottuvuutena sosiaalityössä, koska työssä pyritään siihen, että ongelmallinen tilanne muuttuisi laadullisesti parempaan suuntaan (Pohjola 2012b, 23). Suomessa onkin jo kauan haluttu perustaa sosiaalipalvelujen tuottaminen entistä vankemman tietopohjan varaan. Tarkoituksena on ollut lisätä ja vahvistaa tietopohjaa, jotta sitä kyettäisiin hyödyntämään arkityössä sekä ammatillisuuden ja palveluiden kehittämisessä. Tietopohjan vahvistamiseen liittyvä keskeinen kysymys kuitenkin on, kuinka saada tietoa palvelujen vaikuttavuudesta. Yhtenä vastauksena sosiaalipalvelujen tietopohjan vahvistamiselle on tarjottu tutkimukselliseen näyttöön perustuvan käytännön kehittämistä. (Korteniemi & Borg 2008, 7.)

Sosiaalityössä toimiminen ei saa nojautua mielikuvien varaan, vaan lähtökohtana tulee olla tutkimuksellisen ja teoreettisen tiedon hyödyntäminen (Svenlin ym. 2021, 273). Vaade palvelujen näyttöperusteisuudesta ei kuitenkaan saa ohjautua liian tiukan näyttö - käsitteen mukaisesti. Esimerkiksi ennaltaehkäiseviä palveluita koskien on haastavaa tuottaa selvää ja kiistatonta näyttöä vaikuttavuudesta tiukan näyttö -käsitteen mukaisesti. Pahimmillaan tiukan näyttö -käsitteen mukaan toimittuna, todella tarkkaan määritettyjä interventioita luoden, palveluiden käyttäjien monimuotoiset tarpeet voivat jäädä kohtaamatta. (Saikkonen & Kivipelto 2012, 292.) Jotta näyttöperusteisen lähestymistavan käyttö Suomessa olisi laajamittaisesti mahdollista, tarvittaisiin rakenteiden luomiseksi kuitenkin pitkäkestoista kehittämistyötä, porrastettuna vuosien ajanjaksolle. Tarvitaan myös koulutusta, tutkimustietoa ja vaikuttavuuteen liittyvää tietoa, verkkosivuja, oppaita sekä muita tukirakenteita, jotta tietoa voidaan hyödyntää ja levittää sekä aikaansaada kulttuurista muutosta. (Korteniemi & Borg 2008, 61.)

2.2 Sosiaalityön vaikuttavuuden tutkiminen ja arviointi

Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että sosiaaliset mekanismit, jotka selittävät aikuissosiaalityön vaikuttavuutta, paikantuvat ensisijaisesti ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutukseen. Näiden mekanismien tunnistaminen auttaa ymmärtämään millaiset tekijät mahdollistavat vaikuttavaa aikuissosiaalityötä ja mitkä puolestaan estävät myönteisiä vaikutuksia. (Matthies & Svenlin & Rantamäki & Viitasalo 2021, 195.) Sosiaalityön vaikuttavuutta ei ole mahdollista tutkia suorina syy-seuraussuhteina, vaan realistisen arvioinnin periaatteiden avulla, joissa korostetaan mekanismien merkitystä tavoitteiden saavuttamista tukevin taikka vaikeuttavina asioina. Tämä johtuu sosiaalityön välillisestä luonteesta. (Kivipelto & Koponen 2021, 238.)

Sosiaalitieteissä vaikuttavuustutkimukseen kohdistunut niin sanottu kielellinen käänne on rajannut kiinnostuksen tekstillisiin tutkimusaineistoihin ja kuvaaviin asetelmiin, hyläten mittaamiseen pohjautuvan sosiaalityön tutkimuksen (Pohjola & Kemppainen & Väyrynen 2012, 349). Vaikuttavuudesta ja toiminnan laadusta ei kuitenkaan voi tehdä pitkälle meneviä päätelmiä, ellei käytössä ole selkeitä ja validoituja mittareita (Pekurinen ym. 2008, 5). Mittaamisen keskeisenä tavoitteena on osoittaa hyvinvointipalvelujen hyöty. Tämä tapahtuu kuvaamalla, operationalisoimalla, kvantifioimalla ja mittaamalla erilaisten

toimenpiteiden vaikutuksia väestön hyvinvointiin ja siihen liittyviin osatekijöihin. (Pekurinen 2014, 159.) On kuitenkin huomattava, että mikäli mittaamisen tavat määritellään väärin, tästä syntyvä jälki on karmea. Mittaamisen osalta onkin tärkeää, että painopisteen tulee määrän sijaan olla laadussa. (Kotiranta & Mäntysaari 2017, 35.)

Paasion mukaan (2017, 404) vaikuttavuutta on hyväksyttävää tutkia myös laadullisesta aineistosta, mutta silloin voidaan tutkimuksen avulla parhaimmillaankin tuottaa vain perusteltu hypoteesi vaikuttavuuden luonteesta. Pohjolan, Kemppaisen ja Väyrysen mielestä (2012, 347) sosiaalityön vaikuttavuuden tutkimisen ei tarvitsisi olla mittaamiskeistä. Heidän mielestään sosiaalityön vaikuttavuutta voidaan mittaamisen sijaan tarkastella erilaisia työmenetelmiä, interventioita sekä toiminnallisia ratkaisuja tutkimalla. Pohjola (2012a, 10) lisää, että vaikuttavuutta tutkiessa, analyysimetodien tulisi olla sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia, koska molemmilla on omat vahvuutensa ja sovellusalueensa.

Korteniemen ja Borgin (2008, 8) mukaan sosiaalipalvelujen vaikuttavuutta koskevaksi näytöksi voidaan hyväksyä laadullisten tutkimustulosten ja tutkimuskatsausten sekä hyvin monenlaisten todellisiin olosuhteiden soveltuvien kvantitatiivisten arviointimenetelmien lisäksi asiakastyöntekijöiden kokemustieto, realistiseen arviointiin perustuvien tutkimuskatsausten tieto ja niin edelleen. Myös Pohjolan (2012a, 10) mukaan vaikuttavuusnäyttöä voidaan osoittaa määrällisen ja laadullisen tutkimuksen lisäksi työntekijöiden tuottaman tiedon avulla. Vielä ei kuitenkaan ole olemassa yksimielisyyttä siitä, millaisin tutkimusasetelmin vaikuttavuutta kyettäisiin osoittamaan tai kuinka sosiaalisten interventioiden vaikutukset syntyvät. Ontologiaa tulisikin jäsentää asian selvittämiseksi. (Koivisto 2006, 53.)

Sosiaalityössä vaikuttavuuden arviointi, käytäntö ja tiedontuotanto ovat erottamattomasti linkittyneitä toisiinsa (Saikkonen & Kivipelto 2012, 288). Sosiaalityöntekijöiden tulee lain perusteella seurata työssään sosiaalityön vaikuttavuutta. Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) kolmannen luvun 15 §:ssä säädetään, että:

”Sosiaalityöllä tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta.”

Lain mukaan vaikuttavuuden osoittaminen ei siis kuulu vain esimerkiksi alan tutkijoille, vaan jokaiselle sosiaalityöntekijälle. Kun sosiaalityötä määritellään tällä tavoin, niin

toiminta, jossa vaikuttavuutta ei seurata, ei ole määritelmällisesti sosiaalityötä. (Paasio 2017, 404.) Sosiaalitoimistoissa työskentelevillä sosiaalityöntekijöillä onkin erityinen vastuu työn vaikuttavuuden arvioinnista sekä sosiaalityön asiakasprosessien johtamisesta (Kemppainen & Kostamo-Pääkkö & Niskala & Ojaniemi & Vesterinen 2010, 133).

Sosiaalityöntekijät ovat Anneli Pohjolan (2012a, 9) mukaan yksimielisiä siitä, että sosiaalityön tulee olla vaikuttavaa. Mielipiteiden erot löytyvät kuitenkin tavoista, joilla vaikuttavuuden eri ulottuvuudet ajatellaan saatavan näkyviin. Petteri Paasio (2017, 403) puolestaan näkee, että sosiaalityössä suhtautuminen vaikuttavuuden tutkimiseen on jakautunut kahteen pääsuuntaukseen. Toisessa suuntauksessa ajatellaan, että vaikuttavuuden on aina oltava ammattikunnan tärkein kiinnostuksen kohde ja toisessa uskotaan vakaasti sosiaalityön vaikuttavuuteen, mutta pidetään sitä niin erityisenä ilmiönä, ettei sitä kannata mitata. Steven Walker (2012, 174) sanoo, että useat sosiaalityöntekijät eivät ole halukkaita tekemään arvioita heidän työnsä vaikuttavuudesta tai arviot voivat olla hyvin lyhyitä. Sosiaalityöntekijöiden varauksellisen suhtautumisen vaikuttavuuskeskusteluun katsotaan johtuvan esimerkiksi sosiaalityön tapauskohtaisuudesta sekä sosiaalityön prosessien moninaisuudesta (Pohjola ym. 2012, 347).

Kiinnostus vaikuttavuudesta liitetään usein yhteen uuden julkisjohtamisen (New Public Management) Suomeen 1990-luvun alussa tulemisen kanssa. Uutta julkisjohtamista kritisoivien henkilöiden mielestä on usealla tavalla arveluttavaa keskustella sosiaalipalveluiden vaikuttavuudesta, sen vuoksi että niiden ajatellaan palvelevan uusliberalistista uutta julkisjohtamista. Useat sosiaalityön ammattilaiset sekä tutkijat ovatkin suhtautuneet kriittisesti julkisjohtamisen väittämiin. Kuitenkin, mikäli vaikuttavuustutkimus ymmärretään oikein, ei löydy syytä vastustaa sitä. (Kotiranta & Mäntysaari 2017, 35-36.)

Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin voidaan katsoa liittyvän myös keskustelu sosiaalityön standardoimisesta. Standardisoinnilla viitataan tutkimiseen tai hoitoon liittyvien manuaalien käytön lisääntymiseen sosiaalityössä ja siihen, että ne ovat mukana ohjaamassa ammatillisia päätöksiä. Tällä hetkellä, standardisointi esitetään usein tapana vähentää epävarmuutta ja ennustamattomuutta, koska standardisoidut työkalut tarjoavat ennustettavuutta, yhtenäisyyttä ja läpinäkyvyyttä. Standardit helpottavat myös arviointia, jota tarvitaan laadun edistämiseksi. Samoja työkaluja voidaan kuitenkin käyttää paternalistisella tavalla, joka on ristiriidassa asiakaslähtöisen työskentelytavan kanssa, jos työkalut eivät ole sopivia tai muokattavissa aina jokaisen asiakkaan muuttuviin tarpeisiin. Sosiaalityössä tarvitaan edelleen ammatillisia arvoja ohjaamaan työskentelyä ja päätöksiä, mutta niin tarvitaan myös tiettyjä organisatorisia normeja edistämään asiakkaiden

tasavertaisen kohtelun toteutumista. Tässä mielessä, standardisointi asettaa suuria vaatimuksia sosiaalityöntekijöille ja sosiaalityön professiolle. Mikäli standardisoituja työkaluja käytetään ammattilaisten toimesta, tarpeenmukaisen koulutuksen ja harjoituksen avulla, ammatillisuus on mahdollista säilyttää, vaikka ammatillisen harkintavallan muodot dramaattisesti muuttuisivatkin. (Ponnert & Svensson 2015, 587-588, 591-592, 595-596.)

Standardoituihin työkaluihin voi liittyä myös erilaisia puutteita tai ongelmakohtia. Erilaiset tietokäytännöt kuten mittarit, indikaattorit tai tietokoneohjelmat sisältävät aina elementtejä, jotka tekevät tietyt seikat näkyväksi, samalla piilottaen toisia, vaikka ne olisi rakennettu kuinka huolellisesti. Lisäksi nykytietotekniikka mahdollistaa uusia tiedonkeruun ja käsittelyn muotoja, joista voidaan saada hyötyä palveluiden arvioinnissa. Uusi teknologia mahdollistaa toisaalta myös ennen näkemättömällä tavalla kansalaisten valvonnan. Tämä on eettinen kysymys, joka tietotekniikkaan liittyen on otettava huomioon. (Saikkonen & Kivipelto 2012, 292.)

Vaikuttavuuden tutkimukseen ja arviointiin sosiaalityössä liittyy myös muita haasteita. Vaikuttavuuden haltuun ottoon liittyviä haasteita suomalaisessa sosiaalityössä ovat esimerkiksi tutkimusperinteen ja osaamisen hauraus sekä kulttuurisuus. Kulttuurisuus koskee erilaisia toiminnanohjausjärjestelmiä ja toiminnan arvon määräytymistä. (Paasio 2017, 404-405.) Lisäksi nykyään on olemassa vielä hyvin vähän tietoa eri interventioiden ja toimintojen vaikuttavuudesta, jota työntekijän ja asiakkaan välisissä tapaamisissa voitaisiin helposti hyödyntää. Edistysaskel olisi, jos pystyttäisiin tuottamaan vaikuttavuutta koskevia tilannearvioita ja seurantatietoja osana asiakastietojärjestelmää. Mikäli asiakastietojärjestelmän tuottamia tietoja käytettäisiin tutkimustarkoituksiin ja erilaisiin vertailuasetelmiin, tarvittaisiin kuitenkin kehittyntä tietojärjestelmää. Asiakastietojärjestelmät eivät vielä kykene vaikuttavuustiedon keräämisen ja seurannan tukemiseen. (Korteniemi & Borg 2008, 60-61.)

Lisäksi sosiaalityön ammattilaisille mittaaminen on usein vierasta (Socca n.d). Käytännön tasolla vaikuttavuus jääkin sosiaalityössä usein mittaamatta, vaikka sen käsittelemiseen olisi olemassa erilaisia teorioita. Vaikuttavuuden jäädessä mittaamatta, ei lopulta tiedetä, ovatko seuraukset sitä, mitä lähdettiin hakemaan toimissa, joilla pyritään ratkaisemaan yhteiskunnan haasteita. (Aistrich 2014.) Sosiaalityössä on pitkään ollut vaikeutena myös se, ettei työntekijöillä ole resursseja tai aikaa seurata tutkittua tietoa tai poimia sieltä oleellisia asioita (Kivipelto ym. 2013b, 21). Asiakasvirtojen ja kiireen keskellä työn

vaikuttavuuden tarkasteleminen usein unohtuu ja työ rutinoituu suoritteiksi (Kemppainen ym. 2010, 35).

Ulkopuolelta näytetään vaativan sosiaalityöltä sen vaikuttavuuden arviointia. Lisäksi aiheesta käydään keskustelua myös sosiaalityön sisällä. Kuitenkin samanaikaisesti sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia tutkivia ja kehittäviä tahoja on olemassa yhä vähemmän. Kehitys onkin paradoksaalisesti kulkenut niin, että vaikuttavuus on alkanut enenevässä määrin kiinnostaa päätöksentekijöitä, mutta sen tekemiseen on entistä vähemmän edellytyksiä. (Kivipelto & Kotiranta 2014, 176-177.) Sen lisäksi, että sosiaalityön vaikuttavuutta tutkivia ja kehittäviä tahoja on yhä vähemmän, sosiaalityötä tehdään monimutkaisuutuvien ja vaikeutuvien asiakastilanteiden keskellä valtavissa työpaineissa (Heinonen 2007, 10). Resurssit ovat rajalliset, mutta sosiaaliset tarpeet moninaisia ja jatkuvassa muutoksen tilassa (Kazi 2003, 14).

Vaikuttavuustutkimus ja arviointi ovat tulleet jäädäkseen. Kuitenkin se, mihin suuntaan sosiaalityön vaikuttavuustutkimusta ja arviointia viedään, on valintaa. Yhteiskunnan moniarvoisuus edellyttää, että tulkinnallisesti, kriittisesti ja vuorovaikutuksellisesti tuotettua vaikuttavuustietoa olisi saatavilla yhä enemmän. Tarvitaan vaikuttavuustietoa, joka tukee heikompaan asemaan joutuneiden väestöryhmien valtaistumista sekä osallisuutta ja, jonka avulla kyetään edistämään yhdenmukaisuutta ja oikeudenmukaisuutta tukevaa sosiaalityötä. (Kivipelto 2016, 296.) Sosiaalipalveluista tulee tuottaa myös tietoa, jota voidaan hyödyntää päätöksenteossa, jotta kuntalaiset saisivat mahdollisimman tarpeellisia ja hyviä palveluita. Tämän vuoksi arviointitutkimukseen tulee sisällyttää myös palvelujen käyttäjien näkökulma. (Saikkonen & Kivipelto 2012, 291.)

Vaikuttavuuden arviointiin ja vaikuttavuustiedon hyödyntämiseen liittyvien asioiden toteuttaminen on haasteellinen ja vaikea tehtävä, joka vaatii perusteellista syventymistä asiaan. On myös vaativaa luoda vaikuttavuuden arviointia varten myönteistä kulttuuria sekä saada erilaiset intressiryhmät toimimaan yhteen vaikuttavuustiedon tuottamiseksi ja hyödyntämiseksi. Kaikkien osallisten kuten asiakastyöntekijöiden, työyhteisöjen, organisaatioiden eri tasoilla olevan johdon, palvelujen järjestäjien ja tuottajien sekä arvioinnin asiantuntijoiden panos on välttämätöntä tässä tehtävässä. Uusien yhteistyökäytäntöjen lisäksi tarvitaan myös paljon yhteistyötä. (Korteniemi & Borg 2008, 7-8.)

Hyvinvointivaltion legitimaatio vaatii tietoa siitä, kuinka väestön hyvinvointia tuetaan sosiaalipalveluihin suunnattujen voimavarojen avulla. Tämän osoittamiseen tarvitaan tutkimusta. (Saikkonen & Kivipelto 2012, 291.) Suomessa on tähän mennessä kuitenkin

paljon enemmän keskusteltu sosiaalipalveluiden vaikuttavuudesta, kuin tuotettu tietoa siitä, hyödynnetty vaikuttavuustietoa käytännössä tai tehty vaikuttavuuteen liittyvää seuranta-asiakastyössä (Korteniemi & Borg 2008, 7). Sosiaalipalveluiden kannalta olennaista on se, miten käytännöt muokkaavat palveluista saatavaa tietoa ja miten tätä tietoa käytetään palveluiden parantamiseksi. Palvelujen vaikuttavuutta koskevan keskustelun käymisessä tarvitaan sosiaalipalveluja koskevaa tutkimustietoa. (Saikkonen & Kivipelto 2012, 289, 286.) Mikäli Suomessa halutaan mennä eteenpäin näyttöön perustuvien käytäntöjen kehityksessä ja levityksessä, tulisi panostaa paljon enemmän todellisissa olosuhteissa tapahtuvaan vaikuttavuuden arviointiin ja arviointiin liittyvien menetelmien kehittämiseen. Menetelmiä kehitetään myös ulkomailla ja Suomessa voitaisiin hyödyntää myös tätä kehitystyötä. (Korteniemi & Borg 2008, 59.)

3 AIKUISSOSIAALITYÖ JA VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

3.1 Sosiaalityö aikuisten parissa

Aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö kattaa asiakkanaan laajan joukon ihmisiä, joilla on tarvetta sosiaalityön palveluille jossain elämänvaiheessa tai -vaiheissa (Koubel 2013, 1). Aikuissosiaalityön toimintakenttänä voivat toimia niin kuntien sosiaalitoimistot, julkiset erityispalvelut, sosiaaliset järjestöt kuin diakoniakin (Jokinen & Juhila 2008, 7-8). Aikuissosiaalityön tulee perustua tietoon. Tämä velvoittaa työntekijän hakemaan parasta saatavilla olevaa tietoa sekä osallistumaan tiedontuotantoon ja soveltamiseen. Aikuissosiaalityön tietopohjaa pidetään kuitenkin pirstaleisena ja aikuissosiaalityön tehtäväkenttää kompleksisena, varsin laajana sekä monenlaista osaamista vaativana. (Svenlin ym. 2021, 276, 271).

Sosiaalityötä aikuisten parissa on tehty koko sosiaalityön historian ajan. Aikuissosiaalityön ilmiö on siis ollut olemassa jo pidempään, mutta 2000-luvulla aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä on tullut erityinen keskustelunaihe ja kehityksenkohde. Esimerkiksi kunnissa järjestetään monia aikuissosiaalityöhön liittyviä kehittämishankkeita, joissa pohditaan työn lähtökohtia ja kehitetään työmenetelmiä. (Jokinen & Juhila 2008, 7.)

Vaikka aikuissosiaalityön kehittämishanke ja vaikuttavuuden arviointi ovat tarpeen, aikuissosiaalityön kehittämistä voidaan pitää monimutkaisena ja jännitteisenä tehtävänä. Aikuissosiaalityön yhteiskunnallisessa tehtävänannosta ja rakenteista löytyykin useanlaisia jännitteitä. (Svenlin ym. 2021, 276, 274.) Hyvinvointivaltion instituutiona toimiva aikuissosiaalityö esimerkiksi kohtaa kaikista selvimmin yhteiskunnassa lisääntyvän huonosuuden. Aikuissosiaalityön asiakaskunnan elämäntilanne onkin usein monin tavoin hankala, ellei jopa toivoton. (Kokkonen 2021, 52.)

Aikuissosiaalityössä ollaan usein tekemisissä niin sanottujen pirullisten sosiaalisten ongelmien kanssa, joiden rakenteelliset juurisyyt nousevat syvältä yhteiskunnallisesta ja maailmanlaajuisesta eriarvoisuudesta (Svenlin ym. 2021, 278). Aikuissosiaalityössä vaikeuksia tuottaa esimerkiksi kompleksisten ongelmien hahmottaminen, eritteleminen ja niiden juurisyyden löytäminen. Niin sanotuille ilkeille ongelmille tyypillisesti, ongelmat voivat esiintyä myös ongelmakimppuina. (Alho 2021, 79.)

Aikuissosiaalityön keskiössä tulee aina olla asiakas ja hänen elämänsä ja tietonsa (Svenlin ym. 2021, 273). Aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä asiakas,

asiantuntijat ja asiakkaan läheiset tai verkosto muodostavat yhdessä ymmärrystä ongelmista sekä niiden luonteesta. Ongelmanratkaisun luonnetta voidaan pitää enemmänkin matkana kuin jonain yksittäisenä toimenpiteenä. Asiakkaan ja asiantuntijan välisen tiedonmuodostuksen katsotaan onnistuneen, mikäli molempien näkökulmasta päädytään uuteen ratkaisuun. Ilkeiden ongelmien systeemisen luonteen vuoksi, ratkaisun saaminen jollain osa-alueella voi mahdollisesti edistää myönteistä kehitystä myös toisilla osa-alueilla. Sosiaalityössä on siedettävä myös asioiden keskeneräisyyttä. Asiantuntijan onkin siedettävä turhautumista ja aktiivisesti reflektoitava omia ajatuksiaan ja käsityksiään. Asiantuntijoiden tulee hyväksyä myös se, etteivät kaikki ongelmat välttämättä ole ratkaistavissa. (Alho 2021, 79- 80.)

Sosiaalityön yhteiskunnallisessa toimintaympäristössä sekä suomalaisessa hyvinvointivaltiossa on tapahtunut keskeisiä muutoksia, jotka vaikuttavat usealla eri tavalla työnteekijöiden toimintamahdollisuuksiin. 1990-luvun laman ja hyvinvointivaltion laajentumisen lopun jälkeen julkisen sektorin työtä on leimannut kestävä resurssivähyys sekä kasvavat vaatimukset resurssien tehokkaammasta hyödyntämisestä. Sekä kotimaisten että kansainvälisten tutkimusten mukaan sosiaalialan ammattilaisten työolot ovat varsin huolestuttavat, sisältäen kuormitusta ja työpaineita. Suomessa sosiaalialasta onkin tullut yksi työpahoinvoinnin kärkialoista. Tämä näkyy esimerkiksi kohonneena vakavan työuupumuksen riskinä sekä sairauspoissaolojen ja kuormittavan kiireen kasvuna. Erilaiset selvitukset ovat tuoneet esiin, kuinka sosiaalityöntekijät tekevät työtään jaksamisen äärirajoilla. (Mänttari-van Der Kuip 2015, 74.)

Mänttari-van Der Kuip (2015, 75) on tutkinut Manner-Suomessa aikuissosiaalityön ja lastensuojelun sosiaalityön tehtävissä työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä. Tutkimuksen survey-aineisto kerättiin vuosina 2011-2012. Tulosten mukaan sosiaalityöntekijöiden mahdollisuudet tehdä ammattieettisellä tavalla vastuullista sosiaalityötä ja heidän oma hyvinvointinsa työssä ovat selkeästi uhattuna tiukan talouden oloissa. Kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä melkein 66 prosenttia koki työtä koskevien säästöpainneiden kasvaneen viimeisten kolmen vuoden aikana ja yli kolme neljäsosaa koki tehokkuuteen liittyvien paineiden lisääntyneen työssään. Vastaajista 43 prosenttia kertoi kokeneensa työhön kohdistuvan valvonnan sekä kontrollin kasvaneen. Samalla lähes 40 prosenttia sosiaalityöntekijöistä kertoi, että heidän mahdollisuutensa tehdä ammattieettisesti vastuullista työtä olivat huonontuneet. Lisäksi melkein puolet vastaajista kertoivat, että asiakkaille riittävien ja tarkoituksenmukaisten tukitoimien ja palveluiden tarjoamisen mahdollisuus oli heikentynyt.

Työntekijöistä melkein 80 prosenttia oli sitä mieltä, etteivät he pysty tekemään työtään niin hyvin kuin toivoisivat. Tutkimustulos kertoo, etteivät työhön kohdistuva kontrolli ja tehokkuusvaatimukset näytä lisäävän mahdollisuuksia tehdä ammattieettistä työtä, vaan pikemminkin päinvastoin. (Mänttari-van Der Kuip 2015, 75.) Sosiaalitoimen yhä lisääntyvät asiakasmäärät, muiden palvelujen paikkaamistarve ja niukat resurssit asettavatkin sosiaalialan ammattilaiset usein tilanteiden eteen, jotka ovat kohtuuttomia (Tuominen 2021,112).

Myös sosiaalityöntekijöiden työhyvinvoinnin tilanne oli tutkimustulosten mukaan huolestuttava. Jopa 43 prosenttia sosiaalityöntekijöistä kertoi työhyvinvointinsa huonontuneen viimeisen kahden vuoden aikana ja jopa 18 prosenttia vastaajista kertoi kärsivänsä työpahoinvoinnin kokemuksista päivittäin tai muutaman kerran viikossa. Sosiaalityöntekijöiden työpahoinvoinnin kokemukset olivat yhteydessä kokemuksiin lisääntyneistä tehokkuusvaatimuksista. Sosiaalityöntekijät kertoivat kuitenkin myös myönteisistä työhyvinvoinnin kokemuksista, mutta tiukan talouden oloissa, liian usean sosiaalityöntekijän työhyvinvointi oli koetuksella. Mikäli sosiaalityöntekijät eivät pysty tekemään työtään eettisesti kestävästi, uhattuna on sekä sosiaalityöntekijöiden hyvinvointi että jo ennestään haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden hyvinvointi sekä avunsaantimahdollisuudet. Ratkaisuksi ei riitä pelkästään sosiaalityöntekijöiden voimavarojen tukeminen, vaan sosiaalityöntekijöitä liiallisesti kuormittavat työn vaatimukset on tehtävä näkyväksi ja niihin puututtava. (Mänttari-van Der Kuip 2015, 75-76.)

Hanna Heinonen tutki lisensiaatintyössään sosiaalityöntekijöiden jäsenyyksiä tutkivan ja arvioivan työtteen hyödyntämisestä haastatteleamalla sosiaalityöntekijöitä viidestä pääkaupunkiseudun työyhteisöstä. Työyhteisöt koostuivat aikuissosiaalityön, yhdennetyn sosiaalityön, terveydenhuollon organisaatiossa toimivan sosiaalityöntekijöiden erityisryhmän, kunnan organisaatiossa toimivan erityissosiaalityön sekä lastensuojelutyön työyhteisöistä. Heinosen tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät käyttivät mielestään vain harvoin tutkivaa ja arvioivaa työtettä työssään. Sosiaalityön nykytilanteessa tutkivaa ja arvioivaa työtettä pidettiin erikoisena, ekstrana tai luksuksena arkityössä. (Heinonen, 2007, 7, 56, 117.)

Heinosen mukaan on tärkeää ottaa huomioon sosiaalityöntekijöiden näkemys arvioinnin olemuksesta ennen kaikkea prosessiarviointina tai työyhteisöllisenä kehittämisarviointina. Vahvistamalla kahta edellä mainittua, voidaan lähestyä vaikuttavuuden arvioinnin kysymyksiä. Vaikuttavuuden arvioinnissa sosiaalityöntekijät ovat valmiita toimimaan tavalla, jonka avulla arvioidaan asiakkaan elämässä tapahtuneita muutoksia ja sosiaalityön

vaikuttavuutta systemaattisesti käytettyjen menetelmien ja välineiden avulla. Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät lisäksi toivoivat, että arvioivaa ja tutkivaa työtettä olisi luontevaa sekä luvallista toteuttaa sosiaalityössä. (Heinonen 2007, 121, 117.)

Tutkivaa ja arvioivaa työtettä kaikkine sen sisältöineen ja toimintaorientaatioineen voidaan pitää sekä haasteena että mahdollisuutena sosiaalityössä. Haasteita tuovat organisaatioiden reunaehdot, jotka antavat sosiaalityöntekijöille vain vähän mahdollisuuksia tutkivan ja arvioivan työtteen toteuttamiseen työn käytännöissä. Mahdollisuuksia puolestaan tuovat uudet tavat tehdä työtä, jotka lisäävät yhteisöllisyyttä sosiaalityössä ja toivottavasti tuottavat innovatiivisia ja osallistuvasti oppivia työyhteisöjä. (Heinonen 2007, 124.)

Heinonen toteaa tutkimuksensa perusteella, että tutkiva ja arvioiva työote vahvistaa asiantuntijuutta ja osaamista sosiaalityössä ja voi tuoda mielenkiintoisia, uusia haasteita sosiaalityöntekijöiden työhön. Tutkiva ja arvioiva työote ei kuitenkaan pysty ratkaisemaan sosiaalityön arjen organisoitumisen ongelmia, kuten työn pakkotahtisuutta, suuria asiakasmääriä, tai sosiaalityön ytimeen kuuluvan vuorovaikutustyön osuuden vähentymistä asiakastyössä. Tutkivan ja arvioivan työtteen vakiintumista työkäytäntöihin ei riitä edistämään pelkkä sosiaalityöntekijöiden tahtotila, vaan myös organisaation tukea kaivataan. (Heinonen 2007, 117.)

3.2 Vaikuttavuuden arviointi aikuissosiaalityössä

Aikuissosiaalityössä muutosta tavoitellaan yksilön elämän eri osa-alueilla ja tämä on myös vaikuttavuusajattelun lähtökohtana (Karjalainen & Blomgren & Mikkonen & Nevalainen 2013d, 79). Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointia varten on kehitetty erilaisia mittareita. Mittarit tuottavat melkein reaaliaikaista tietoa työntekijälle ja asiakkaalle asiakkaan tilanteen muutoksesta ja siitä, mihin suuntaan se on menossa (Svenlin ym. 2021, 274). Yksi tällaisista aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin soveltuvista mittareista on AVAIN-mittari. Mittari on kehitetty aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointimittareiden tutkimus- ja kehittämishankkeessa, joka toteutui vuosina 2011-2012. (Kivipelto & Blomgren & Karjalainen & Saikkonen 2013a, 3.) AVAIN-mittarissa on neljä osa-aluetta, joihin kuuluvat tavoitteet, tilannetekijät, palvelut ja menetelmät (Tanner & Kivipelto 2022, 8).

Kuudessa Suomen kunnassa (Kangasala, Kemijärvi, Kuopio, Tampere, Raisio ja Tornio) toteutettiin vuosina 2018-2019 osallistavan sosiaaliturvan kokeilu, jossa tavoitteena oli luoda aikuissosiaalityöhön uusi palvelukokonaisuus, jonka avulla sosiaalityö saisi entistä enemmän välineitä tukeakseen pitkään työttömänä olleita asiakkaita. Kyseisessä kokeilussa huomattiin, että suurimpia esteitä aikuissosiaalityön uudistumiselle kokeiluun osallistuneissa kunnissa olivat suuret asiakasmäärät, resurssipula sekä työn kohdistuminen yksilötyöskentelyyn. Myös pirstaleisten palveluiden hallinta sekä vaikeus hahmottaa asiakkaiden tilanteita ja verkostojen ja palvelujärjestelmän kokonaisuutta kuormittivat työntekijöitä. Kokeiluun osallistuneissa kunnissa vaikuttavuuden arviointi oli aluksi hyvin vähäistä ja siihen liittyvää osaamista, tietoa ja toimivia mittareita puuttui. Lisäksi työntekijät olivat sitä mieltä, että vaikuttavuustietoa koottiin vain hallintoa varten eikä sosiaalityön kehittämiseksi. (Kivipelto & Koponen 2021, 228-230.)

Osallistavan sosiaaliturvan kokeilussa, sosiaalityön asiakkaat olivat kirjanneet yhdessä työntekijöiden kanssa AVAIN-mittariin tavoitteita ja tavoitteiden arviointeja. Asiakkaat olivat enimmäkseen asettaneet niin sanottuja positiivisia tavoitteita, eli tavoitteita, joissa tavoitteena on muutos parempaan. Asiakkaiden kaikista tavoitteista positiivisia tavoitteita oli 69 prosenttia, kun puolestaan 31 prosenttia tavoitteista koski tilanteen ennallaan säilymistä. Aikuissosiaalityön asiakkaiden positiiviseen muutokseen liittyvät tavoitteet koskivat taloudenhallintaa, toimeentuloa sekä mielenterveyden, työkyvyn ja tulevaisuusmielikuvan kohenemistä. Puolestaan yleisimpiä tavoitteita, joilla haluttiin estää tilanteen huononemista, olivat asumiseen, yleisiin elämönhallintataitoihin, vuokranmaksuun, vuorokausirytmiin, omista asioista huolehtimiseen ja taloudenhallintaan liittyviä. (Kivipelto & Koponen 2021, 233.)

Kokeilun aikana AVAIN-mittari osoittautui toimivan hyvin vaikuttavuuden arvioinnin mittaamisessa ja osallistavan sosiaalityön työvälineenä. Kokeilussa mittari auttoi esimerkiksi asiakkaan kokonaistilanteen hahmottamisessa sekä tuki asiantuntijan ja asiakkaan välistä vuorovaikutusta. AVAIN-mittarin avulla saadun tiedon perusteella kuitenkin vaikuttaa siltä, että asiakkaiden ongelmia käsitellään edelleen pääasiassa yksilöllisen tuen kautta aikuissosiaalityössä. Kokeilussa huomattiin myös, että makrotason mekanismeihin ei syvennytty tarpeeksi eikä tehtyä työtä kirjattu AVAIN-mittariin. Osallistavan sosiaaliturvan kokeilu näytti myös, että sosiaalityössä muutos on hidasta. (Kivipelto & Koponen 2021, 237, 239-240.)

AVAIN-mittarin lisäksi aikuissosiaalityön vaikuttavuutta voidaan tarkastella esimerkiksi myös Aikuisväestön hyvinvointimittarin avulla. Mittari on kehitetty Soccan ja

pääkaupunkiseudun kuntien yhteistyönä. Kyseisen mittarin kuvataan mahdollistavan asiakkaan hyvinvoinnin arviointia ja muutoksen seurantaa. Mittariin kuuluu yhdeksän eri osa-aluetta, jotka jäsentävät ja havainnollistavat asiakkaan kokonaishyvinvointia. Aikuisväestön hyvinvointimittaria on mahdollista hyödyntää sekä palvelutarpeen arvioinnissa, asiakassuunnitelman tekemisessä että työskentelyn arvioinnissa. Aikuisväestön hyvinvointimittari on sähköisesti integroitu Apotin Maisa -palveluun. Lisäksi käytössä on paperilomake, koska kaikki asiakkaat eivät voi tai halua asioida sähköisten kanavien kautta. Socca on järjestänyt vuodesta 2017 lähtien koulutusta ja tukea aikuisväestön hyvinvointimittarin käyttöön liittyen. (Socca n.d)

Edellä läpi käyty AVAIN-mittarin ja Aikuisväestön hyvinvointimittarin esittely ei ole kaikenkattava yhteenvedo aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin käytettävistä mittareista. Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin soveltuvia mittareita voi olla olemassa useampiakin. Myös siitä, ovatko nämä mittarit soveltuvia aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin, voi olla erilaisia mielipiteitä.

Aikuissosiaalityön vaikuttavuutta on mahdollista edistää myös sen kautta, että työskentelyprosessien luonne ymmärretään. Prosessit ovat luonteeltaan avoimia yllätyksellisyydelle ja epävarmuudelle, jota asiakkaiden sekä heidän yhteisönsä kanssa sisältävä tasavertainen toimijuus sisältävät. Vaikuttavuuden arviointi on tällöin koko ajan käynnissä olevaa, kokonaisvaltaista reflektointia prosessin suunnasta ja siitä kuinka eri vaikuttavuustekijät huomioidaan siinä. Tällöin on unohdettava oletus ratkaisujen yksinkertaisuudesta ja rohkeasti tuotava esille sosiaalityön omaa ajattelua ja tutkimuksellista työskentelytapaa, jotta monitoimijaisissa yhteyksissä toteutuva sosiaalityön merkitys ja panos ymmärrettäisiin. On myös selvä asia, että yksinään aikuissosiaalityön asiantuntijuus ei riitä, vaan muiden ammattilaisten sekä asiakkaiden kanssa tapahtuvaa yhteistyötä sekä yhteistä tiedonrakentamista tarvitaan. (Svenlin ym. 2021, 273, 276-277.)

Yhtäältä aikuissosiaalityössä tavoitellaan vaikuttavuudesta tutkimuksellista näyttöä omaavien työmenetelmien ja toimintatapojen käyttöä. Interventioita ei voi kuitenkaan standardoida kovin pitkälle, mikäli asiakkaan oma osallisuus, tavoitteiden asettelu, luova yhteisöllisyys ja arvaamaton paikallinen todellisuus halutaan ottaa huomioon. Näin ollen, vaikuttava aikuissosiaalityö ei luultavasti koskaan voi muodostua tarkaksi menetelmäsetiksi, johon ihmisten todellisuus sujahtaisi vaivattomasti. (Svenlin ym. 2021, 276.) Olisikin tärkeää, että arvioitaessa sosiaalityön vaikuttavuutta, arvioinnissa olisivat mukana kaikki toiminnot, joita toteutetaan asiakkaiden tilanteiden edistämiseksi. Pelkästään yhden työmenetelmän kautta pystytään vain harvoin vähentämään tai

poistamaan asiakkaan vaikeuksia, mikäli mekanismit, jotka ongelmaan liittyvät, toimivat toiseen suuntaan. (Kivipelto & Koponen 2021, 237-238.)

4 TUTKIELMAN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtävänäni on analysoida, millaisia näkemyksiä aikuissosiaalityöstä työkoke-
musta omaavilla sosiaalityöntekijöillä on sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista aikuis-
sosiaalityössä.

Tutkimustehtävää jäsennän kolmen tutkimuskysymyksen avulla, jotka ovat:

1. Millaisia käsityksiä sosiaalityöntekijöillä on sosiaalityön vaikuttavuudesta aikuissosi-
aalityössä ja sen arvioinnista?
2. Millaiset tekijät voivat auttaa tai vaikeuttaa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia ai-
kuissosiaalityössä?
3. Millaisena sosiaalityöntekijät kokevat oman sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin
liittyvän osaamisensa sekä arvioinnille mahdollisesti saamansa tuen?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen sisällöllisiä tukikysymyksiä ovat: mitä sosiaalityön-
tekijöiden mielestä sosiaalityön vaikuttavuus aikuissosiaalityössä tarkoittaa, mistä nämä
käsitykset sosiaalityöntekijöiden mielestä ovat peräisin, miten sosiaalityöntekijöiden
mielestä vaikuttavuutta aikuissosiaalityössä tulisi arvioida ja arvioivatko he sitä itse ja
jos, niin millä tavalla?

Toisen tutkimuskysymyksen sisällöllisiä tukikysymyksiä ovat: minkä tekijöiden sosiaa-
lityöntekijät ajattelevat auttavan aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa ja minkä
tekijöiden puolestaan vaikeuttavan sitä heidän työssään?

Kolmannen tutkimuskysymyksen sisällöllisiä tukikysymyksiä ovat: miten sosiaalityönte-
kijät kokevat oman sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvän osaamisensa ja mistä
he ovat sitä saaneet, millaiset lähtökohdat sosiaalityön yliopisto-opinnot ovat heidän mie-
lestään antaneet sosiaalityön vaikuttavuuden osaamiselle, millaista tukea he saavat vai-
kuttavuuden arviointiin heidän työpaikoiltaan ja onko heillä toiveita vaikuttavuuden ar-
viointiin liittyvälle tuelle?

4.2 Tutkielman metodologiset lähtökohdat

Metodilla viitataan tapaan, jolla voidaan kerätä tietoa. Tiedonkeruuta voidaan tehdä esimerkiksi keskustelemalla ihmisten kanssa, lukemisen avulla, arkistotutkimuksella, suoralla havainnoinnilla, kokemuksen kautta ja niin edelleen. Metodologia puolestaan tarkoittaa tiettyä menettelyä tai menettelyiden joukkoa, joita voidaan käyttää tiedon hankkimiseksi. Tietyillä tieteenaloilla metodologia perustuu valikoimaan erilaisia teorioita ja käsitteitä, jotka koskevat parhaana pidettyä tapaa analysoida tietoa. Metodologia on siis enemmän kuin metodien yhdistelmä, koska se sisältää tutkimusprosessista tietoa antavan syyn tai perusteet sekä epistemologiset oletukset. (Gray & A. Webb 2013, 10.) Metodologialla viitataan sääntöihin, joilla joitain välineitä eli metodeja hyödynnetään päämäärään pääsemiseksi. Metodologian avulla voidaan siis kysyä, onko tutkimuksessa käytetty menetelmä järkevä ja metodi puolestaan perustelee tutkimuksesta saatavan tiedon. Metodologialla on paikka kaikessa tutkimuksessa ja tutkimuksen tarkastelussa, vaikka olemassa ei olekaan yksimielisyyttä siitä, mitä kaikkea metodologia pitää sisällään. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 14.)

Niin laadullisessa kuin määrällisessä tutkimuksessa, olennaista on Pilatuksen tavoin kysyä: mikä on totuus? Tutkimuksessa pyritäänkin pääsemään niin lähelle totuutta kuin mahdollista. Oleellista ei ole se, tapahtuuko tämä laadullisen vai määrällisen menetelmän avulla. (Metsämuuronen 2006a, 81.) Kuitenkin laadullisen ja määrällisen tutkimusotteen välillä on niin monia eroavaisuuksia, että on mielekästä valita jompikumpi päämetodologiaksi (Metsämuuronen 2006b, 88). Tutkielmani on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullinen tutkimus on ikään kuin sateenvarjo, joka pitää sisällään monia toisistaan paljonkin eroavia laadullisia tutkimuksia. Laadullisella tutkimuksella ei viitata mihinkään yhteen, yhteneväiseen tutkimusperinteeseen, vaan siihen katsotaan kuuluvan useita, erilaisia perinteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 10, 118.) Näin ollen, laadullinen tutkimusote koostuu useista suuntauksista, tiedonhankinta- ja analyysimenetelmistä sekä aineistojen tulkintatavoista ja mahdollistaa monentyyppiset tutkimukselliset ratkaisut (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 4).

Laadullisella tutkimuksella on muun tieteellisen tutkimuksen rinnalla oma erityisasemansa. Laadullisen tutkimuksen tieteenfilosofista taustaa ei kuitenkaan voida pitää yhtenäisenä eikä selkeänä. Kuitenkin laadullisen tutkimuksen keskeisenä ominaispiirteenä pidetään sen perustumista ihmisten subjektiivisten näkemysten sekä kokemusten tarkasteluun. (Juuti & Puusa 2020a, 56.) Tutkielmani sopii laadullisten tutkimusten joukkoon

esimerkiksi siksi, että siinä tarkastellaan laadulliselle tutkimukselle ominaisesti ihmisten subjektiivisia näkemyksiä ja kokemuksia, joita sosiaalityöntekijöillä on sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista aikuissosiaalityön käytännöissä. Laadullisessa tutkimuksessa ilmiötä halutaan ymmärtää syvällisellä tavalla (Kananen 2014, 18). Myös edellä mainittu ajatus sopii yhteen tutkielmani kanssa. Perusvaatimus laadullista tutkimusta koskien on, että tutkijalla tulee olla tarpeeksi aikaa tutkimuksen tekemiseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124). Tämä on toteutunut tutkimuksessani hyvin.

Tutkijan on tutkimuksessaan valittava se tieteenfilosofinen näkökulma, josta käsin hän tekee tutkimustaan (Juuti & Puusa 2020a, 56). Toisin kuin positivistiseen tai postpositivistiseen tieteen ihanteeseen pohjautuva määrällinen tutkimusote, laadullinen tutkimusote pohjautuu eksistentiaalis-fenomenologis-hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan (Metsämuuronen 2006b, 88). Tässä tutkielmassa nojaudun fenomenologis-hermeneuttiseen perinteeseen, jossa tavoitteena on tutkittavan ilmiön eli kokemuksen käsitteellistäminen. Toisin sanoen, tavoitteena on tehdä jo tiedettyä tunnetuksi. Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa pyritään tekemään näkyväksi ja tietoiseksi niitä asioita, jotka ovat itsestään selviä, tottumuksen huomaamattomaksi häivyttämiä tai koettuja, mutta ei kuitenkaan vielä tietoisesti ajateltuja. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 31.) Sosiaalihuoltolakiin (30.12.2014/1301) pohjautuen, sosiaalityöntekijöiden tulee seurata työnsä vaikuttavuutta. Ilmiö on siis oletettavasti olemassa myös aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön käytännöissä ja tutkielmani avulla pyrin fenomenologis-hermeneuttisen perinteen mukaisesti tekemään jo tiedettyä tunnetuksi.

Laadullinen tutkimus ei pyri tilastolliseen yleistämiseen. Sen sijaan laadullisessa tutkimuksessa yritetään kuvata jotakin tapahtumaa tai ilmiötä, antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle tai ymmärtää tiettyä toimintaa. Näin ollen, laadullisessa tutkimuksessa tärkeää on, että henkilöt, joilta tutkittavasta aiheesta tietoa kerätään, omaavat kokemusta ilmiöstä tai tietävät siitä mahdollisimman paljon. Tutkimuksen tiedonantajien valinta tulee olla harkittua sekä tarkoitukseen sopivaa, eikä satunnaista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 73-74.)

Tutkimuksessa on aina tuotava esiin ja perusteltava valinnat siitä, miksi tietyt henkilöt on valittu haastateltaviksi tai kyselyn kohteeksi (Vilkkä 2021, 64). Pohtiessani, ketkä tietäisivät sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista aikuissosiaalityössä, pohdin tiedonantajien valintaa sosiaalityöntekijöiden ja aiheesta tutkimusta tehneiden tai muuten asiaan syvällisesti perehtyneiden henkilöiden välillä. Päädyin valitsemaan tutkielmani tiedonantajiksi sosiaalityöntekijät, koska halusin selvittää, millaisia näkemyksiä aiheesta on henkilöillä,

joiden tulee työssään arvioida sosiaalityön vaikuttavuutta. Aikuissosiaalityöstä työkoke-
musta omaavien sosiaalityöntekijöiden valintaa tutkielman tiedonantajiksi vahvisti myös
tieto siitä, että olisi tärkeää, että sosiaalityön asiantuntijat toisivat esiin näkemyksiänsä
siitä, millaista vaikuttavuuden arviointia sosiaalityön alalla tarvitaan (Kivipelto & Koti-
ranta, 2014, 178).

4.3 Aineistonkeruumenetelmä ja aineiston analyysi

Määrällisessä tutkimuksessa tavallisin aineistonkeruutapa on kyselylomake. Riippuen to-
teutuksesta, kyselylomakkeesta voidaan käyttää myös nimitystä kysely, postikysely tai
joukkokysely eli gallup. (Vilka 2021, 76.) Myös laadullisessa tutkimuksessa on mahdol-
lista hyödyntää menetelmiä, jotka perinteisesti kuuluvat määrälliseen tutkimukseen (Met-
sämuruonon 2008, 13). Tämän tutkielman aineistonkeruumenetelmänä on käytetty kyse-
lylomaketta, joka on tehty Webropol -työkalun avulla. Keräsin aineiston huhtikuussa
2020 Facebookissa toimivasta, suljetusta ryhmästä Sosiaalityön uraverkosto. Kyselyyn
vastasi yhteensä 17 sosiaalityöntekijää. Kysely oli ryhmän Facebook -seinällä kymmenen
päivän ajan. Webropol -kyselyn avoin nettilinkki aukesi 12.4.2021 ja sulkeutui
21.04.2021.

Haastattelussa on mahdollista, että tutkijan läsnäolo vaikuttaa jossain määrin tutkittavan
henkilön vastauksiin. Kirjallisen aineiston ongelmana puolestaan on se, ettei aihetta ole
tarvittaessa mahdollista tarkentaa syventävien kysymysten avulla. Kumpaan tahansa ai-
neistonkeruutapaan tutkija päätyy, valinta tulee perustella tutkimusraportissa. (Virtanen
2006, 170-171.) Pyrin tutkielmassani minimoimaan mahdollisen oman vaikutukseni so-
siaalityöntekijöiden vastauksiin. Valitsin kyselylomakkeen aineistonkeruumenetelmäksi
myös sen vuoksi, että ajattelin sosiaalityöntekijöillä voivan olla matalampi kynnys vastata
kyselylomakkeen kautta aiheeseen, jota voidaan pitää myös haasteellisena. Tällöin kyn-
nys osallistua tutkimukseen voisi olla matalampi.

Lisäksi sosiaalityöntekijät pystyisivät vastaamaan verkkokyselyyn oman aikataulunsa
mukaan. Kyselylomakkeen hyviin puoliin kuuluu esimerkiksi se, että vastaaja voi itse
valita vastaamisensa ajankohdan, pohtia rauhassa vastauksiaan ja tarkistaa niitä (Valli
2001, 101). Toisaalta haastattelun avulla olisi ollut mahdollista muun muassa tarkentaa
kysymyksiä tai kysyä olennaisia jatkokysymyksiä. Jälkeenpäin tarkasteltuna,

ihannetilanne tiettyjen kysymysten kohdalla, olisikin ollut päästä tarkentamaan kysymyksiä ja mahdollisesti kysymään lisäkysymyksiä. Se ei kuitenkaan tällä kertaa verkkokyselyssä ollut mahdollista.

Tutkimuksen onnistumisen perusedellytyksinä voidaan pitää oikean kohderyhmän lisäksi hyviä kysymyksiä. Hyvän tutkimuslomakkeen tunnusmerkkeihin kuuluvat esimerkiksi selkeä, siisti ja houkutteleva ulkoasu, loogisesti etenevät kysymykset ja samaa aihetta koskevien kysymysten ryhmittely kokonaisuuksiksi. (Heikkilä 2004, 48.) Kysymysten on tärkeää olla myös yksiselitteisiä (Valli 2001, 100). Pyrin kysymysten laatimisessa siihen, että kysymykset olisivat mahdollisimman selkeitä ja etenisivät loogisessa järjestyksessä. Lisäksi yritin muotoilla kysymykset siten, etteivät kysymykset ohjailisi vastaajaa vastaamaan jollain tietyllä tavalla. Pyrin myös siihen, etten kysymyksissäni tekisi liiaksi oletuksia asioiden tilasta. Tämä näkyy esimerkiksi kysymyksessä ”Arvioitko työssäsi sosiaalityön vaikuttavuutta? Jos, niin kuvaile millä tavalla?”. Halusin kysymyksessä kysyä ensin arvioivatko sosiaalityöntekijät sosiaalityön vaikuttavuutta työssään, ennen kuin kysyn vasta, jolla he arviointia tekevät.

Kyselylomakkeesta tulisi karsia pois turhat kysymykset ja olla kriittinen siitä, millaisia kysymyksiä lomakkeessa tarvitaan (Vilkka 2021, 87). Kyselylomakkeessa oli yhteensä kymmenen kysymystä. Vaikka olin aiemmin karsinut lomakkeesta useita kysymyksiä ja se oli yhden sivun mittainen, kysely olisi voinut olla vieläkin lyhyempi. Kysely koostui pelkästään avoimista kysymyksistä. Avointen kysymysten katsotaan sopivan tiedonkeruuseen silloin, kun vaihtoehdot eivät ole etukäteen tarkasti tunnettuja (Heikkilä 2004, 49). Halusin antaa sosiaalityöntekijöiden mahdollisimman vapaasti kertoa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvistä aiheista aikuissosiaalityössä. Tässä kyselyssä ei kysytty vastaajien taustatietoja, vaan riitti, että vastaajana oli sosiaalityöntekijä, jolla on omakohtaista kokemusta aikuissosiaalityössä työskentelystä. Tätä en kuitenkaan pysty varmistamaan. Kyselyn ohjeistuksessa luki, että aikuissosiaalityön työkokemus voi olla aiemmin hankittua tai työntekijä tällä hetkellä töissä aikuissosiaalityössä. Työkokemuksen pituudella ei tämän tutkielman kannalta ollut merkitystä, eikä sitä näin ollen kysytty.

Aloittaessani Pro gradu tutkielmani aiheen ideointia, olin yhteydessä tiettyihin tahoihin, joilla ajattelin olevan paljon tietämystä sosiaalityön vaikuttavuudesta. Petteri Paasio (2020) esitti sähköpostissaan idean siitä, että olisi mielenkiintoista tietää, mitä eri ihmiset ymmärtävät vaikuttavuudella ja mistä heidän ajatuksensa aiheesta ovat peräisin. Nämä ideat näkyvät myös tietyissä tutkielmani tutkimuskysymyksissä.

Ensimmäistä tutkimuskysymystä ” Millaisia käsityksiä sosiaalityöntekijöillä on sosiaalityön vaikuttavuudesta aikuissosiaalityössä ja sen arvioinnista?” selvitän seuraavien kysymysten avulla: 1. Mitä sosiaalityön vaikuttavuus aikuissosiaalityössä mielestäsi on?, 2. Pitäisikö sosiaalityön vaikuttavuutta aikuissosiaalityössä mielestäsi arvioida? Jos pitäisi, niin millä tavalla?, 3. Mistä ajattelet käsityksesi sosiaalityön vaikuttavuudesta olevan peräisin? ja 4. Arvioitko työssäsi sosiaalityön vaikuttavuutta? Jos, niin kuvaile millä tavalla?

Toista tutkimuskysymystä ” Millaiset tekijät voivat auttaa tai vaikeuttaa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia aikuissosiaalityössä?” selvitän seuraavien tutkimuskysymysten avulla: 5. Onko työssäsi asioita, jotka auttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa? Jos on, niin mitä? ja 6. Onko työssäsi asioita, jotka vaikeuttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia? Jos on, niin mitä?

Kolmatta tutkimuskysymystä ” Millaisena sosiaalityöntekijät kokevat oman sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvän osaamisensa sekä arvioinnille mahdollisesti saamansa tuen?” selvitän seuraavien kysymysten avulla: 7. Millainen sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamisesi tällä hetkellä on ja mistä olet saanut sitä?, 8. Millaiset lähtökohdat sosiaalityön yliopistokoulutus mielestäsi antaa sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamiselle sosiaalityössä?, 9. Tukeeko työpaikkasi sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia työssäsi? Jos tukee, niin millä tavalla? ja 10. Toivoisitko tukea sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin tekemiseen työssäsi? Jos, niin millaista tukea ja mistä?

Huomasin aineiston analyysivaiheessa, että kaikki kysymykseni eivät olleet yksiselitteisiä. Joistain kysymyksistä puuttui sanana ”aikuis” -liite sosiaalityön edestä, jolloin osa vastaajista oli tietyissä kysymyksissä kertonut näkemyksiin vaikuttavuuden arviointiin liittyen jostain muusta sosiaalityön kontekstista kuin aikuissosiaalityön näkökulmasta. Sen sijaan osa vastaajista kertoi työskentelevänsä sosiaalityöntekijänä esimerkiksi nuorten parissa. Näin ollen, kyselyn vastaukset eivät kokonaisuudessaan kerro vain aikuissosiaalityön työkäytäntöihin liittyvästä sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista, vaan laajemmin sosiaalityön kentästä. Olin ajatellut, että riittää, kun ohjeistuksessa kerrotaan, että tutkielma koskee aikuissosiaalityötä. Lisäksi aikuissosiaalityö mainittiin sanana osassa kysymyksiä. Olisi selkeyden ja yksiselitteisyyden näkökulmasta kuitenkin tullut mainita aikuissosiaalityö sanana jokaisessa kysymyksessä.

Kysely on yksi aineistonkeruuntapa. Kyselyn etuihin kuuluvat muun muassa se, että sen avulla voidaan kysyä monia asioita sekä saada osallistujiksi useita henkilöitä. Kyselyn heikkouksia puolestaan voivat olla esimerkiksi aineiston pinnallisuus ja, että

vastaamattomuus eli kato muodostuu joskus suureksi. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 193, 195.) Kyselylomakkeeseeni vastanneet sosiaalityöntekijät ovat vastanneet julkisen nettilinkin kautta kyselyyn. Kyselyn avoinna olon aikana, nostin kyselyä Facebook-ryhmän seinällä kerran, jotta saisin mahdollisimman laajan sosiaalityöntekijöiden vastaajajoukon kyselyyn. Kyselyyn vastasi ensin kaksitoista henkilöä ja kyselyn noston jälkeen, määrä nousi kahdeksantoista henkilöön. Vastaajia oli yhden tuplavastauksen poistamisen jälkeen seitsemäntoista henkilöä.

Yhden kyselyyn vastanneen sosiaalityöntekijän vastaukset tallentuivat jostain syystä kyselyyn peräkkäin kahdesti. Nämä vastaukset ovat olleet kyselyn kaikissa kysymyksissä peräkkäin täysin samat ja samalla tavalla kirjoitetut. Kyselyn tuplavastauksista toinen poistettiin ennen analyysiä. Tuplavastausten poiston jälkeen, vastaajien määrä eri kysymyksissä on ollut seuraavanlainen: 1. kysymys: 17 vastaajaa, 2. kysymys: 17 vastaajaa, 3. kysymys: 17 vastaajaa, 4. kysymys: 17 vastaajaa, 5. kysymys: 16 vastaajaa, 6. kysymys: 17 vastaajaa, 7. kysymys: 16 vastaajaa, 8. kysymys: 17 vastaajaa, 9. kysymys: 16 vastaajaa ja 10. kysymys: 17 vastaajaa. Näin ollen, kysymyksiin 1, 2, 3, 4, 6, 8 ja 10, vastasi 17 sosiaalityöntekijää ja kysymyksiin 5,7 ja 9 vastasi 16 sosiaalityöntekijää.

Laadullinen tutkimus ei pyri tilastollisiin yleistyksiin. Opinnäytetyötä voidaan pitää harjoitustyönä, joka osoittaa tekijänsä oppineisuutta omalta alaltaan. Tästä näkökulmasta, aineiston koko ei ole opinnäytetyön tärkein kriteeri. Siihen on kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85.) Kun aineisto alkaa toistaa itseään, voidaan puhua saturaatiosta. Tällöin tiedonantajat eivät anna enää tutkimusongelmaa koskevaa uutta tietoa. Ajatellaan, että tutkimuskohteesta esiin saatava teoreettinen peruskuvio tulee esiin tietyllä aineistomäärällä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 87.) Noin 15 vastausta riittää aineiston kylläntymiseen Bertaux'n (1982) ja Eskolan ja Suorannan (1996) kokemuksen mukaan (Tuomen & Sarajärven mukaan 2013, 87). Kokemukset kylläntymispisteestä kuitenkin vaihtelevat. Kylläntymistä ei voi myöskään saavuttaa, ellei tiedetä, mitä aineistosta haetaan. Kaikkeen laadulliseen tutkimukseen, saturaatioon vetoaminen ei myöskään sovi, vaan enemmänkin ehkä vain hyvin harvoihin tyyppeihin. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 87.) Itse en huomannut havainnoida saturaationäkökulmaa nostaessani kyselyä Facebookin seinällä.

Laadullisen aineiston analyysin voi määritellä aineiston tiivistämiseksi ja jalostamiseksi teoreettiseen tai käsitteelliseen muotoon. Laadullista aineistoa tulee tarkastella analyytisellä tavalla ja tulkita tehtyjä havaintoja teoriaa ja omaa ajattelua apuna käyttäen. Laadullisen aineiston analyysille ei ole olemassa yleispätevää ohjetta, mutta olennaisia

kysymyksiä sille ovat: mitä aineisto pitää sisällään ja mistä kaikesta se kertoo? (Günther & Hasanen & Juhila n.d.) Aineiston analyysissä voidaan sanoa olevan kyse myös niin sanotusta keksimisen logiikasta. On sekä vaativaa että lohdullista, että keksimisen logiikassa ei ole viisasten kiveen rinnastettavaa metodologiaa tai opetettavia sääntöjä, jotka tuottaisivat oikein käytettynä viisaita ajatuksia kuin itsestään. Olemassa ei ole sellaista tieteellistä metodologiaa, jolla totuus löytyisi varmuudella. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84.)

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että analyysin tulos voisi olla mitä vain. Analyysin viisauden tuottamisesta on vastuussa tutkimuksen tekijä. Analyysin viisauden saavuttamiseksi merkityksellisinä tekijöinä pidetään metodien noudattamista, oivalluksen terävyyttä, intellektuaalisen vastaanottokyvyn herkkyyttä, mutta myös onnea. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84.) Laadullinen tutkimus perustuukin paljolti tutkijan omaan tulkintaan, järjestykkyyn, intuitioon sekä yhdistämis- ja luokittelemisvalmiuksiin. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijaa voidaan pitää kuin tutkimusinstrumenttina, joka olemassaolollaan aloittaa jo aineiston hankintavaiheessa myös aineiston analyysin. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi onkin vahvasti kytkeytynyt yhteen aineiston hankinnan kanssa. (Juuti & Puusa 2020c, 139.)

Puhdasta, objektiivista tietoa ei ole olemassa, vaan kaikki tieto on subjektiivista siten, että tutkija valitsee tutkimusasetelman oman ymmärryksensä kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 19). Tutkimusprosessin alusta lähtien, tutkijalla on myös olemassa tutkimastaan aiheesta jo jonkinlainen esiymmärrys. Tämä esiymmärrys voi perustua omaan kokemukseen ja tietoon tai muualta saatuun tietoon. (Aaltio & Puusa 2020, 173.) Tutkijan esiymmärryksellä on omat vaikutuksensa sekä aineiston hankintaan, että analyysiin ja näitä vaikutuksia tutkijan on pyrittävä tunnistamaan. Tutkijan esiymmärrys voi mahdollisesti vaikuttaa esimerkiksi siihen, millaista aineistoa hän kerää ja mitä hän aineistosta havainnoi. (Juuti & Puusa 2020b, 97.) Omaa esiymmärrystään tarkastellakseen, tutkijan on mietittävä, mitä hän jo aiheesta tietää ja millaisia uskomuksia hänellä siihen liittyy (Juuti & Puusa 2020c, 139).

Edellä mainitun mukaisesti olen pyrkinyt tarkastelemaan omaa esiymmärrystäni sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista aikuissosiaalityössä. Tähänastiset kokemukseni ja tietoni aiheeseen liittyen ovat pääasiassa peräisin aikuissosiaalityössä suoritettusta sosiaalityön opintoihini kuuluvasta viiden viikon käytännönopetusjaksosta sekä neljän kuukauden mittaisesta kesätyöstäni aikuissosiaalityössä, toisessa kaupungissa. Lisäksi myös muun muassa opinnoissa tai muualla lukemani ja aiheesta käymäni keskustelut voivat vaikuttaa esiymmärrykseeni aiheesta. Rajalliset aiemmat kokemukseni ja rajallinen

tietopohjani aiheesta varmasti vaikuttavat myös siihen, millaisia kysymyksiä olen tutkielmani kyselyssä esittänyt, miten olen ne muotoillut ja mihin mielenkiintoni aiheen osalta vastauksissa kiinnittyy.

Laadullisen aineiston analyysivaiheeseen kuuluu syklinen prosessi, jossa ei ole kvantitatiiviseen tutkimukseen kuuluvia tiukkoja tulkintasääntöjä (Kananen 2014, 18). Laadullisen tutkimuksen piirissä tehtävä analyysi voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään. Toisessa ryhmässä ovat analyysimuodot, joita eivät ohjaa lähtökohtaisesti mitkään epistemologiat tai teoriat, mutta joihin voidaan melko vapaasti soveltaa erilaisia teoreettisia ja epistemologisia lähtökohtia. Myös sisällönanalyysi kuuluu tähän ryhmään. Sisällönanalyysiä käytetään kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä ja sen avulla on mahdollista tehdä monenlaista tutkimusta. Sisällönanalyysiä voidaan pitää sekä väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin, että yksittäisenä metodina. Sisällönanalyysiä pidetään menetelmänä, jonka avulla dokumentteja voidaan analysoida objektiivisesti ja systemaattisesti. Dokumentteiksi tässä yhteydessä mielletään melkein kaikki kirjallisessa muodossa olevat dokumentit. Sisällönanalyysi on usein aloittelevan tutkijan, kuten opiskelijan käytössä oleva aineiston analyysimenetelmä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78, 91, 87, 4.)

Laadulliseen analyysiin liitetään usein termit induktiivinen analyysi (yksittäisestä yleiseen) ja deduktiivinen analyysi (yleisestä yksittäiseen). Tämän jaottelun käyttöä voidaan kuitenkin pitää ongelmallisena. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80.) Eskola (2001, 136) esittää jaottelun aineistolähtöisestä, teoriasidonnaisesta ja teorialähtöisestä tutkimuksesta. Tuomen ja Sarajärven (2018, 80) mukaan Eskolan mukainen analyysi ottaa induktiivista ja deduktiivista päättelyä paremmin huomioon analyysin tekoa ohjaavat tekijät.

Eskolan jaotteluun pohjautuen, Tuomi ja Sarajärvi kertovat teoriaohjaavasta analyysistä, jolla he viittaavat samaan analyysimuotoon kuin Eskolan teoriasidonnainen analyysi. Teoriaohjaavaan analyysiin kuuluu teoreettisia kytkentöjä. Siinä analyysi ei pohjaudu suoraan teoriaan, mutta teorian on mahdollista toimia analyysin apuna. Myös teoriaohjaavassa analyysissä, aineistosta valitaan analyysiyksiköitä, mutta aiempi tieto auttaa tai ohjaa tätä tehtäessä. Teoriaohjaavasta analyysistä voidaan tunnistaa aiemman tiedon vaikutuksia, mutta aiemman tiedon tarkoituksena ei ole olla teoriaa testaava, vaan ennemminkin uusia ajatuksia avaava. Tässä analyysitavassa tutkimuksen aineiston keruu voi olla hyvin vapaata. Aineistoa analysoitaessa, edetään ensin aineistolähtöisesti, mutta teoria otetaan analyysia ohjaavaksi tekijäksi analyysin loppuvaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81, 108.)

Tutkielmassani hyödynnän aineiston analyysimenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Tarkasteltaessa teoriaohjaavan analyysin päättelylogiikkaa, kyseessä on yleensä niin kutsuttu abduktiivinen päättely. Tällöin tutkimuksen tekijän ajatteluprosessissa vuorottelevat aineistolähtöisyys sekä valmiit mallit. Tutkijan yhdistellessä edellä mainittuja toisiinsa, tuloksena voi syntyä jotain tuoretta. Teoriaohjaavassa analyysissä, analyysin aineiston hankinta ja tutkittavan ilmiön käsitteellinen määrittely ovat vapaata suhteessa teoriaosuudessa ilmiöstä tiedossa olevaan tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81-82.)

Tuomen & Sarajärven mukaan (2018, 78) tutkija Timo Laine (n.d.) Jyväskylän yliopiston filosofian laitokselta on vuosia sitten jo esittänyt jaottelun, jonka mukaan laadullisen tutkimuksen analyysi voi edetä. Se kulkee pääpiirteissään niin, että 1. päätetään, mikä aineistossa kiinnostaa, 2a. käydään aineisto läpi erotellen ja merkiten asiat, jotka sisältyvät kiinnostuksen kohteeseen, 2b. jätetään muu pois tutkimuksesta, 2c. merkityt asiat kerätään yhteen ja erilleen muusta aineistosta. 3. aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyyppitellään ja 4. kirjoitetaan yhteenveto. Kohdasta kaksi voidaan käyttää nimityksiä aineiston litterointi tai koodaaminen. On jokaisen henkilön oma asia, millaisia koodimerkkejä käyttää, eikä tähän ole olemassa yhtenäistä ohjeistusta.

Koodimerkkien viisi tärkeää tehtävää ovat toimia sisään kirjoitettuna muistiinpanoina, jäsentää aineiston käsittelyä, toimia tekstin kuvailun apuvälineenä sekä aineiston jäsenyksen testausvälineenä. Lisäksi niiden avulla on mahdollista etsiä ja tarkistaa kohtia tekstistä. (Eskola & Suoranta 2014, Tuomen & Sarajärven mukaan 2018, 78-79.)

Kolmas kohta Laineen listassa on aineiston luokittelu, teemoittelu ja tyyppittely. Tämä suoritetaan alkeellisimmillaan niin, että aineistosta määritellään luokkia ja sen jälkeen lasketaan, monestiko luokat esiintyvät aineistossa. Luokitellun aineiston voi esittää myös taulukkomuodossa. Teemoittelun ja luokittelun erotukseen liittyen, teemoittelua pidetään luokittelun kaltaisena, mutta siinä painotus on siinä, mitä teemasta sanotaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 79.) Tiettyjen kysymysten kohdalla, olen esittänyt luokitellun aineiston myös taulukkomuodossa.

Olen analysoinut aineiston edellä mainittuja Laineen laadullisen tutkimuksen analyysivaiheita mukailen. 1. Kohdan mukaisesti olen lukenut aineistoa läpi, siihen tutustuen ja kiinnittänyt huomiota pääasiassa siihen, mikä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta on olennaista. Tämän jälkeen olen 2a. -kohdan mukaisesti käynyt aineistoa tarkemmin läpi ottamalla jokaiseen kysymykseen saaduista vastauksista erillisen word-dokumentinsa ja merkinnyt eri värein samankaltaiset ja toisistaan eroavat ilmaisut. Eroja eri

ihmisten tai havaintoyksiköiden välillä pidetään laadullisessa analyysissä tärkeänä. Jokainen yksilö onkin tavallaan ainutlaatuinen ja eroaa jollain tavalla muista. (Alasuutari 2012, 34.)

Tämän jälkeen olen 2b. -kohdan mukaisesti pyrkinyt jättämään kaiken ylimääräisen pois tutkielmastani. Tämän tutkielman vastausaineistossa ei kuitenkaan ole ollut paljoakaan ylimääräistä, poisjätettävää materiaalia. Tämän jälkeen olen 2c. -kohdan mukaisesti kerännyt merkityt asiat yhteen ja erilleen muusta aineistosta. Tässä olen hyödyntänyt Wordin lisäksi myös kynää ja paperia. Sitten olen 3. -kohdan mukaisesti luokitellut aineistoa laskenut, monestiko eri luokat esiintyvät eri vastausten kohdalla sekä tehnyt taulukot. Sisällönanalyysiä on mahdollista kategorioinnin tai luokittelun jälkeen jatkaa aineistoa kvantifioimalla (Tuomi & Sarajärvi 2018, 100). Lopuksi olen 4. -kohdan mukaisesti kirjoittanut yhteenvedon.

Yksi laadullisen tutkimuksen aineiston ongelmista voi olla lyhyet, yhden tai kahden sanan vastaukset. Sisällönanalyysiä ei ole se, että tutkija laittaa nämä lyhyet vastaukset johonkin järjestykseen. Niukkuudesta ei ole mahdollista tehdä perustellusti sisällönanalyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 106.) Jotkin tämän kyselyn vastauksista ovat olleet niukahkoja. Näin on voinut olla sen vuoksi, että muotoilemani kysymykset ovat olleet luonteeltaan sellaisia, että niiden kaltaisiin kysymyksiin annettavat vastaukset ovat tyypillisesti lyhyitä. Halusin kuitenkin antaa avointen kysymysten kautta sosiaalityöntekijöille mahdollisuuden tarvittaessa pidemmin kertoa näkemyksistään jokaisen kysymyksen kohdalla. Kuitenkin jälkepäin ajateltuna, jotkut kysymyksistä olisivat voineet toimia tarkoituksemukaisemmin, mikäli niihin olisi annettu vastausvaihtoehdot. Yhtenä vastausvaihtoehtona olisi voinut olla myös avoimen vastaamisen mahdollistava vaihtoehto, jolloin halutessaan myös kuvailevampaan vastaamiseen olisi ollut vastausvaihtoehtojen lisäksi mahdollisuus.

Aineiston analyysin laadun katsotaan olevan riippuvainen siitä, kuinka tutkija ymmärtää ja tulkitsee ilmiötä, jota hän tutkii (Juuti & Puusa 2020c, 139). On myös useita tapoja tehdä erilaisia päätelmiä ja nämä päätelmät voivat olla myös ristiriidassa toisiinsa nähden (Metsämuuronen 2006a, 82). Jos tekisin tutkielman nyt uudestaan, tekisin monia asioita varmasti eri tavalla. Tutkimusprosessi on kuitenkin ollut antoisa ja opettanut minulle paljon. Pro gradu -tutkielmaan tuleekin asennoitua opin näytteenä eikä tutkimuksena, koska sitä se ei ole. Pro gradu -tutkielma on melko rajallinen tutkimustyön harjoitus. Gradussa näin ollen siis vasta harjoitellaan ja siinä saa olla myös virheitä. (Hakala, 2017, 14-15.) Koen, että sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi on myös aiheena melko haasteellinen.

4.4 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta koskeva pohdinta on mahdollista tiivistää kolmeen käsitteeseen, joita ovat eettisyys, luotettavuus ja uskottavuus. Edellä mainitut kolme käsitettä ovat vaikeaselkoisia kokonaisuuksia, abstrakteja ja kytkeytyvät toisiinsa. (Juuti & Puusa 2020d, 168.) Etiikka voidaan ymmärtää taitona, joka tukee arkista päätöksentekoa (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 22). Eettiset kysymykset ovat vahvasti läsnä myös tieteellisessä tutkimuksessa (Haaparanta & Niiniluoto 2016, 100). Eettisyydellä voidaan tarkoittaa eettisten periaatteiden noudattamista läpi tutkimuksen. Tällöin tutkijan tutkimuksessaan hyödyntämät menetelmät ja analyysitavat ovat kriteereiltään sellaisia, että niitä olisi mahdollista käyttää ohjenuorana missä tahansa hyvin tehdyssä tutkimuksessa. (Juuti & Puusa 2020d, 168.)

Eettisille kysymyksille ominaista on myös, että niihin ei ole selkeitä ja yksiselitteisiä vastauksia (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 22). Kaikkiin ongelmiin ei näin ollen voi olla etukäteen laadittuja eettisiä toimintaohjeita ja tutkija joutuukin välillä tapauskohtaisesti ratkaisemaan eteen tulevia tilanteita (Kuula 2006, 12). Kuitenkin mitä selkeämpää, yksityiskohtaisempaa ja havainnollistavampaa tutkijan kuvaus hänen tutkimuksensa eri vaiheista on, sitä paremmin tutkimuksen luotettavuutta pystytään arvioimaan. Myös oman työn itsearviointi sekä julkisen palautteen annon piiriin tuominen lisäävät luotettavuutta tutkimuksessa. (Aaltio & Puusa 2020, 172, 180.)

Laadullisen tutkimuksen ollessa kokonaisuus, johon kuuluu monia erilaisia perinteitä, laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvistä kysymyksistä on olemassa useita käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 118). Luotettavuudella voidaan tarkoittaa sitä, että tutkija vakuuttaa uskottavien perustelujen avulla lukijan siitä, että hänellä on ammattitaitoa ja kykyä valita ja käyttää oikeanlaisia, perusteltuja menetelmiä sekä lähestymistapoja tutkimusongelman ratkaisemiseksi ja tutkimuksen toteuttamiseksi. Lukijan vakuuttamiseksi, tulee tutkimuksen eteneminen kuvata asianmukaisesti ja kertoa myös niin sanotuista Odysseuksen harharetkistä, joita on tullut tutkimuksen aikana tehtyä. On myös huomioitava, että tutkimuksen ei tule haitata sen kohteena olevien ihmisten elämää tai muita tutkimukseen liittyviä tahoja, vaan pyrkiä aikaansaamaan hyvää tutkimuksen kohteena oleville henkilöille. (Juuti & Puusa 2020d, 168.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden tarkasteluun liittyy esimerkiksi havaintojen luotettavuus sekä puolueettomuus. Puolueettomuutta voidaan tarkastella esimerkiksi sen valossa, yrittääkö tutkija kuulla ja ymmärtää tiedonantajia itsenään vai tapahtuuko niin, että tiedonantajan kertomus suodattuu tutkijan oman kehyksen läpi. Laadullisessa tutkimuksessa tunnistetaan, että näin käy väistämättä, koska tutkija sekä luo että tulkitsee tutkimusasetelmansa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 118.) Tutkijalla on aina tutkimustyötä aloittaessaan myös joitain olettamuksia tutkimuskohteestaan. Lisäksi tutkimuksessa, tutkijan ihmiskäsitys tulee aina ilmi joko tutkijan tietämättä tai se tiedostaen. (Virtanen 2006, 167.)

Uskottavuudella voidaan puolestaan viitata siihen, kuinka tutkimusta lukevat henkilöt, kuten tutkimuksen kohteena olevat ihmiset, kollegat ja yleisö luottavat tutkimusaineiston keruuseen ja analysointiin ja uskovat tutkimustulosten olevan tosia (Juuti & Puusa 2020d, 167). Laadullisen tutkimuksen perustuessa ihmisten subjektiivisten näkemysten ja kokemusten tarkasteluun, on kuitenkin käyty keskustelua laadullisen tutkimuksen uskottavuudesta ja luotettavuuskysymyksistä. Laadullisen tutkimuksen perustuminen subjektiivisiin näkemyksiin ja kokemuksiin, voi aiheuttaa tutkimukselle myös haasteita. (Juuti & Puusa 2020a, 56.) Missään tieteellisessä tutkimuksessa ei kuitenkaan ole koskaan mahdollista saavuttaa täyttä varmuutta (Alasuutari 2012, 38).

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta tarkastellaan metodikirjallisuudessa usein validiteetin sekä reliabiliteetin avulla. Validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa tutkitaan sitä, mitä luvataan ja reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta. Edellä mainittujen käsitteiden käyttö on kuitenkin saanut kritiikkiä johtuen siitä, että ne ovat syntyneet määrällisessä tutkimuksessa ja ne pääasiassa vastaavat määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. Useissa laadullista tutkimusta koskevissa oppaissa onkin ehdotettu validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden korvaamista tai hylkäämistä arvioitaessa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 119.) Usein on esitetty, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta on muutenkin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta arvioida (Aaltio & Puusa 2020, 171).

Se ettei reliabiliteetin ja validiteetin käsitettä pystytä sellaisenaan soveltamaan laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan tarkoita, että tutkimusta voisi tehdä kuinka tahansa. Reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä voi soveltaa myös laadullisessa tutkimuksessa, mutta tutkijan tulee sisäistää laadullisen tutkimuksen luonne ja näin ollen edellä mainittujen käsitteiden merkitysisältöjen poikkeavuudet määrällisessä tutkimuksessa niiden käyttöön verrattuna. Toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa, laadullisessa tutkimuksessa

luotettavuutta ei ilmaista minkään määrällisen ja objektiivisen mittarin kautta arvona, vaan luotettavuuden tarkasteleminen tapahtuu tutkimuksen kehyksissä sen mukaan, min-kälaisia laadullisia menetelmiä työssä on hyödynnetty. Laadullisessa tutkimuksessa vali-dius koskee esimerkiksi eheyttä ilmiössä, joka on tutkimuksen kohteena. Sisäisen validi-teetin vaatimusten huomioiminen merkitsee laadullisessa tutkimuksessa sitä, että tutki-muksen päättelyketjut tulee läpivalaista. (Aaltio & Puusa 2020, 169, 171.)

Reliabiliteettia vahvistaa samanlainen tulos kahdesta eri mittauksesta. Näin ollen relia-biliteettia on mahdollista lisätä niin, että kahden arvioijan tulos on samanlainen, kahdella tutkimusmenetelmällä päädytään samaan tulokseen tai samaa kohdetta tutkittaessa kah-della eri tutkimuskerralla saadaan sama tulos. Ihmisen käytöksen kuitenkin ollessa kon-teksteihin sidottua, ei voida olettaa, että täysin sama tulos voitaisiin saavuttaa esimerkiksi kahdella eri tutkijalla tai kahdella eri menetelmällä. Luotettavuuden kriteerit eivät ihmis-tieteellisessä tutkimustavassa ensisijaisesti perustukaan ominaisuuksiin tutkimusmenetel-mässä, vaan tutkimuksen uskottavuus löytyy tutkimusprosessin kuvauksesta, analyysista ja perusteluista. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus onkin ymmärrettävä isomman kaavan kautta kuin pelkästään reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden avulla. (Aaltio & Puusa 2020, 172.)

Hyvälle ja luotettavalle tutkimuskäytännölle olennaista on, että tutkimuksessa käyvät ilmi perusteet, jotka tekevät tutkimuksesta luotettavan (Aaltio & Puusa 2020, 169). Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on laatinut yh-teistyössä suomalaisen tiedeyhteisön kanssa ohjeistuksen hyvästä tieteellisestä käytän-nöstä. Sen mukaan tieteellinen tutkimus voi olla luotettavaa, eettisesti hyväksyttävää ja tulokset uskottavia silloin, kun tutkimus suoritetaan hyvän tieteellisen käytännön mukai-sesti. Hyvän tieteellisen käytännön ohjeiden soveltaminen on tutkijayhteisön suorittamaa itsesääntelyä, jolle lainsäädännössä määritellään rajat. Hyvä tieteellinen käytäntö on myös osa tutkimusorganisaatioiden laatujärjestelmää. (TENK 2012, 1, 6.)

Tutkimusetiikan näkökulmasta hyvän tieteellisen käytännön keskeisinä lähtökohtina on ensinnäkin, että tutkimuksessa tulee seurata tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja eli yleistä huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tuloksien arviointia tehtäessä (TENK 2012, 6). Kaikessa tutkimustoiminnassa tulee pyrkiä virheiden välttämiseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 118). Pyrin tutkielmaa tehdessäni huomioimaan edellä mainitun mukaisesti yleisen huolellisuuden, tarkkuuden ja rehellisyyden kaikissa tutkimuksen teon vaiheissa.

Esimerkiksi tulosten tallentamisessa ja esittämisessä, pyrin toimimaan mahdollisimman huolellisesti ja tarkasti.

Toinen hyvän tieteellisen käytännön lähtökohta on, että tutkimuksessa sovelletaan eettisesti kestäviä sekä tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia tutkimus-, tiedonhankinta- ja arviointimenetelmiä. Lisäksi tutkimuksen tulokset tulee julkaista avoimesti ja noudattaa vastuullista tiedeviestintää, joka kuuluu tieteelliseen tietoon. (TENK 2012, 6.) Pyrin tutkielmassani huomioimaan, että käytän tutkimukseeni soveltuvia tutkimus-, tiedonhankinta- sekä arviointimenetelmiä. Tutkimukseni on laadullinen ja hyödynnän sen teossa fenomenografista tutkimusotetta. Tutkimuksen tuloksia julkaistaessa, pyrin myös avoimuuteen ja vastuulliseen tiedeviestintään.

Kolmantena hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtana pidetään sitä, että muiden tutkijoiden työtä ja saavutuksia kunnioitetaan ja huomioidaan ne asianmukaisin viittauksin, antaen toisten saavutuksille niille kuuluva arvo ja merkitys omaan tutkimukseen ja sen tuloksiin liittyen (TENK 2012, 6). Hyödynnän tutkielmassani Lapin yliopiston, sosiaalityön koulutusohjelman tieteellisen kirjoittamisen ohjeita. On tärkeää, että tutkielmaraportissa on helposti nähtävissä, mistä lähteestä mikäkin teksti on ja mikä puolestaan on omaa pohdintaani aiheesta.

Neljäs hyvän tieteellisen käytännön lähtökohta on, että tutkimuksessa tulee tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla suunnitella, toteuttaa ja raportoida tutkimuksen tietoaineistot (TENK 2012, 6). Omassa tutkielmassani pyrin huomioimaan tämän esimerkiksi niin, että olen ensin tutkimussuunnitelmassa suunnitellut tutkielman etenemisen tavan ja etenen tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla tutkielman toteutuksessa ja raportoinnissa. Tutkielmasuunnitelmani on kuitenkin myös päivittynyt myöhemmin tietyiltä osin, kuten tutkimusotteen osalta.

Viides hyvän tieteellisen käytännön lähtökohta on hankkia tutkimukseen tarvittavat tutkimusluvut. Lisäksi joillain aloilla vaaditaan eettistä ennakoarviointia. (TENK 2012, 6.) Tutkielmassani ei ole ollut tarpeen hankkia tutkimuslupia. Myöskään varsinaista eettistä ennakoarviointia ei ole täytynyt tehdä, mutta olen kuitenkin pohtinut aihetta sen mahdollisen arkaluontoisuuden näkökulmasta. Kuulan mukaan (2006, 63) uutta tieteellistä tietoa pitää pystyä tuottamaan myös vaikeista ja arkaluontoisista asioista. En pidä sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia arkaluontoisena aiheena, mutta se on mahdollista kokea haastavana aiheena esimerkiksi monien määritelmiensä ja ulottuvuuksiensa vuoksi.

Kuudes hyvän tieteellisen käytännön lähtökohta on, että tutkimushankkeissa ja -ryhmissä on sovittava ennen tutkimusta kaikkien osapuolten tekijyyttä koskevat periaatteet, oikeudet, vastuut, velvollisuudet sekä kysymykset aineistojen käyttöoikeuksista ja säilyttämisestä. Sopimuksia voidaan tarkentaa tutkimuksen edetessä. (TENK 2012, 6.) Teen Pro gradu -tutkielmani yksin, joten minun ei ole tällä kertaa tarvinnut tehdä edellä mainitun kaltaisia sopimuksia.

Seitsemäs hyvän tieteellisen käytännön lähtökohta on, että mikäli tutkimukseen liittyy sen suorittamisen kannalta merkityksellisiä sidonnaisuuksia tai rahoituslähteitä, tulee ne ilmoittaa asianosaisille ja tutkimukseen osallistuville. Tutkimuksen sidonnaisuudet ja rahoituslähteet on myös kirjoitettava auki tutkimuksen tuloksia esiin tuotaessa. Omassa tutkimuksessani ei ole mukana sidonnaisuuksia tai rahoituslähteitä, joten tämän asian suhteen ei ole tarvetta tehdä toimenpiteitä. Kahdeksas hyvän tieteellisen käytännön lähtökohta on, että tutkijoiden tulee pidättäytyä kaikkeen tutkimukseen ja tieteeseen liittyvistä arviointi- ja päätöksentekotilanteista, jos on syytä epäillä esteellisyyttä. (TENK 2012, 6-7.) Itselläni ei ole tutkielmaani liittyen esteellisyyksiä.

Yhdeksäs hyvän tieteellisen käytännön lähtökohta on, että tutkimusorganisaatioiden tulee noudattaa hyvää henkilöstö- ja taloushallintoa sekä huomioida tietosuojakysymykset (TENK 2012, 7). Tutkielmaani ei liity henkilöstö- tai taloushallintoa. Tietosuojakysymyksiin liittyen, tutkielmani tiedonantajilta ei kysytä henkilö- tai muita arkaluonteisia tietoja. Lisäksi säilytän tutkimusaineiston asianmukaisesti.

5 NÄKEMYKSIÄ AIKUISSOSIAALITYÖN VAIKUTTAVUUDEN KÄSITTEESTÄ JA ARVIOINNISTA

5.1 Käsite ja sen alkuperä

Seitsemäntoista sosiaalityöntekijää vastasi Webropol-verkkokyselyn välityksellä kysymykseen: ”Mitä sosiaalityön vaikuttavuus aikuissosiaalityössä mielestäsi on?”. Sosiaalityöntekijöiden vastauksille yhteistä oli se, että kaikki määrittelivät sosiaalityön vaikuttavuutta aikuissosiaalityössä enemmän tai vähemmän eri tavalla. Vaikka yhdenkään sosiaalityöntekijän määritelmä aikuissosiaalityön vaikuttavuudesta ei ollut täysin samanlainen kuin toisen vastaajan, usean sosiaalityöntekijän vastauksessa toistui usein teemana muutos. Osa sosiaalityöntekijöistä käytti vastauksessaan termiä muutos ja osa kertoi jonkin asian kasvamisesta tai vähenemisestä, jolloin voidaan tulkita puhuttavan muutoksesta. Muutoksen lisäksi, osa sosiaalityöntekijöistä kertoi vastauksissaan myös tavoitteiden saavuttamisesta aikuissosiaalityön vaikuttavuutena.

Sosiaalityön vaikuttavuus on tunnetusti hankala käsite (Mäntysaari & Ylistö 2021, 248). Sosiaalityön vaikuttavuuteen liittyykin vakiintumaton ja moninainen käsitteistö (Pohjola 2012b, 20). Sosiaalityön vaikuttavuuden yhtenäisen käsitteistön puuttuminen näyttäytyy myös tämän kyselyn aineistossa vastausten moninaisuutena. Eräs kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä kertookin, että aikuissosiaalityön vaikuttavuutta on hankala kuvata yksiselitteisesti, eikä sitä aina välttämättä edes näe, joka tekee asian käsittelemisestä vaikeaa. Sosiaalityön vaikuttavuus voi myös ilmentyä hitaasti. Nopeita keinoja huono-osaisuuden, syrjäytymisen tai elämänhallinnan ongelmien poistamiseen ei ole. (Kivipelto ym. 2013c, 102.) Seuraavassa sitaatissa vastaaja luonnehtii sosiaalityön vaikuttavuuden määritelmää aikuissosiaalityössä muutoksen teeman kautta:

”Vaikuttavuus tarkoittaa sitä että aikuissosiaalityön työskentelylle on sellaista vaikutusta että asiakkaan tilanteessa tapahtuu myönteisiä muutoksia, sellaisia jotka ko. asiakkaan tilanteessa voidaan määritellä myönteiseksi. Eli ajatuksella mikä toimii, keiden kanssa/missä ongelmassa ja missä olosuhteissa.” Vastaja 4.

Muutos onkin sosiaalityössä usein haluttu päämäärä. Esimerkiksi aikuissosiaalityössä muutosta tavoitellaan yksilön elämän eri osa-alueilla ja se on myös vaikuttavuusajattelun lähtökohtana (Karjalainen ym. 2013d, 79). Kyselyyn vastanneiden sosiaalityöntekijöiden vastauksissa kuitenkin vaihteli se, minkä tekijän tai tekijöiden muutosta pidettiin

aikuissosiaalityön vaikuttavuutena. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa muutos liittyi joko asiakkaaseen, palvelujärjestelmään, yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen tai edellä mainittujen yhdistelmiin. Pohjolan (2012a, 10) mukaan vaikuttavuutta voidaankin tarkastella eri tasoilla. Tasoihin kuuluvat yksilö- ja palvelujärjestelmän ja organisaatioiden ja niissä toteuttavan työn sekä yhteiskunnallisuuden vaikuttavuuden tasot. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa painottuivat enemmän yksilöön liittyvät muutokset verrattuna palvelujärjestelmään ja organisaatioihin liittyviin. Myös Kivipellon ja Koposen (2021, 237) mukaan AVAIN-mittarin avulla saadun tiedon perusteella näyttää siltä, että asiakkaiden ongelmia käsitellään edelleen pääasiassa yksilöllisen tuen kautta aikuissosiaalityössä.

Sosiaalityöntekijöiden kertoivat asiakkaaseen liittyvien muutoksien olevan myönteisiä muutoksia asiakkaan elämässä tai tilanteessa. Nämä muutokset liittyivät hyvinvointiin, toimintakykyyn, osallisuuteen, itseohjautuvuuteen, elämänhallintaan, arvokkuuden ja kohdatuksi tulemisen kokemuksiin, omaan elämään liittyvään tyytyväisyyden kasvuun sekä omannäköisen elämän elämiseen voimaantumiseen. Puolestaan palveluihin liittyvinä muutoksina pidettiin esimerkiksi oikea-aikaisten ja riittävien palveluiden, avun tai hyödyn saamista, palveluiden kykyä tavoittaa aikuissosiaalityön palveluita tarvitsevia asiakkaita, kykyä vastata asiakkaiden palveluntarpeisiin tai palveluista poistumista, palveluiden käydessä asiakkaalle tarpeettomiksi. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tasoon puolestaan viitattiin kertomalla, että asiakkaan auttaminen osaksi yhteiskuntaa on välttämätön osa hyvinvointiyhteiskuntaa ja yhteiskuntarauhaa. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan tarkemmin avanneet vastauksissaan, minkä tekijän muutosta he asiakkaan tilanteessa tai elämässä pitivät aikuissosiaalityön vaikuttavuutena, vaan he kertoivat asiasta yleisemmällä tasolla, kuten seuraavasta lainauksesta käy ilmi vastaajan kuvatessa sitä, mitä hän pitää aikuissosiaalityön vaikuttavuutena:

”Samaa mitä vaikuttavuus on muuallakin: miten paljon ja kuinka kestävästi jokin toiminta parantaa/huonontaa asiakkaan tilannetta.” Vastaja 10.

Kuvaillessaan aikuissosiaalityön vaikuttavuutta, vastaajat mainitsivat usein erilaisia tekijöitä, jotka saattavat edistää hyvinvointia. Tällaisia olivat esimerkiksi myönteinen muutos asiakkaan tilanteessa, voimaantuminen, osallisuus, oikeuksien toteutuminen, avun saaminen, kuulluksi tuleminen, tuen saaminen, tarpeisiin vastaaminen sekä toimintakyvyn ja elämänhallinnan paraneminen. Mikäli edellä mainitut tekijät edistävät hyvinvointia, niin tällöin sosiaalityöntekijöiden määritelmistä on löydettävissä yhtymäkohtia esimerkiksi Petteri Paasion sosiaalityön vaikuttavuuden määritelmän kanssa. Paasion (2017, 406)

mukaan sosiaalityön vaikuttavuus voidaan määritellä sosiaalityön kyvyksi tosiasiallisesti edistää asiakkaan hyvinvointia.

Aikuissosiaalityössä asiakkaan hyvinvoinnissa tapahtuvaa muutosta voidaankin mitata esimerkiksi aikuisväestön hyvinvointimittarilla. Kyseinen mittari mahdollistaa hyvinvoinnin arvioinnin ja muutoksen seuraamisen. Aikuisväestön hyvinvointimittari sisältää yhdeksän eri osa-aluetta, jotka yhdessä kuvaavat asiakkaan kokonaishyvinvointia. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan mukaan sosiaalityön vaikuttavuus sekä tuottavuus lisääntyvät, kun tarjotun avun vaikuttavuutta kyetään seuraamaan ja asiakkaan keskeisiin ongelmiin keskittymään aikuisväestön hyvinvointimittarin avulla. (Socca n.d). Osa kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä kuitenkin kirjoitti, että pelkästään muutos ei riitä kuvaamaan aikuissosiaalityön vaikuttavuutta, vaan myös asiakkaan tilanteen samana pysymistä tai tilanteen pahenemisen estymistä, voidaan myös pitää aikuissosiaalityön vaikuttavuutena:

”Vaikuttavuus voi olla asiakkaan tilanteen pysymistä samana tai positiivisen muutoksen näkyvyyttä siinä. Joskus vaikuttavuus näkyy vahvasti, esim. päihdeongelmaisen saatua apua katkolta ja kuntoutukselta ja joskus vaikuttavuus on ohjausta Kelan etuuksien hakemisessa, jolloin taloudenhallinnan taidot edistyvät. Joskus tavoitteena on ainoastaan se, että asiakkaan tilanne pysyy samana jolloin asiakasta tuetaan, jotta tilanne ei huonone.”
Vastaaja 13.

Myös osallistavan sosiaaliturvan kokeilussa, asiakkaat olivat kirjanneet tavoitteita, joista osa koski tilanteen ennallaan säilymistä. Kokeiluun osallistuneiden asiakkaiden tavoitteista 69 prosentissa tavoiteltiin muutosta parempaan ja 31 prosenttia tavoitteista puolestaan koski tilanteen ennallaan säilyttämistä. (Kivipelto & Koponen 2021, 233.) Vaikka tähän kyselyyn vastanneiden sosiaalityöntekijöiden vastauksissa painottuikin enemmän yksilönäkökulma kuin palvelujärjestelmän tai yhteiskunnan näkökulma, vastauksissa oli kuitenkin myös mainintoja palvelujärjestelmään ja yhteiskuntaan liittyvistä tekijöistä aikuissosiaalityön vaikuttavuuteen liittyen. Osa vastaajista oli myös yhdistellyt sekä yksilö- että palvelujärjestelmän näkökulmaa ja esimerkiksi kuvannut, kuinka palvelujärjestelmän toiminta voi vaikuttaa asiakkaaseen yksilönä lisäten tämän hyvinvointia:

”Aikuissosiaalityössä mielestäni vaikuttavuus näyttäytyy siinä, kuinka hyvin tuesta ja palveluista hyötyviä henkilöitä tavoitetaan ja kuinka oikea-aikaisesti. Lisäksi merkittävää on tavoitettavuuden lisäksi se, kuinka hyvin tarpeeseen vastataan riittävällä tavalla. Tavoitettavuudella ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaavilla tukitoimilla vaikuttavuus näkyy ihmisen hyvinvointia lisäävänä ja vahvistana tuloksena.” Vastaaja 11.

Osa sosiaalityöntekijöistä kertoi myös tavoitteiden saavuttamisesta aikuissosiaalityössä kertoessaan siitä, mitä aikuissosiaalityön vaikuttavuus on. Osa sosiaalityöntekijöistä myös yhdisteli vastauksissaan erilaisia elementtejä kertoessaan aikuissosiaalityön vaikuttavuudesta. Esimerkiksi seuraavissa vastaajien sitaateissa, sosiaalityöntekijät määrittelivät aikuissosiaalityön vaikuttavuutta tavoitteiden sekä muutoksen tai hyvinvoinnin kautta:

”Asiakkaalle rakennettu palvelukokonaisuus perustuu (moniammatilliseen) palvelutarpeen arviointiin. Vaikuttavuus on sitä, että em. shl-palveluiden sekä sosiaalityön kokonaisuus vie asiakassuunnitelmaan kirjattuja tavoitteita kohti. Vaikuttavuutta voi mitata myös asiakkaan henkilökohtaisen hyvinvoinnin lisääntymisenä.” Vastaja 17.

”Sitä, että seurataan asetettujen tavoitteiden saavuttamista yhdessä asiakkaan kanssa ja siihen on käytössä systemaattinen ja tilastoitava tapa, mutta myös subjektiivinen kokemus tulee ottaa huomioon. Muutokseen tähtäävä työsken- telyä siis.” Vastaja 7.

Näin ollen osa vastaajista on mieltänyt muutoksen tai hyvinvoinnin lisäksi tavoitteita kohti etenemisen ja tavoitteiden saavuttamisen aikuissosiaalityön vaikuttavuudeksi. Myös vaikuttavaa aikuissosiaalityötä – arviointimalleista mittareihin -tutkimus- ja kehittämishankkeessa vaikuttavuus määriteltiin sosiaalityön kyvyksi vastata asiakkaan kanssa asetettuihin tavoitteisiin ja asiakkaan tilanteesta kumpuaviin tarpeisiin (Kivipelto & Blomgren & Karjalainen & Saikkonen 2013b, 23). Muutoksen ja tavoitteiden voidaan myös katsoa olevan kytköksissä toisiinsa: onhan tavoitteiden yhtenä tarkoituksena usein juuri muutoksen edistäminen. Tavoitteiden asettelu voikin auttaa muutosta kohti työskennellessä esimerkiksi siten, että niiden avulla kokonaisuuksia voidaan pilkkoa hallittavampiin osiin ja seurata tavoitteiden täyttymistä.

Eräs kyselyyn vastannut sosiaalityöntekijä kertoi aikuissosiaalityön vaikuttavuutta määritellesään, että sosiaalityön vaikuttavuus aikuissosiaalityössä voi olla mitä tahansa numeroiden 0-10 väliltä, riippuen täysin työpaikasta. Näin ollen, sen sijaan, että hän olisi kuvaillut, mitä aikuissosiaalityön vaikuttavuus on luonteeltaan, hän oli kuvannut aikuissosiaalityön vaikuttavuuden määrää, joka voi hänen mukaansa vaihdella paljonkin riippuen työpaikasta. Onkin myös mahdollista, että kysymys ”Mitä sosiaalityön vaikuttavuus aikuissosiaalityössä mielestäsi on?”, on voitu ymmärtää monin eri tavoin ja se myös voi osaltaan selittää vastauksien moninaisuutta. Kysymys on käsitteen avaamisen sijaan voitu

esimerkiksi ymmärtää niin, että kuinka (määrällisesti) vaikuttavaa aikuissosiaalityö mielestäsi on. Haastattelun kautta toteutettavan tiedonkeruun avulla, olisi pystytty varmentamaan, että vastaajat ovat ymmärtäneet kysymyksen samansuuntaisesti, mutta verkkokyselyssä tätä mahdollisuutta ei ollut.

Sosiaalityöntekijöiltä selvitettiin kyselyssä myös, mistä he ajattelevat heidän käsityksiensä sosiaalityön vaikuttavuudesta olevan peräisin. Tätä heiltä kysyttiin kyselyssä kysymyksellä ”Mistä ajattelet käsityksesi sosiaalityön vaikuttavuudesta olevan peräisin?” Seitsemäntoista sosiaalityöntekijää vastasi tähän kysymykseen. Sosiaalityöntekijät kertoivat saaneensa eväitä sosiaalityön vaikuttavuuden käsitykseensä erilaisista tiedonlähteistä tai tiedonlähteiden yhdistelmästä. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa sosiaalityön vaikuttavuutta koskevan tiedon alkuperänä painottuivat työkokemus ja opinnot, teoria tai tutkimus, sekä yhdessä että erikseen, kuten seuraavien vastaajien sitaateista käy ilmi:

”Vaikuttavuudesta on toki puhuttu opintojenkin aikana, jokseenkin vähän. Lähinnä ajattelen käsitykseni nousevan arjen työstä nousseista ajatuksistani.” Vastaja 13.

”Yliopisto-opinnot ovat avanneet teoreettista ymmärrystä sosiaalityön vaikuttavuudesta. Lisäksi opintoihin kuulunut perhetymistä erilaisiin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin sosiaali-työn vaikuttavuudesta. Työelämä on tuonut sosiaalityön vaikuttavuuden käsittyykseen erilaisia syvyyksiä ja käytännön läheisempää ymmärrystä.” Vastaja 11.

Muita lähteitä, joista sosiaalityöntekijät olivat ammentaneet tietoa käsityksiinsä sosiaalityön vaikuttavuudesta, olivat opintoihin kuulunut gradun tekeminen aiheesta, oma arvo maailma, asiakkaiden kuuleminen, ihmisoikeudet, sosiaalityön arvot ja etiikka sekä tuloksellinen ajattelu. Osa vastaajista kertoi myös, että käsitys termistä oli alkanut muodostua sosiaalityön ammatillistumisen alusta lähtien tai pitkän työkokemuksen lisäksi siitä, että sosiaalityö opettaa vastaajan mielestä asiakasta lähinnä palveluiden käyttäjäksi, muttei merkittävästi vastuuta ihmistä.

5.2 Arvioinnin tapoja

Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) 15§ velvoittaa sosiaalityöntekijät seuraamaan sosiaalityön vaikuttavuutta työssään. Kyselyssä selvitettiin myös, arvioivatko sosiaalityöntekijät vaikuttavuutta työssään ja miten kysymyksellä: ”Arvioitko työssäsi sosiaalityön vaikuttavuutta? Jos, niin kuvaile millä tavalla?”. Seitsemäntoista sosiaalityöntekijää vastasi kysymykseen. Alla olevasta taulukosta 1 (Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi) näkyy, että suurin osa vastaajista kertoi arvioivansa sosiaalityön vaikuttavuutta työssään. Yksi kyselyyn vastannut sosiaalityöntekijä kirjoitti arvioivansa sosiaalityön vaikuttavuutta, mutta kertoi arvioivansa sitä mielestään liian vähäisissä määrin. Lisäksi kolme vastaajaa kertoi, ettei arvioi työssään sosiaalityön vaikuttavuutta varsinaisesti tai ollenkaan.

Taulukko 1. Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi

Vastaukset	Vastaajien lukumäärä
Arvioi	13
Arvioi, mutta mielestään liian vähän	1
Ei arvioi varsinaisesti tai ollenkaan	3

Sosiaalityöntekijät kertoivat myös tavoista, joiden avulla he työssään arvioivat sosiaalityön vaikuttavuutta. Sosiaalityöntekijöiden sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin tavat olivat monenlaisia. Useassa vastauksessa, asiakassuunnitelma mainittiin yhtenä keinona arvioiva vaikuttavuutta sosiaalityössä. Asiakassuunnitelman lisäksi käytössä saattoi olla myös muita menetelmiä ja välineitä, kuten seuraava vastaaja kertoo:

”Arvioin sitä asiakassuunnitelman avulla tällä hetkellä ja tarvittaessa käytän muita tarjolla olevia menetelmiä ja välineitä.” Vastaaja 7.

Vastaajien sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin käyttämiä keinoja asiakassuunnitelman lisäksi olivat myös opintoihin tai töihin ohjaaminen, asiakaspalautteisiin perehtyminen, palvelutarpeen arviointi, konsultointi, asiakkaan, työparin ja yhteistyökumppanien kanssa keskusteleminen, kirjauksien ja tavoitteiden toteutumisen seuraaminen, mittarit, menetelmät ja välineet, asiakkaan ja verkoston säännöllinen tapaaminen, jossa muutosta voidaan arvioida ja tehdä jatkosuunnitelmaa, sen toteaminen, millä toimilla on ollut vaikutusta, mikäli asiakkaan tilanne on parantunut ja sen arvioiminen, tekeekö itse työntekijänä jonkin muutoksen vai ei, asiakasmäärän sopivuudesta huolehtiminen sekä

asiakasjonoista eteenpäin raportoiminen, keskusteleminen asiakastyötä tekevien kanssa, työntekijöille suunnattujen kyselyjen ja tilastojen tekeminen.

Lisäksi osassa vastauksia kerrottiin, että sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia tehdään joko liian vähän, ei varsinaisesti tai ei ollenkaan, kuten seuraavista vastaajien sitaateista käy ilmi heidän kertoessaan tekevätkö he sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia työssään:

”En varsinaisesti mutta joitakin ajatuksia sisältyy ihan perustyön tekemiseen eli siihen että pyrin pitämään muutoksen ja interventioiden vaikutuksen asiakkaiden elämään jollain tavalla läsnä ja perustelemassa työtä.”
Vastaaja 4.

”Arvioin, mutta liian vähän. Työ on niin hektistä, ettei ehdi ajatella riittävästi. Asiakkaiden tilanteet ovat myös niin muuttuvia, että jos ajattelee työn olleen vaikuttavaa, sitä ei ”uskalla” iloita koska pelkää, milloin suunta on taas toinen.” Vastaaja 6.

Edellä mainitussa sitaatissa, vastaaja kertoo arvioivansa sosiaalityön vaikuttavuutta työssään mielestään liian vähän ja hän myös avaa, miksi näin on. Sosiaalityöntekijän mukaan työn hektisyys aiheuttaa sen, ettei työssä ehdi riittävästi ajattelemaan. Lisäksi asiakkaiden muuttuvat tilanteet haastavat työn vaikuttavuuden arviointia. Mänttari-van Der Kuipin (2015, 74) mukaan sosiaalityön yhteiskunnallisessa toimintaympäristössä sekä suomalaisessa hyvinvointivaltiossa on tapahtunut keskeisiä muutoksia, jotka vaikuttavat usealla eri tavalla työntekijöiden toimintamahdollisuuksiin. 1990-luvun laman ja hyvinvointivaltion laajentumisen lopun jälkeen julkisen sektorin työtä onkin leimannut kestävä resursivähäisyys sekä kasvavat vaatimukset resurssien tehokkaammasta hyödyntämisestä.

Sekä kotimaisten ja kansainvälisten tutkimusten mukaan sosiaalialan ammattilaisten työolot ovat varsin huolestuttavat ja työpaineiden ja kuormituksen sävyttämät. Tämä on näkynyt esimerkiksi kohonneena vakavan työuupumuksen riskinä sekä sairauspoissaolojen ja kuormittavan kiireen kasvuna. Erilaiset selvitykset ovat tuoneet esiin, kuinka sosiaalityöntekijät tekevät työtään jaksamisen äärirajoilla. (Mänttari-van Der Kuip 2015, 74.) Sosiaalitoimen yhä lisääntyvät asiakasmäärät, muiden palvelujen paikkaamistarve ja niukat resurssit asettavat sosiaalialan ammattilaiset usein tilanteiden eteen, jotka ovat kohtuuttomia (Tuominen 2021,112). Edellä kuvatun kaltaisessa työympäristössä sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi on varmasti hyvin haastavaa, ellei mahdotonta.

Eräs vastaajista kertoi sosiaalityön arvioinnin tapoja kuvatessaan, että käsitteenä vaikuttavuuden arviointi kuulostaa hyvin teoreettiselle ja siinä on kaiku, että työn tulisi olla

tuloksellista ja tehokasta. Tämä ei vastaajan mukaan sovi yhteen sosiaalityön eetoksen kanssa:

”Koen arvioivani asiakkaiden tilanteiden etenemistä esimerkiksi palvelutarpeen arvioinnissa ja myöhemmin päivittämällä asiakassuunnitelmia. Näitä tehdessä usein havaitaan, onko tilanne pysynyt samana vaiko onko siinä tapahtunut muutosta suuntaan tai toiseen. Asiakkaat myös itse tuovat usein esille, ovatko kokeneet saavansa yhteisestä

työskentelystämme apua vai kokevatko sen turhana. Eli työhön sisältyy toki asiakkaiden tilanteiden arviointi ja seuraaminen tällä tavalla, mutta en arkityössäni kutsu sitä vaikuttavuuden arvioinniksi. Käsitteenä se kuulostaa hyvin teoreettiselle ja siinä on kaiku, että työn tulisi olla tuloksellista ja tehokasta, joka ei mielestäni sovi yhteen sosiaalityön eetoksen kanssa.” Vastaja 13.

Kiinnostus vaikuttavuudesta liitetään usein yhteen uuden julkisjohtamisen (New Public Management) kanssa. Uutta julkisjohtamista kritisoivien henkilöiden mielestä on usealla tavalla arveluttavaa keskustella sosiaalipalveluiden vaikuttavuudesta, sen takia, että niiden ajatellaan palvelevan uusliberalistista uutta julkisjohtamista. Useat sosiaalityön ammattilaiset sekä tutkijat ovatkin suhtautuneet kriittisesti julkisjohtamisen väittämiin. (Kotiranta & Mäntysaari 2017, 36.) Alun perin vaikuttavuuden arviointi ei kuitenkaan ole lähtöisin tilivelvollisuuden ja tehokkuuden vaatimuksista, vaan sillä tähdättiin ohjelmien vaikuttavuuden lisäksi yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämiseen (Kivipelto & Kotiranta, 2014, 172).

Arviointiin liittyikin sosiaalityön arvon osoittamisen ja tilivelvollisuuden lisäksi toinen näkökulma, joka on sosiaalityön käytännön sisällön kehittäminen paremmin vastaamaan asiakkaiden ja laajemmin yhteiskunnan tarpeita (Kazi 2003, 14). Sosiaalityön vaikuttavuuden ja sen arvioinnin määrittelyn tavat ovatkin tärkeitä esimerkiksi juuri siksi, etteivät käsitteet sekoittuisi toisiin käsitteisiin, jotka tarkoittavat eri asioita. Esimerkiksi vaikuttavuus ja tehokkuus eivät ole synonyymejä, vaan tarkoittavat määritelmällisesti eri asioita. Vaikuttavuudella ei kuitenkaan ole olemassa yhtenäistä käsitteistöä (Rajavaara 2007, 16). Tällöin on ymmärrettävää, että termit voivat helposti myös sekoittua toisiinsa.

Tämän kysymyksen (Arvioitko työssäsi sosiaalityön vaikuttavuutta? Jos, niin kuvaile millä tavalla?) kohdalla on huomioitava, että eräs vastaaja kertoi työskentelevänsä nuorten kanssa, jolloin vastaus ei kerro aikuissosiaalityöstä, vaan nuorten parissa tehtävän sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista sosiaalityöntekijän näkemyksensä kautta. Lisäksi eräät vastaajat kertoivat olevansa kehittämistyössä tai esihenkilöasemassa. Näin ollen,

tämän kysymyksen vastaukset kertovat laajemmin sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista, kuin vain aikuissosiaalityössä, asiakastyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden sosiaalityön vaikuttavuuteen liittyvistä näkemyksistä. Tämä voi johtua siitä, että kysymyksestä on puuttunut sosiaalityön edestä aikuis- etuliite. Selvyyden ja yksiselitteisyyden vuoksi kysymyksessä olisi pitänyt lukea sanana aikuissosiaalityö.

Kyselyssä selvitettiin myös sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä siitä, pitäisikö sosiaalityön vaikuttavuutta aikuissosiaalityössä arvioida ja millä tavoin. Tätä selvitettiin kysymyksellä: ”Pitäisikö sosiaalityön vaikuttavuutta aikuissosiaalityössä mielestäsi arvioida? Jos pitäisi, niin millä tavalla?”. Suurin osa kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä oli sitä mieltä, että aikuissosiaalityön vaikuttavuutta tulisi arvioida, mutta heidän näkemyksensä arvioinnin tavoista olivat vaihtelevia.

Alla olevasta taulukosta 2 (Tulisiko vaikuttavuutta arvioida aikuissosiaalityössä) voidaan nähdä, että 13 sosiaalityöntekijää vastasi, että aikuissosiaalityön vaikuttavuutta tulisi arvioida. Neljä vastaajista oli sen sijaan hieman varovaisemmalla kannalla aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin suhteen. Yhden vastaajan mukaan hänen vastauksensa riippuu siitä, missä käyttötarkoituksessa arviointia tehdään. Hän kertoi, että mikäli tiedon avulla pyritään luomaan Käypä Hoito -suositusten mukaisia, kaikille samalla tavoin -kaltaisia ratkaisuja, niin aikuissosiaalityön vaikuttavuutta ei pitäisi arvioida, mutta jos tiedon avulla aidosti parannetaan asiakkaiden asemaa, niin arviointia tulisi tehdä. Yksi vastaajista puolestaan kertoi kokevansa aikuissosiaalityön vaikuttavuuden mittaamisen haastavana sosiaalityön luonteen vuoksi. Lisäksi kaksi vastaajaa kuvailivat, että yleisesti ottaen sosiaalityötä ja sen menetelmiä tulisi arvioida, mutta eivät suoranaisesti vastanneet siihen, tulisiko sosiaalityön vaikuttavuutta arvioida aikuissosiaalityössä.

Taulukko 2. Tulisiko vaikuttavuutta arvioida aikuissosiaalityössä

Vastaus	Vastaajien lukumäärä
Myöntävä ilmaisu (esimerkiksi kyllä, ehdottomasti, tottakai)	13
Riippuu käyttötarkoituksesta	1
Kertoo kokevansa vaikuttavuuden mittaamisen haastavana	1
Sosiaalityötä ja sen menetelmiä tulisi arvioida, mutta ei vastaa siihen, tulisiko vaikuttavuutta arvioida aikuissosiaali- työssä	2

Suurin osa vastaajista kertoi, kuinka vaikuttavuutta aikuissosiaalityössä tulisi heidän mielestään arvioida. Osa vastaajista nimesi yhden vaikuttavuuden arvioinnin tavan ja osa yhdisteli useampia tapoja. Vastaajien mukaan aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointia tulisi tehdä asiakassuunnitelman, tavoitteiden, asiakkaiden antaman palautteen ja asiakkaan arvioinnissa mukanaolon, yhteistyökumppaneilta kysymisen, asiakkaan ja verkoston säännöllisten tapaamisten, asiakkaan palveluista poistumisen seurannan, asiakkaan elämäntilanteen ja mielekkään elämän kokemuksen, erillisen välineen ja muutosta mittaavien mittarien avulla. Aikuissosiaalityön vaikuttavuutta arvioiviksi mittareiksi nimettiin Avain-mittari vaikuttavuuden arviointiin, Kyky-viisari toimintakyvyn muutoksen arviointiin ja Aikuisväestön hyvinvointimittari asiakkaan kokeman hyvinvoinnin muutoksen arviointiin.

Osa vastaajista kuvaili tarkemmin, kuinka vaikuttavuuden arviointia aikuissosiaalityössä tulisi toteuttaa. Eräs kyselyyn vastanneista kertoi, että aikuissosiaalityön vaikuttavuutta voidaan arvioida ainakin säännöllisten asiakkaan ja tämän verkoston kanssa toteutuvien tapaamisten avulla. Tapaamisia tulisi olla esimerkiksi 1-3 kuukauden välein. Tapaamisilla päivitetäisiin asiakkaan asiakassuunnitelma nykytilannetta kuvaavaksi sekä arvioidaisiin entisiä tavoitteita ja tarvittaessa sovittaisiin ja kirjattaisiin ylös uusia tavoitteita.

Osa vastaajista kertoi myös sähköisistä asiakastietojärjestelmistä vaikuttavuustiedon keräämisen apuna, kuten seuraava vastaaja:

”Kyllä. Vaikuttavuustietoa tulisi kerätä ja tutkimusta tulisi tehdä integroidun tiedon keruu asiakastietojärjestelmiin, jotta dataa olisi helppo tuottaa työn ohessa.” Vastaaja 4.

Muutama vastaajista kertoi myös sosiaalityön vaikuttavuuden mittaamisen haastavuudesta esimerkiksi sosiaalityön luonteen vuoksi:

”Koen, että vaikuttavuuden mittaaminen on haastavaa, koska asiakkuudet voivat olla pitkiä, eikä isoa muutosta yleensä saavuteta lyhyen aikavälin työskentelyllä. Itselleni herää pelko siitä, ajaisiko vaikuttavuuden mittaaminen aikuissosiaalityön yhä ahtaammalle tehokkuusvaatimuksiin, jolloin työn eettiset periaatteet jäävät taka-alalle. Aikuissosiaalityö on vaativaa ihmissuhdetyötä, jossa palkitaan pikemminkin sitkeydestä kuin tehokkuudesta.” Vastaaja 16.

Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa tuotiin esiin, että aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointia vaikeuttaa esimerkiksi se, että sosiaalityön työskentelyn tulokset saattavat näkyä vasta vuosien päästä, ongelmia voi olla useita eikä asiakkaiden haasteisiin aina ole yksinkertaisia ratkaisuja. Sosiaalityöntekijät kertoivat myös peloista liittyen mahdollisiin tehokkuusvaatimusten kasvamiseen. Vastaajat eivät halunneet, että vaikuttavuuden arvioinnin tutkimus esimerkiksi lisäisi sosiaalityön tehokkuusvaatimuksia ja veisi aikaa asiakastyöltä. tärkeimpänä pidettiin asiakasnäkökulmaa palveluissa: mitä asiakas haluaa tavoitella ja miten tavoitteisiin pääsy onnistuu. Vastaajat kertovat myös, että olisi hienoa päästä käyttämään työssä enemmän välineitä ja menetelmiä, joiden on tutkittu tukevan asiakkaita ja havaittu vaikuttavan tilanteisiin positiivisesti. Eräs vastaajista kertoikin, että nykyisin työssä tulee käytettyä hyvin vähän mitään erityisiä menetelmiä.

Pohjolan mukaan sosiaalityöntekijät ovat yksimielisiä siitä, että sosiaalityön tulee olla vaikuttavaa. Mielipiteiden eroja löytyy kuitenkin tavoista, joilla vaikuttavuuden eri ulottuvuudet ajatellaan saatavan näkyviksi. (Pohjola 2012a, 9.) Petteri Paasio (2017, 403) puolestaan näkee, että sosiaalityössä suhtautuminen vaikuttavuuden tutkimiseen on jakautunut kahteen pääsuuntaukseen. Toisessa suuntauksessa ajatellaan, että vaikuttavuuden on aina oltava ammattikunnan tärkein kiinnostuksen kohde ja toisessa uskotaan vaakaasti sosiaalityön vaikuttavuuteen, mutta pidetään sitä niin erityisenä ilmiönä, ettei sitä kannata tutkia eikä ainakaan mitata. Sosiaalityöntekijöiden varauksellisen suhtautumisen vaikuttavuuskeskusteluun katsotaan johtuvan esimerkiksi sosiaalityön tapauskohtaisuudesta sekä sosiaalityön prosessien moninaisuudesta (Pohjola ym. 2012, 347).

Suurin osa tähän kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä oli sitä mieltä, että aikuisosiaalityön vaikuttavuutta tulisi arvioida. Arvioinnin tavat ja arvioinnin kohteet kuitenkin vaihtelivat sosiaalityöntekijöiden vastauksissa. Osa kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä kertoi vastauksissaan lisäksi vaikuttavuuden arvioinnin tärkeydestä tai huolesta liittyen siihen, miten se mahdollisesti vaikuttaa asiakkaiden kanssa työskentelemiseen sosiaalityössä, esimerkiksi mahdollisten tehokkuusvaatimusten kasvaessa.

Kyselyyn vastanneet sosiaalityöntekijät kertoivat erilaisista tavoista, joiden avulla aikuis-sosiaalityön vaikuttavuutta voitaisiin heidän mielestään arvioida, myös tiettyjä mittareita mainittiin. Pohjolan, Kemppaisen ja Väyrysen (2012, 347) mielestä sosiaalityön vaikuttavuuden tutkimisen ei tarvitsisi olla mittaamiskeskeistä. Heidän mielestään sosiaalityön vaikuttavuutta voidaan mittaamisen sijaan tarkastella erilaisia työmenetelmiä, interventiota sekä toiminnallisia ratkaisuja tutkimalla. Aiheesta on kuitenkin erilaisia mielipiteitä ja esimerkiksi Pekurisen ym. (2008, 5) mukaan vaikuttavuudesta ja toiminnan laadusta ei voi kuitenkaan tehdä pitkälle meneviä päätelmiä, ellei käytössä ole selkeitä ja validoituja mittareita.

6 SOSIAALITYÖN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTIA AUTTAVIA JA VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ

6.1 Arviointia auttavia tekijöitä

Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa auttavista tekijöistä selvitettiin kysymyksellä: ”Onko työssäsi asioita, jotka auttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa? Jos on, niin mitä?”. Kuusitoista sosiaalityöntekijää vastasi kysymykseen. Taulukossa 3 (Tekijöitä, jotka auttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa) on eritelty tekijöitä, jotka sosiaalityöntekijöiden mukaan auttavat heitä sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa heidän työssään.

Taulukko 3. Tekijöitä, jotka auttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa

Tekijät	Mainintojen lukumäärä
Asiakassuunnitelmat	5
Palveluntarpeen arviointi	3
Asiakaskirjaukset	2
Mittarit	2
Asiakasjärjestelmä tai sen kautta tapahtuva tilastoiminen	2
Asiakaspalautteet	2
esihenkilö	1
Kyselyt	1
Kokonaisvaltainen asiakkaan tilanteen kartoitus ja huomiointi työskentelyssä työkäytäntönä ja verkostoyhteistyö	1
Ei tai ei juurikaan ole	3
-	2
Ei suoranaisesti vastaa kysymykseen, mutta kertoo, mitkä tekijät voisivat auttaa	2

Sosiaalityöntekijöiden mainitsemia vaikuttavuuden arvioinnissa auttavia tekijöitä olivat asiakassuunnitelmat, palveluntarpeen arviointi, asiakastietojärjestelmä tai sen kautta tilastoinnin tekeminen, asiakaskirjaukset, mittarit kuten hyvinvoinnin itsearviointi, asiakaspalautteet, kyselyt, esihenkilö sekä kokonaisvaltainen asiakkaan tilanteen kartoittaminen ja huomioiminen työskentelyssä sekä verkostoyhteistyö. Taulukosta 3 on nähtävissä

myös, että kolme henkilöä vastasi, ettei heillä ole työssään sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa auttavia tekijöitä. Lisäksi kaksi henkilöä vastasi viivalla, jonka tulkitsen kysymykseen vastaamatta jättämiseksi. Viivalla on toki voitu myös tarkoittaa, ettei auttavia tekijöitä ole, mutta tätä ei voida tietää varmasti, joten en voi tulkita sitä niin. Jälkikäteen ajateltuna kysymyksenä tässä olisi voinut paremmin toimia kysymys, jossa on vastausvaihtoehdot.

Lisäksi kaksi sosiaalityöntekijää ei suoranaisesti vastannut kysymykseen siitä, mitkä tekijät heidän työssään auttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa, mutta he kertoivat, mitkä tekijät voisivat auttaa. Tällaisia tekijöitä olivat aika, jonka avulla vastaajan mukaan voisi pohtia ja reflektoida tehtyjä ratkaisuja ja kohtaamisia enemmän sekä dokumentointi, jonka avulla voisi hyödyntää tietoa. Eräs vastaajista kertoi myös, ettei halua, että sosiaalityössä käytettäisiin liian strukturoitua dokumentointia vain tiedon keräämisen verukkeella.

Sosiaalityöntekijöiden vastauksien mukaan eri työpaikoilla on olemassa erilaisia käytäntöjä, jotka tukevat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia. On myös huomattava, että osa sosiaalityöntekijöistä kertoi, ettei heidän työpaikallaan ole sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa auttavia tekijöitä, mikä tietysti asettaa nämä sosiaalityöntekijät eriarvoiseen asemaan niiden sosiaalityöntekijöiden kanssa, jotka saavat työssään tukea vaikuttavuuden arviointiin. On kuitenkin myös mahdollista, että sosiaalityöntekijöiden erilaiset käsitykset sosiaalityön vaikuttavuudesta ja sen arvioinnista voivat näkyä myös siinä, mitä he pitävät vaikuttavuuden arviointiin liittyvinä tekijöinä. Joku sosiaalityöntekijöistä voi esimerkiksi kokea asiakaskirjausten ja asiakassuunnitelman olevan tekijöitä, jotka auttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa, kun toinen työntekijä puolestaan ei välttämättä miellä näitä sellaisiksi.

6.2 Arviointia vaikeuttavia tekijöitä

Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia vaikeuttavista tekijöistä selvitettiin kysymyksellä: ”Onko työssäsi asioita, jotka vaikeuttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia? Jos on, niin mitä?”. Seitsemäntoista sosiaalityöntekijää vastasi kysymykseen. Melkein kaikki vastaajat mainitsivat yhden tai useamman tekijän, joka heidän mielestään vaikeuttaa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia heidän työssään.

Taulukosta 4 (Tekijöitä, jotka vaikeuttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia) näkyy, että vastaajien mukaan sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia vaikeuttavia tekijöitä olivat työn ja asiakkaiden määrä, puutteet mittareissa tai työkaluissa, asiakkaaseen, työnantajaan tai johtoon liittyvät tekijät, peruuntuneet tapaamiset, työskentelyn repaleisuus, sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia tukemattomat rakenteet, työntekijöiden vaihtuvuus, pirstaloituneet palvelut sekä tavoitteisiin liittyvä osaaminen. Yhdellä vastaajalla ei ollut hänen mukaansa työssään sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia vaikeuttavia tekijöitä.

Taulukko 4. Tekijöitä, jotka vaikeuttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia

Tekijät	Mainintojen lukumäärä
Kiire, ajanpuute, liian suuri asiakasmäärä tai stressi	7
Puutteet mittareissa ja työkaluissa	5
Asiakkaisiin liittyviä tekijöitä	4
Työnantajaan ja johtoon liittyviä tekijöitä	3
Peruuntuneet tapaamiset tai repaleinen työskenteleminen	2
Rakenteet	1
Työntekijöiden vaihtuvuus	1
Pirstaloituneet palvelut	1
Tavoitteisiin liittyvä osaaminen	1
Ei ole vaikeuttavia tekijöitä	1

Taulukossa 4 näkyy, että sosiaalityöntekijät kertoivat monien eri tekijöiden vaikeuttavan vaikuttavuuden arviointia sosiaalityössä. Tällaisia tekijöitä olivat esimerkiksi kiire, ajanpuute, liian suuri asiakasmäärä ja stressi. Sosiaalityöntekijät kuvasivat vastauksissaan, että töitä on liikaa, töissä on kiirettä, ajanpuutetta ja stressiä. Lisäksi asiakasmäärä on liian suuri ja kuormittava. Eräs vastaaja kertoi, ettei sosiaalityön vaikuttavuutta jaksakaan aina edes ajatella, mitä hän piti ikävänä. Vastaajat kertoivat myös, että kiireellä on vaikutuksensa myös työn suunnitelmallisuuteen, eikä liian suuri asiakasmäärä salli riittävää paneutumista yksilötyöhön, mikä vaikeuttaa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia työssä. Lisäksi liian suuri työn ja asiakkaiden määrä hankaloittavat asiakkaiden asioihin perehtymistä riittävällä syvyydellä. Liian täysi kalenteri aiheuttaa myös sen, että sopivia aikoja asiakkaan kanssa on välillä haasteellista järjestää. Silloin kun asiakas olisi motivoitunut asioiden hoitamiseen, omasta kalenterista ei välttämättä löydy aikaa. Tämä osaltaan vaikeuttaa työskentelyn etenemistä ja vaikuttavuuden seuranta sosiaalityössä.

Myös Kemppainen ym. (2010, 35) sanovat, että asiakasvirtojen ja kiireen keskellä työn vaikuttavuuden tarkasteleminen usein unohtuu ja työ rutinoituu suoritteiksi. Sosiaalityötä tehdäänkin monimutkaistuvien ja vaikeutuvien asiakastilanteiden keskellä valtavissa työpaineissa (Heinonen 2007, 10). Myös Mänttari-van Der Kuipin tutkimustulosten mukaan sosiaalityöntekijöiden mahdollisuudet tehdä ammattieettisellä tavalla vastuullista sosiaalityötä ja heidän oma hyvinvointinsa työssä ovat selkeästi uhattuna tiukan talouden oloissa. Työntekijöistä melkein 80 prosenttia oli tällaisissa olosuhteissa sitä mieltä, ettei pysty tekemään työtään niin hyvin kuin toivoisi. (Mänttari-van Der Kuip 2015, 75.)

Mikäli sosiaalityöntekijät eivät pysty tekemään työtään eettisesti kestävästi, on uhattuna sekä sosiaalityöntekijöiden hyvinvointi että jo ennestään haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden hyvinvointi ja avunsaantimahdollisuudet. Ratkaisuksi ei riitä pelkästään sosiaalityöntekijöiden voimavarojen tukeminen, vaan sosiaalityöntekijöitä liiallisesti kuormittavat työn vaatimukset on tehtävä näkyväksi ja niihin puututtava. (Mänttari-van Der Kuip 2015, 76.) Myös osallistavan sosiaaliturvan kokeilussa havaittiin, että suurimpia esteitä aikuissosiaalityön uudistumiselle kokeiluun osallistuneissa kunnissa olivat suuret asiakasmäärät, resurssipula sekä työn kohdistuminen yksilötyöskentelyyn. Myös pirstaleisten palveluiden hallinta ja vaikeus hahmottaa asiakkaiden tilanteita sekä verkostojen ja palvelujärjestelmän kokonaisuutta kuormittivat työntekijöitä. (Kivipelto & Koponen 2021, 228-229.)

Osa kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä kertoi myös sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin käytettävien mittarien ja työkalujen puutteista sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia vaikeuttavina tekijöinä. Vastajat kertoivat, ettei sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin aikuissosiaalityössä ole tarvittavaa tai vielä tarpeeksi hyvää mittaristoa tai seuranta-olemassa. Yhteisiä työkaluja ei myöskään ole eikä kehitetä, koska vaikuttavuudesta ei olla johtotasolla kiinnostuneita. Työssä suurempi merkitys on annettu asiakkaiden nopealle läpikululle palveluista ja palveluja pyritään päättämään mahdollisimman nopeasti, sisällön ollessa toisarvoista. Tällöin vaikuttavuuden seuranta ja raportointi jäävät työntekijän oman mielenkiinnon varaan.

Eräs vastaajista kertoi myös, että subjektiivisen kokemuksen mittaaminen on haasteellista eikä asiakastietojärjestelmä tue rakenteista kirjaamista. Toivottiin, että työkaluja sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin olisi enemmän tai monipuolisemmin ja niin, että niitä voisi käyttää ilman lisätyötä työn tukena. Mikäli tutkielman tiedonkeruu olisi toteutettu haastattelun avulla, olisi ollut mahdollista tarkentaa sosiaalityöntekijöiltä, mitä mittareita ja työkaluja he tarkoittavat kertoessaan niiden puutteista ja esittää lisäkysymyksiä siitä,

mitkä mittareissa ja työkaluissa on heidän mielestään vikana ja miten niiden toimintaa voisi sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan kehittää. Tätä ei kuitenkaan ollut nyt verkkokyselyn avulla mahdollista tehdä.

Sosiaalityöntekijöiden vastauksista ei käy tarkemmin ilmi, mitkä mittarit tai työkalut heidän mielestään ovat puutteellisia. Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointia varten on kuitenkin kehitetty erilaisia mittareita. Sosiaalityön ammattilaisille mittaaminen on usein vierasta (Socca n.d). Esimerkiksi yksi aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin soveltuvista mittareista on AVAIN-mittari (Kivipelto & Blomgren & Karjalainen & Saikonen 2013a, 3). Osallistavan sosiaaliturvan kokeilun aikana AVAIN-mittari osoittautui kuitenkin toimivan hyvin vaikuttavuuden arvioinnin mittarina ja osallistavan sosiaalityön työvälineenä. Esimerkiksi kokeilussa, mittari auttoi asiakkaan kokonaistilanteen hahmottamisessa sekä tuki asiantuntijan ja asiakkaan välistä vuorovaikutusta. (Kivipelto & Koponen 2021, 240.)

AVAIN-mittarin lisäksi aikuissosiaalityön vaikuttavuutta voidaan tarkastella esimerkiksi myös Aikuisväestön hyvinvointimittarin avulla. Mittari on kehitetty Soccan ja pääkaupunkiseudun kuntien yhteistyönä. Aikuisväestön hyvinvointimittari on sähköisesti integroituna Apotin Maisa-palveluun. Lisäksi käytössä on paperilomake, koska kaikki asiakkaat eivät voi tai halua asioida sähköisten kanavien kautta. (Socca n.d.) Edistysaskel olisi, jos vaikuttavuutta koskevaa tilannearviota ja seurantatietoja tuotettaisiin asiakastietojärjestelmän osana. Asiakastietojärjestelmät eivät kuitenkaan vielä tue vaikuttavuustietojen keruuta ja seurantaa. (Korteniemi & Borg 2008, 60.) Vaikka erilaiset tietokäytännöt kuten mittarit, indikaattorit tai tietokoneohjelmat olisivat rakennettu huolellisesti, ne sisältävät aina elementtejä, jotka tekevät tiettyjä seikkoja näkyväksi, piilottaen toisia (Saikonen & Kivipelto 2012, 292).

Lisäksi osa kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä kertoi muista sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia vaikeuttavista tekijöistä, jotka liittyivät johtotasoon tai asiakkaisiin. Johtotasoon liittyviä sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia vaikeuttavia tekijöitä olivat kiinnostuksen ja tuen puute johdon osalta. Asiakkaisiin liittyviä tekijöitä puolestaan olivat tiedonsaannin haasteet vahvasti erityistä tukea tarvitsevilta ja heikoimmassa asemassa olevilta asiakkailta, asiakaskunnan moninaisuus, asiakkaiden psyykkisen voinnin heikkous, asiakastiedon vertailukelpoisuuden haasteet, asiakkaiden motivoitumisen haasteet, pitkäjänteiseen työskentelyyn sitoutuminen ja elämänpolkujen kompleksisuus.

Eräs sosiaalityöntekijä kertoi, että heikommassa asemassa ja erityistä tukea tarvitsevilta asiakkailta ei välttämättä saa tietoa, jos heillä ei ole keinoja ja voimavaroja antaa palautetta ja tehdä arviointia työntekijän kanssa. Lisäksi ihmisten elämänpolut ovat kompleksisia ja asiakkaiden psyykinen vointi voi olla heikkoa, jolloin tilanteet ovat vaihtelevia. Lisäksi asiakkaita eikä heidän elämäntilanteitaan voi verrata toisiinsa. Työskentely voi olla hyvin repaleista, eivätkä kaikki asiakkaat ole valmiita tai motivoituneita pitkäjänteiseen työskentelyyn. Oman haasteensa sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnille luo myös se, kun osa asiakkaista palaa palveluun aina tilanteen kriisiytyessä, mutta muuten he eivät jatka yhteistyötä sosiaalityössä, jolloin vaikuttavuutta ei oikeastaan voi seurata. Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia aikuissosiaalityössä vaikeuttavat myös peruuntu- neet tapaamiset asiakkaan ja yhteisen verkoston kanssa. Lisäksi asiakas saattaa joskus poistua palvelusta, kun hänellä menee hyvin, eikä tämä seikka välttämättä tule tietoon.

Lisäksi asiakkaan saamien palvelujen vaikuttavuutta on vaikea arvioida pirstaloituneiden palvelujen takia. Haasteita sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnille asettaa myös se, että asiakkaan saama asiakasohjaus (arviointi ja päätöksenteko) sekä palvelutuotanto ja ostopalvelut (asiakkaan saamat palvelut) ovat erillään. Myös viranomaisvaatimukset sekä työntekijöiden vaihtuvuus voivat vaikeuttaa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia. Myöskään organisaation rakenteet eivät aina tue vaikuttavuuden arviointia. Tällöin sitä ei suoriteta systemaattisesti, vaan sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi jää työntekijäkoh- taiseksi.

Sosiaalityöntekijät kertovat monenlaisista sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia vaikeut- tavista tekijöistä aikuissosiaalityössä. Onkin tärkeää, että sosiaalityöntekijöiden esiin tuo- mat tekijät huomioidaan ja sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin esteet minimoidaan, jotta sosiaalityön ammattilaisilla olisi työssään mahdollisimman hyvät puitteet tehdä so- siaalityön vaikuttavuuden arviointia. Kuitenkin joitain asioita ei pystytä koskaan täysin ennaltaehkäisemään tai korjaamaan. Aikuissosiaalityössä ollaan esimerkiksi usein teke- misissä niin sanottujen pirullisten sosiaalisten ongelmien kanssa, joiden rakenteelliset juurisyyt nousevat syvältä yhteiskunnallisesta sekä maailmanlaajuisesta eriarvoisuudesta (Svenlin ym. 2021, 278). Hyvinvointivaltion instituutiona toimiva aikuissosiaalityö koh- taa kaikista selvimmin yhteiskunnassa lisääntyvän huono-osaisuuden (Kokkonen 2021, 52). Tämä varmasti haastaa omalta osaltaan aikuissosiaalityössä tehtävää sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia.

7 SOSIAALITYÖN VAIKUTTAVUUDEN ARVIONNIN OSAAMINEN JA TUKI

7.1 Osaaminen ja sen alkuperä

Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä heidän sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamisestaan selvitettiin kysymyksellä ”Millainen sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamisesi tällä hetkellä on ja mistä olet saanut sitä?”. Kuusitoista sosiaalityöntekijää vastasi kysymykseen. Taulukosta 5 (Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaaminen) näkyy, että kuusi vastaajista piti omaa sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamistaan joko ihan hyvänä tai kohtalaisena. Viisi vastaajaa puolestaan kertoi, ettei osaa vastata kysymykseen tai kertoi vastauksessaan näkemyksiään sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyen. Kaksi vastaajaa kertoi sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamisensa olevan joko ei kummoista tai hataralla pohjalla. Lisäksi yksittäisiä mainintoja osaamisen suhteen olivat, että se voisi olla parempikin, siihen on perusteita tiedossa ja että osaaminen sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista on teoriassa hyvää, mutta käytännössä mahdotonta toteuttaa.

Taulukko 5. Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaaminen

Vastaus	Vastaajien lukumäärä
Hyvä, ihan hyvä tai kohtalainen	6
Kertoo, ettei osaa vastata tai ei vastaa kysymykseen	5
Hataralla pohjalla tai ei kummoista	2
Teoriassa hyvää, mutta käytännössä mahdotonta toteuttaa	1
Perusteita tiedossa	1
Parempikin voisi olla	1

Eniten vastauksissa painottuivat se, että joko osaamista pidettiin hyvänä tai ihan hyvänä tai kysymykseen sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamisesta ei vastattu tai kerrottiin, ettei siihen osata vastata. Osa sosiaalityöntekijöistä kuitenkin koki osaamisensa aiheesta olevan hataralla pohjalla tai ei kummoista:

”En koe oman osaamiseni vaikuttavuuden arvioinnista olevan kummoinen. Lähinnä opinnoissa aihetta sivuttu. Aihe ei ole noussut pahemmin esille työpaikalla tai sen koulutuksissakaan.” Vastaaja 12.

Sosiaalityöntekijät kertoivat saaneensa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvää osaamistaan joko yhdestä tai useammasta lähteestä. Alla olevasta, taulukosta 6 (Vaikuttavuuden arvioinnin osaamisen lähteitä) näkyy, että osa vastaajista (4) kertoo, ettei osaa vastata kysymykseen tai ei ole vastauksessa kertonut, mistä ajattelee saaneensa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvää osaamista. Puolestaan kolme vastaajaa on kokenut saaneensa osaamisensa pelkästään työn kautta ja kolme puolestaan pelkästään opinnoistaan. Lisäksi kuusi vastaajaa kertoo, että he ovat saaneet sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvää osaamistaan erilaisista yhdistelmistä, kuten työstä ja opinnoista (1), työstä, opinnoista ja seminaareista (1), koulutuksesta, kokemukseen ja tutkimusten seuraamisesta (1), kokemuksesta ja lukeneisuudesta (1), omatoimisesta aihepiirin opiskelusta ja koulutukseen osallistumisesta (1) ja itse opeteltuna ja pohdittuna (1).

Taulukko 6: Vaikuttavuuden arvioinnin osaamisen lähteitä

Vastaus	Vastaajien lukumäärä
Kertoo, ettei osaa vastata tai ei vastaa kysymykseen	4
Työstä	3
Opinnoista	3
Työ ja opinnot	1
Työ, opinnot ja seminaarit	1
Koulutus, kokemus ja tutkimukset	1
Kokemus ja lukeneisuus	1
Omatoiminen opiskelu ja koulutukseen osallistuminen	1
Itseopettelu ja pohtiminen	1

Vaikka osa vastaajista koki taitonsa vaikuttavuuden arvioinnin suhteen kohtalaiseksi ja kertoi tietävänsä mitä voisi tehdä, tietoa ei kuulemma työpaikalla käytännössä hyödynnetä. Eräs vastaajista pohti, että näin voi olla monen työntekijän kohdalla:

”Olen saanut koulutusta yliopistolla. Koen taitoni kohtalaiseksi. Tiedän, mitä voisi tehdä, mutta käytännössä tietoa ei hyödynnetä työpaikalla. Uskon näin olevan monen kohdalla.” Vastaaja 13.

Lisäksi vastaajat kertoivat, että työssä oppii aiheesta koko ajan lisää ja osaaminen kehittyy työkokemuksen karttuessa ja työuran edetessä. Eräs vastaajista pohti, että osaaminen

aiheesta kehittyä jatkuvasti kokemuksen ja lukeneisuuden myötä. Myös oman aktiivisuuden roolia sosiaalityön vaikuttavuuden haltuunotossa korostettiin:

”On omasta aktiivisuudesta kiinni. Olen opiskellut itse, ottanut mittareita käyttöön, osallistunut omatoimisesti eri tahojen (mm. THL, Socca) koulutuksiin.” Vastaja 16.

Sosiaalityöntekijöiltä selvitettiin heidän näkemyksiään sosiaalityön yliopistokoulutuksen tuottamalle sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamiselle sosiaalityössä kysymyksellä: ”Millaiset lähtökohdat sosiaalityön yliopistokoulutus mielestäsi antaa sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamiselle sosiaalityössä?”. Seitsemäntoista sosiaalityöntekijää vastasi kysymykseen. Kuten taulukosta 7 (Sosiaalityön yliopistokoulutuksen antamat lähtökohdat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnille) näkyy, yhdeksän vastaajaa kuvaili sosiaalityön yliopistokoulutuksen sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamiselle antamia lähtökohtia ilmauksin huonot, ei kovin hyviä/ei lainkaan, ei juuri nyt muista mitään erityistä aiheeseen liittyen, ei mitään, heikot, ei riittäviä valmiuksia, hyvin heikot, en kehuisi ja ei minkäänlaisia.

Kuusi vastaajaa puolestaan oli sitä mieltä, että koulutus oli antanut joko jokseenkin hyvät tai hyvät lähtökohdat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamiselle. Eräs sosiaalityöntekijöistä kertoi, ettei osaa vastata kysymykseen ja eräs, että yliopisto-opintojen opintokokonaisuuksissa vaikuttavuuden arviointia tuli esille kirjallisuudessa ja tutkimuksissa, mutta aihetta pitäisi käsitellä yliopistoissa entistä käytännönläheisemmin. Lisäksi vastaaja totesi, että sosiaalityön opinnot valmistavat sosiaalityöntekijöitä laaja-alaiseen ja monipuoliseen alan osaamiseen, eikä erityisasiantuntijuutta esimerkiksi tietyn sosiaalityön sektoriin kohdennetusta vaikuttavuuden arvioinnista voi muodostua yleisissä opinnoissa, vaan yliopisto-opinnoissa tarvittaisiin erikoistuvia opintoja erityisesti tiettyyn sosiaalityön sektoriin kohdennetusta sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista.

Taulukko 7. Sosiaalityön yliopistokoulutuksen antamat lähtökohdat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnille

Vastaus	Vastaajien lukumäärä
Ei lainkaan, huonohkot tai ei riittäviä	9
Ihan ok, kohtuulliset tai melko hyvät	6
Kertoo, ettei oikein osaa vastata	1
Aihe on tullut esille opinnoissa, mutta sitä tulisi yliopistossa käsitellä käytännönläheisemmin	1

Eräs sosiaalityöntekijöistä, joka oli vastannut, että sosiaalityön yliopisto-opinnot olivat antaneet huonot lähtökohdat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnille, kertoi, että opinnoissa painotetaan paljon sitä, että asiakas on uhri ja sosiaalityöntekijöiden tulee taistella, jotta asiakas saisi tarvitsemansa palvelut. Opetuksen substanssi sai kritiikkiä myös siitä, että se on liian historiaan tukeutuvaa sekä poliittispainotteista. Osa vastaajista kertoi, että sosiaalityön yliopisto-opinnoissa ei käyty sosiaalityön vaikuttavuuden ja sen arvioinnin teemaa mitenkään laajasti läpi tai ainakaan niin, että tietoa osaisi työssä hyödyntää. Eräs vastaaja oli sitä mieltä, että sosiaalityön koulutuksessa voisi olla enemmän muutoksen ja vaikuttavuuden mittaamista. Sitä voisi esimerkiksi olla osana käytännönopetusjaksoja, jotta mittareita pääsisi kokeilemaan ja käyttämään.

Kuusi vastaajaa oli puolestaan vastannut sosiaalityön yliopisto-opintojen antaneen kohtuulliset, melko hyvät tai ihan ok -lähtökohdat sosiaalityön vaikuttavuuden osaamiselle. Myös näistä vastaajista osa totesi, että lähtökohdat ovat hyvät, mutta voisivat olla vieläkin paremmat. Osa sosiaalityöntekijöistä korosti myös oman aktiivisuuden merkitystä sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamisen suhteen, kertoessaan millaiset lähtökohdat sosiaalityön yliopisto-opinnot olivat antaneet sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamiselle:

”Melko hyvät pohjat, mutta itse pitää olla myös kiinnostunut hakemaan lisää tietoa ja kokeilemaan rohkeasti uusia tapoja.” Vastaaja 7.

Eräs sosiaalityöntekijöistä kertoi, että opinnoissa voi päästää itsensä melko helpolla, mutta jos uskaltaa lähteä koulutuksessa haastamaan itseään, tällöin koulutuksen antikin on suurempi. Yhden sosiaalityöntekijän mukaan tärkeimmässä roolissa on kuitenkin

sosiaalihuoltolaki, jota hänen mukaansa kunnat rikkovat aikuisten kohdalla vapaasti. Vastaajan mukaan suurimmalta osalta aikuisia puuttuu esimerkiksi asiakassuunnitelmat, erityisesti pienissä kunnissa. Lain noudattamista tulisikin sosiaalityöntekijän mukaan valvoa.

7.2 Työpaikan tuki ja toivomuksia tuelle

Kuusitoista vastaajaa vastasi kysymykseen siitä, ”Tukeeko työpaikkasi sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia työssäsi? Jos tukee, niin millä tavalla?”. Taulukosta 8 näkyy, että osa sosiaalityöntekijöistä (8) kertoi, että heidän työpaikkansa ei (6) tai ei juurikaan tue (2) sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia työssä. Neljä vastaajaa puolestaan vastasi, että tukee ja kaksi sosiaalityöntekijää vastasi, ettei työpaikka tue sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia riittävästi. Lisäksi yksi vastaaja kertoi, ettei osaa sanoa ja yksi vastaaja kertoi tavasta, jolla työpaikka sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia tukee, mutta lisäsi, ettei pidä tapaa kuitenkaan varsinaisena vaikuttavuuden arviointina:

”No pohditaan asiakas keissejä esihenkilön ja työparin kanssa säännöllisesti. Jossa nähdään mihin suuntaan on menty, en silti pidä tätä suoranaisten vaikuttavuuden arviointina.” Vastaaja 8.

Taulukko 8: Työpaikan tuki sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnille

Vastaus **Vastaajien lukumäärä**

Ei tai ei juurikaan tue	8
Ei tue riittävästi	2
Tukee	4
Ei osaa sanoa	1
Kertoo tavasta, jolla tukee, mutta lisää, ettei pidä tätä kuitenkaan varsinaisena vaikuttavuuden arviointina	1

Osa sosiaalityöntekijöistä (8) oli vastannut, että työpaikka ei tai ei juurikaan tue sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia työssä. Lisäksi kaksi henkilöä oli vastannut, että työpaikka ei tue riittävästi sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia työssä. Eräs vastaaja kertookin, että olisi mielenkiintoista koota kokemuksia vaikuttavuudesta, esimerkiksi päihdekuntoutusten ja palveluasumisen vaikutuksista asiakkaiden kuntoutumisen edistykseen sekä saada suuntaa-antavaa tilastotietoa aiheesta. Hän lisää, että tällä hetkellä tieto jää oman työn tasolle ja yksittäiseksi. Neljä vastaajaa oli puolestaan vastannut, että heidän työpaikkansa tukee sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia. Lisäksi yksi vastaaja kertoi, ettei osaa sanoa ja lisäsi tähän, ettei tema ainakaan ole varsinaisesti ollut esillä työpaikalla eikä hän ole huomannut kunnallakaan koulutuksia aiheesta. Yksi vastaaja puolestaan kertoi, että hän pohtii työparin ja esihenkilön kanssa säännöllisesti asiakastilanteita, jotta nähtäisiin mihin suuntaan on edetty, mutta hän ei pitänyt tätä kuitenkaan suoranaisten vaikutavuuden arviointina.

Tämän kysymyksen kohdalla on huomattava, että ainakin yksi kyllä -vastaajista kertoi työskentelevänsä muualla kuin aikuissosiaalityössä. Näin ollen kyseinen vastaus ei kerro aikuissosiaalityössä tapahtuvasta sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista ja kysymys herää, voiko muidenkin sosiaalityöntekijöiden vastauksien kohdalla olla samoin. Kysymyksen muotoilun olisikin tullut olla yksiselitteisempi ja se on nyt johtanut vastaajia harhaan, koska siitä on puuttunut sana aikuissosiaalityö. Näin ollen, vaikka tutkielman on ollut tarkoitus tarkastella nimenomaan aikuissosiaalityön kontekstissa tapahtuvaa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia, kysymys on voitu ymmärtää koskevan myös vastaajan nykyistä työpaikkaa, joka on voinut olla joku muu kuin aikuissosiaalityö. Osa vastaajista on kuitenkin varmasti vastannut aikuissosiaalityöhön liittyen, koska esimerkiksi yksi vastaajista oli kertonut, että aikuissosiaalityössä työpaikka ei tukenut vaikuttavuuden arviointia, mutta hän on tällä hetkellä eri organisaatiossa töissä, ja se tukee.

Neljästä kyllä vastauksesta, kolmessa oli avattu, millaisin keinoin työpaikka tukee sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia. Keinoja olivat erilaiset työkalut ja työnmenetelmät, kuten palveluntarpeen arviointi, asiakassuunnitelma, asiakaskirjaukset, koulutukset, kyselyt ja asiakasraadit. Erään vastaajan mukaan asiakasraateja oli järjestetty useammassa kunnassa, mutta ne eivät aina johda mihinkään konkreettiseen. Osa sosiaalityöntekijöistä kertoi myös, että asiakassuunnitelman, palvelutarpeenarvioinnin sekä asiakaskirjausten kaltaisia työkaluja ohjeistetaan sekä veloitetaan tekemään ja näihin liittyen järjestetään koulutuksia. Lisäksi välillä toteutetaan kyselyitä, joissa sosiaalityön vaikuttavuutta arvioidaan.

Seitsemäntoista vastaajaa oli vastannut kysymykseen ”Toivoisitko tukea sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin tekemiseen työssäsi? Jos, niin millaista tukea ja mistä?”. Melkein kaikki vastaajista olivat toivoneet jonkinlaista tukea vaikuttavuuden arvioinnin tekemiseen työssään. Yksi vastaajista kertoi, ettei tarvitse enempää tukea ja kirjoitti, että THL ja Socca ovat aktiivisessa yhteistyössä asian suhteen ja hän on tähän yhteistyöhön tyytyväinen. Lisäksi yksi sosiaalityöntekijöistä totesi, ettei hän toivo mitään vaikuttavuudesta kertovaa indikaattoria käyttöönsä, mutta hän kuitenkin mainitsi, että ehkä tiimissä olisi kuitenkin hyvä jakaa kokemuksia aiheeseen liittyen.

Osa vastaajista kertoi sekä tuen tavoista että tahoista liittyen sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin. Aluehallintovirastolta toivottiin vahvempaa puuttumista, valtiolta tahtoa aikuissosiaalityön kehittämiseen ja aikuisten auttamiseen. Tähän liittyen toivottiin linjauksia, kuinka tämä tulisi tehdä, raportointivelvollisuutta sekä uhkasakkoja. Kehittäjäsosiaalityöntekijöiltä, sosiaalialan osaamiskeskuksilta ja graduilta toivottiin mallia ja rakennetta, miten sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia voisi toteuttaa ja koottua tietoa siihen liittyen. Työnjohdolta toivottiin ymmärrystä, tukea ja myös arvostusta sille, kun työn vaikuttavuutta osoitetaan. Lisäksi toivottiin arvomaailman muutosta, niin että viranomaisyön keskiössä olemisen sijaan vaikuttavuus olisi työn keskiössä.

Lisäksi vastauksissa, joissa ei eritelty tiettyä tukea antavaa tahoja, toivottiin, että aihetta otettaisiin enemmän esille ja keskusteltaisiin myös siitä, mikä on työn tarkoitus. Lisäksi toivottiin myös rakenteissa olevaa tutkimusta, projekteja ja puhetta aiheesta, näkyvyyttä, kiinnostusta, aikaa ja resursseja, koulutusta, yhteistä kehittämistä, uusia työkaluja ja sosiaalihuollon kehittämisohjelman 1. osion käyttöönottoa kokonaisuudessaan. Koulutuksiin liittyen eräs vastaajista kertoi, että aiheeseen olisi kiinnostusta ja että hän kävisi esimerkiksi päivän mittaisen webinääri-koulutuksen mieluusti aiheen tiimoilta. Lisätietoa kaivattiin esimerkiksi siitä, mitä muut sosiaalityöntekijät aiheesta ajattelevat, miten he arvioivat vaikuttavuutta työssään ja millaisia välineitä arviointiin voi käyttää.

Erään sosiaalityöntekijän mukaan kunnilla on erilaisia tilanteita, mutta suurimmassa osassa kuntia, ei riitä aika vaikuttavuuden aitoon selvittämiseen. Tähän liittyen kerrottiin, että laadullinen tieto arjesta olisi tärkeää, eivätkä pelkästään tilastot, joita saatetaan johdossa selittää myös virheellisesti esimerkiksi niin, että asiakaskadon tulkitaan johtuvan siitä, että asiakkaat ovat saaneet tarvitsemansa palvelut, kun tosiasiallisesti tilanne on voinut olla niin, että asiakas ei ole saanut tarvitsemaansa palvelua ja on siksi käännytetty palveluista pois.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielmani tutkimustehtävänä oli selvittää, millaisia näkemyksiä sosiaalityöntekijöillä on sosiaalityön vaikuttavuudesta ja sen arvioinnista aikuissosiaalityössä. Kyselyyn vastanneilla sosiaalityöntekijöillä tuli olla työkokemusta aikuissosiaalityöstä. Työskentelyn kestolla ei ollut tämän tutkielman kannalta merkitystä, eikä sitä näin ollen kysytty. Käytin aineistonkeruumenetelmänä Webropol -verkkokyselyä ja hyödynsin aineiston analyysissä teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Kyselyyn vastasi yhteensä seitsemäntoista sosiaalityöntekijää.

Tämän tutkielman tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituskaan pyrkiä yleistyksiin, kuten määrällisessä tutkimuksessa (Kananen 2014, 18). Lisäksi tutkimuksen kohteena olevat ihmiset muokkaavat jatkuvasti sosiaalista todellisuuttaan, ollen aktiivisia toimijoita. Tämän vuoksi ihmisten toiminnot ja sosiaalinen todellisuus voivat paljoltikin vaihdella riippuen tilanteesta ja kontekstista. (Juuti & Puusa 2020b, 97.)

Kyselyyn vastanneilla sosiaalityöntekijöillä oli monenlaisia käsityksiä aikuissosiaalityön vaikuttavuudesta ja sen arvioinnista. Moni sosiaalityöntekijä kertoi muutoksesta, kuvaessaan sitä, mitä heidän mielestään aikuissosiaalityön vaikuttavuus on. Muutosta pidetäänkin usein haluttuna päämääränä sosiaalityössä. Esimerkiksi aikuissosiaalityössä muutosta tavoitellaan yksilön elämän eri osa-alueilla ja se on myös vaikuttavuusajattelun lähtökohtana (Karjalainen ym. 2013d, 79). Kuitenkin muutoksen kohde sosiaalityöntekijöiden vastauksissa vaihteli ja he kuvasivat muutoksen liittyvän joko asiakkaaseen, palvelujärjestelmään tai yhteiskuntaan. Pohjolan (2012a, 10) mukaan vaikuttavuuden käsitteellä onkin mahdollista viitata niin yksilötason muutoksiin, palvelujärjestelmän ja sen organisaatioiden ja niissä toteutettavan työn vaikuttavuuteen kuin yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteenkin.

Muutoksen lisäksi, osa sosiaalityöntekijöistä kuvasi myös tilanteen ennallaan pysymistä tai pienenemisen estymistä aikuissosiaalityön vaikuttavuutena. Lisäksi osa sosiaalityöntekijöistä kertoi tavoitteiden saavuttamisesta aikuissosiaalityön vaikuttavuutena. Myös Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä – arviointimalleista mittareihin -tutkimus- ja kehittämishankkeessa, vaikuttavuus määriteltiin sosiaalityön kyvyksi vastata asiakkaan kanssa asetettuihin tavoitteisiin ja asiakkaan tilanteesta kumpuaviin tarpeisiin (Kivipelto ym. 2013b, 23).

Sosiaalityöntekijät kertoivat heidän käsityksiensä sosiaalityön vaikuttavuudesta olevan peräisin erilaisista lähteistä ja niiden yhdistelmästä. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa painottuivat sosiaalityön vaikuttavuutta koskevan tiedon alkuperänä työkokemus, opinnot, teoria ja tutkimus. Sosiaalityöntekijät kertoivat saaneensa vaikutteita sosiaalityön vaikuttavuutta koskevaan ajatteluunsa myös opintoihin kuuluneen gradun tekemisestä, asiakkaiden kuulemisesta, omasta arvomaailmastaan, ihmisoikeuksista, sosiaalityön arvoista ja etiikasta sekä tuloksellisesta ajattelusta. Sosiaalityöntekijät kertoivat myös, että käsitys sosiaalityön vaikuttavuudesta oli alkanut muodostua sosiaalityön ammatillistumisen alusta lähtien ja pitkän työkokemuksen lisäksi siitä, että sosiaalityö opettaa asiakasta lähinnä palveluiden käyttäjäksi, muttei merkittävästi vastuuta ihmistä.

Suurin osa sosiaalityöntekijöistä (13) oli sitä mieltä, että aikuissosiaalityön vaikuttavuutta tulisi arvioida. Osa sosiaalityöntekijöistä (4) oli kuitenkin asian suhteen harkitsevammalla kannalla. Sosiaalityöntekijöiden mukaan aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointia on mahdollista tehdä asiakassuunnitelman, tavoitteiden, asiakkaiden antaman palautteen ja asiakkaan arvioinnissa mukanaolon, yhteistyökumppaneilta kysymisen, asiakkaan ja verkoston säännöllisten tapaamisten, asiakkaan palveluista poistumisen seurannan, asiakkaan elämäntilanteen ja mielekkään elämän kokemuksen, sekä erillisen välineen ja muutosta mittaavien mittarien avulla. Aikuissosiaalityön vaikuttavuutta arvioiviksi mittareiksi nimettiin Avain-mittari, Kyky-viisari ja Aikuisväestön hyvinvointimittari.

Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) kolmannen luvun 15 §:n mukaan sosiaalityöntekijöiden tulee arvioida sosiaalityön vaikuttavuutta työssään. Suurin osa kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä (13) kertoi arvioivansa sosiaalityön vaikuttavuutta työssään. Osa vastaajista (4) puolestaan kertoi, että arvioi sosiaalityön vaikuttavuutta työssään liian vähän, ei varsinaisesti tai ei ollenkaan. Sosiaalityöntekijät kertoivat arvioivansa aikuissosiaalityön vaikuttavuutta asiakassuunnitelman, palvelutarpeen arvioinnin, kirjauksien, tavoitteiden toteutumisen seuraamisen, asiakaspalautteisiin perehtymisen, konsultoinnin, asiakkaan, työparin ja yhteiskumppanien kanssa keskustelemisen sekä mittarien, menetelmien ja välineiden avulla.

Lisäksi sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin tapoina pidettiin myös opintoihin ja töihin ohjaamista, sen toteamista, millä toimilla on ollut vaikutusta, mikäli asiakkaan tilanne on parantunut, pohdintaa siitä, tekeekö työntekijänä jonkin muutoksen vai ei, asiakkaan ja verkoston säännöllisiä tapaamisia, joissa arvioidaan muutosta ja tehdään jatkosuunnitelmaa, asiakasmäärän sopivuudesta huolehtimista, asiakasjonoista eteenpäin raportoimista,

asiakastyötä tekevien työntekijöiden kanssa keskustelemista ja työntekijöille suunnattujen kyselyjen ja tilastojen tekemistä.

On kuitenkin huomattava, että osa kysymyksen (Arvioitko työssäsi sosiaalityön vaikuttavuutta? Jos, niin kuvaile millä tavalla?) vastaajista kertoi olevansa esihenkilöasemassa tai kehittämistyöntekijän työtehtävissä. Lisäksi eräs vastaajista kertoi, että hän työskentelee nuorten parissa. Voi olla, että osa vastaajista on ymmärtänyt kysymyksen koskevan nykyistä työtään, vaikka sen tarkoituksena oli kohdistua aikuissosiaalityöhön. Yksiselitteisyyden vuoksi, kysymyksessä olisi pitänyt olla sanana aikuissosiaalityö. Tältä osalta tutkielman tulokset eivät kerro kokonaisuudessaan vain aikuissosiaalityössä tehtävästä vaikuttavuuden arvioinnista, vaan laajemmin sosiaalityöstä. Näin voi olla myös muiden kysymysten kohdalla, joista puuttuu sanana aikuissosiaalityö. Haastattelun etuna olisi ollut, että kysymyksiä olisi voinut tarvittaessa tarkentaa ja lisäkysymyksiä tehdä, mutta verkkokyselyssä tämä ei ollut mahdollista.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa auttavia tekijöitä olivat asiakassuunnitelma, palveluntarpeen arviointi, asiakaskirjaukset, asiakasjärjestelmä ja sen kautta tilastoinnin tekeminen, mittarit, asiakaspalautteet, kyselyt, esihenkilö, verkostoyhteistyö sekä kokonaisvaltainen asiakkaan tilanteen kartoittaminen ja huomioiminen työskentelyssä. Lisäksi osa sosiaalityöntekijöistä kertoi, ettei heidän työssään ole sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa auttavia tekijöitä. Puolestaan arviointia vaikeuttavia tekijöitä olivat asiakkaiden määrä, kiire, ajanpuute stressi, puutteet mittareissa tai työkaluissa, muut asiakkaaseen, työnantajaan tai johtoon liittyvät tekijät, peruuntuneet tapaamiset, työskentelyn repaleisuus, sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia tukemattomat rakenteet, työntekijöiden vaihtuvuus, pirstaloituneet palvelut ja tavoitteisiin liittyvä osaaminen. Yhdellä vastaajalla ei ollut mielestään työssään sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia vaikeuttavia tekijöitä.

Kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä osa (6) piti osaamistaan joko ihan hyvänä tai kohtalaisena. Osa (5) puolestaan kertoi, ettei osaa vastata kysymykseen tai kertoi vastauksessaan muusta, kuten näkemyksistään sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista. Lisäksi osa vastaajista (2) kertoi sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamisensa olevan joko hataralla pohjalla tai ei kummoista. Loput vastaajat (3) kertoivat, että osaaminen voisi olla parempaakin, siihen on perusteita tiedossa tai että sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvä osaaminen on teoriassa hyvää, mutta käytännössä mahdotonta toteuttaa.

Sosiaalityöntekijät kertoivat saaneensa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvää osaamistaan joko yhdestä tai useammasta tiedonlähteestä. Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamista koskevia erilaisia tiedonlähteiden yhdistelmiä vastaajilla (6) olivat työn ja opintojen yhdistelmä, työn, opintojen ja seminaarien yhdistelmä, koulutuksen, kokemuksen ja tutkimuksen yhdistelmä, kokemuksen ja lukeneisuuden yhdistelmä, oma-toimisen opiskelun ja koulutuksiin osallistumisen yhdistelmä ja oman pohdinnan ja itsenäisesti opetellun yhdistelmä. Osa sosiaalityöntekijöistä (3) puolestaan kertoi saaneensa osaamisensa pelkästään työstä ja osa (3) pelkästään opinnoista. Loput vastaajista (4) kertoivat, etteivät osaa vastata kysymykseen tai eivät vastanneet siihen.

Moni vastaajista (9) kuvaili sosiaalityön yliopistokoulutuksen tuottamia sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamisen lähtökohtia ilmauksin: ei mitään, huonot/heikot, hyvin heikot, ei kehuttavat, ei kovin hyviä, ei riittäviä valmiuksia tai ettei muista mitään aiheeseen liittyvää. Osa vastaajista (6) puolestaan oli sitä mieltä, että koulutus oli antanut joko jokseenkin hyvät tai hyvät lähtökohdat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamiselle. Osa vastaajista (2) kertoi, ettei osaa vastata kysymykseen tai ei suoraan vastannut kysymykseen.

Eräs vastaajista kertoi, että yliopisto-opintojen opintokokonaisuuksissa vaikuttavuuden arviointia oli tullut esille kirjallisuudessa ja tutkimuksissa, mutta aihetta pitäisi yliopistoissa käsitellä entistä käytännönläheisemmin. Eräs vastaajista puolestaan totesi, että opinnot valmistavat sosiaalityöntekijöitä laaja-alaiseen ja monipuoliseen alaan, eikä erityisasiantuntijuutta tietyn sosiaalityön sektoriin kohdennetusta vaikuttavuuden arvioinnista voi muodostua yleisissä opinnoissa. Näin ollen, osa sosiaalityöntekijöistä koki, ettei ole saanut kovinkaan hyviä eväitä sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin sosiaalityön yliopisto-opinnoistaan ja osa puolestaan koki lähtökohtansa sosiaalityön yliopisto-opintojen osalta jokseenkin hyvänä tai hyvänä. Jatkotutkimusaiheena voisikin olla selvittää, kuinka eri yliopistojen sosiaalityön koulutusohjelmissa opetetaan sosiaalityön vaikuttavuudesta ja sen arvioinnista.

Moni sosiaalityöntekijöistä (8) vastasi, että heidän työpaikkansa ei tai ei juurikaan tue sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia heidän työssään. Osa vastaajista (2) kertoi, ettei heidän työpaikkansa anna riittävästi tukea sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnille. Osa vastaajista (4) puolestaan kertoi työpaikan tukevan sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia. Sosiaalityöntekijät kertoivat työpaikan tarjoaman tuen keinoihin kuuluvan palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma, asiakaskirjaukset, koulutukset, kyselyt, asiakasraadit sekä erilaiset työkalut ja työmenetelmät. Lisäksi eräs vastaajista (1) kertoi, ettei osaa

vastata kysymykseen ja eräs vastaaja (1) puolestaan avasi, että hänen työpaikallaan pohditaan yhdessä säännöllisesti asiakastilanteita esihenkilön ja työparin kanssa, jotta nähdään mihin suuntaan on menty. Vastaaja kuitenkin lisäsi, ettei pidä tätä varsinaisena vaikuttavuuden arviointina.

Kysyttäessä sosiaalityöntekijöiltä toiveita vaikuttavuuden arviointiin liittyvälle tuelle, lähes kaikki vastaajista (16) toivoivat jonkinlaista tukea. Yksi vastaajista (1) kertoi, ettei tarvitse enempää tukea, vaan on tyytyväinen THL:n ja Socca:n tarjoamaan aktiiviseen yhteistyöhön aiheen tiimoilta. Sosiaalityöntekijät toivoivat Aluehallintovirastolta ja valtiolta vahvempaa puuttumista sekä tahtoa aikuisten auttamiseen ja aikuissosiaalityön kehittämiseen. Tähän liittyen toivottiin linjauksia, raportointivelvollisuutta ja uhkasakkoja. Sosiaalialan osaamiskeskuksilta, kehittäjäsosiaalityöntekijöiltä ja graduista toivottiin mallia ja rakenteita vaikuttavuuden arvioinnin ja tiedon koonnin toteuttamiseen. Oman työpaikan tiimiltä toivottiin kokemusten jakamista aiheesta ja johdolta ymmärrystä, tukea ja arvostusta. Lisäksi tuen tapoja, joissa ei mainittu mitään tiettyä tukea antavaa tahoa, olivat koulutukset, asian esiin ottaminen, keskustelu, kiinnostus, näkyvyys, keskustelu työn tarkoituksesta, aikaa ja resursseja, yhteistä kehittämistä, uusia työkaluja, rakenteissa olevaa tutkimusta, arvomaailman muutosta, siten että viranomaistyön sijaan vaikuttavuus olisi työn keskiössä ja sosiaalihuollon kehittämisohjelman 1. osion käyttöönottoa kokonaisuudessaan.

Tämän tutkielman tulosten mukaan aikuissosiaalityön vaikuttavuutta voi olla haastavaa kuvata yhdenmukaisesti ja yksiselitteisesti. Moninaisen ja vakiintumattoman käsitteistön katsotaankin liittyvän sosiaalityön vaikuttavuuteen (Pohjola 2012b, 20). Sosiaalityön vaikuttavuutta pidetään myös tunnetusti hankalana käsitteenä (Mäntysaari & Ylistö 2021, 248). Tutkielman tuloksiin viitaten, on mahdollista, että sosiaalityön vaikuttavuudesta ja sen arvioinnista puhuttaessa, emme välttämättä ymmärrä kyseistä ilmiötä samoin tai arvioi sitä samalla tavalla kuin kollegamme. Yksi sosiaalityöntekijä voi esimerkiksi käsittää sosiaalityön vaikuttavuuden asiakkaan saamiseksi kokonaan pois palveluiden ja etuuk-sien piiristä, toinen asiakkaan tilanteessa tapahtuviksi myönteisiksi muutoksiksi ja kolmas tavoitteita kohti eteneväksi työskentelyksi ja henkilökohtaisen hyvinvoinnin lisääntymiseksi. Yksi sosiaalityöntekijä saattaa arvioida vaikuttavuutta sosiaalityössä mittarien, toinen puolestaan asiakassuunnitelman avulla ja kolmas arvioimalla, tekeekö työssään jonkin muutoksen vai ei.

Tämän vuoksi sosiaalityön vaikuttavuudesta puhuttaessa, olisi tärkeää aina tarkentaa, mistä oikeastaan puhutaan. Käsitevalinnoilla luodaan valtapositiioita ja ilmiöiden

ymmärtämisen monopoleja, samalla piilottaen vaihtoehtoisia käsitteitä (Pohjola 2012a, 11). Näin ollen, ei ole yhdentekevää, miten vaikuttavuutta aikuissosiaalityössä määritellään ja miten sen arviointia työssä toteutetaan. Olisikin hyödyllistä käydä sosiaalityön vaikuttavuuden käsitteen määrittelystä sekä sen arvioinnista enemmän keskustelua sekä tehdä enemmän tutkimusta aiheeseen liittyen.

On myös tärkeää, ettei sosiaalityön vaikuttavuutta ymmärretä väärin, sekoittaen se esimerkiksi tehokkuuden tai taloudellisuuden käsitteisiin, jolloin se saattaa tuntua luotaantähtävältä. Eräs kyselyyn vastannut sosiaalityöntekijä kertoikin, että vaikuttavuuden arviointi kuulostaa käsitteenä hyvin teoreettiselle ja siinä on kaiku, että työn tulisi olla tuoksellista ja tehokasta. Tämän ei katsottu sopivan yhteen sosiaalityön eetoksen kanssa.

Steven Walkerin (2012, 174) mukaan useat sosiaalityöntekijät eivät halua tehdä arvioita työnsä vaikuttavuudesta tai arviot voivat olla hyvin lyhyitä. Tähän kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä suurin osa kertoi arvioivansa työssään sosiaalityön vaikuttavuutta, mutta arvioinnin tavat erosivat toisistaan. Sitä millä laajuudella sosiaalityöntekijät työssään vaikuttavuuden arviointia työssään tekivät, ei käy tämän tutkielman aineistosta ilmi.

Mikä tahansa ei kuitenkaan ole sosiaalityön vaikuttavuutta, eivätkä kaikki tavat sovellu sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin aikuissosiaalityössä. On sekä sosiaalityöntekijöiden, sosiaalityön profession että asiakkaidenkin etu, että sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvät käytännöt ovat riittävän yhdenmukaiset. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin tapojen erotessa toisistaan, myös sosiaalityön asiakkaat saattavat olla joko osallisena tai kohdata melko paljonkin toisistaan eroavaa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia. Jatkotutkimuksen aiheena olisikin laajemmin ja tarkemmin selvittää, kuinka sosiaalityöntekijät arvioivat sosiaalityön vaikuttavuutta työssään. Aiheeseen pääsisi pureutumaan syvällisemmin haastattelua aineistonkeruumenetelmänä käyttäen. Tällöin pystyttäisiin myös varmistamaan, että vastaajat ymmärtävät kysymykset samansuuntaisesti. Lisäksi olisi tärkeää tarkastella, kuinka sosiaalityön asiakkaiden osallisuus toteutuu sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa.

Moni kyselyyn vastannut sosiaalityöntekijä kertoi kiireen, stressin, ajanpuutteen ja liian suuren asiakasmäärän olevan tekijöitä, jotka vaikeuttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia. Myös Kemppainen ym. (2010, 35) sanovat, että asiakasvirtojen ja kiireen keskellä työn vaikuttavuuden tarkasteleminen usein unohtuu ja työ rutinoituu suoritteiksi. Sosiaalityötä tehdäänkin monimutkaistuvien ja vaikeutuvien asiakastilanteiden keskellä valtavissa työpaineissa (Heinonen 2007, 10). Sosiaalitoimen yhä lisääntyvät

asiakasmäärät, muiden palvelujen paikkaamistarve ja niukat resurssit asettavat sosiaalialan ammattilaiset usein tilanteiden eteen, jotka ovat kohtuuttomia (Tuominen 2021, 112).

Sekä kotimaisten että kansainvälisten tutkimusten mukaan sosiaalialan ammattilaisten työolot ovat varsin huolestuttavat sekä työpaineiden ja kuormituksen sävyttämät. Erilaiset selvitykset tuovat esiin, kuinka sosiaalityöntekijät tekevät työtään jaksamisen äärirajoilla. (Mänttari-van Der Kuip 2015, 74.) Onkin tärkeää tarkastella myös olosuhteita, joissa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia aikuissosiaalityössä tehdään. Eräs kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä kertoi, että kuormittavan asiakasmäärän, kiireen, stressin ja resurssien vuoksi vaikuttavuutta ei aina jaksakaan edes ajatella, joka on hänen mielestään todella ikävää. Onkin huomioitava, että vaikka sosiaalityöntekijöiden osaaminen sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyen olisi kohdallaan, se ei yksinään riitä. Sosiaalityöntekijöillä tulee myös olla tosiasialliset mahdollisuudet tehdä vaikuttavuuden arviointia työssään. Sosiaalityöntekijöiltä vaikuttavuuden arviointia vaadittaessa, onkin tärkeää tarkastella myös, millaisia sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia ympäröiviä rakenteita on olemassa ja millä tavoin ne toimivat suhteessa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin.

Osa kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä kertoi myös mittarien ja työkalujen puutteiden vaikeuttavan sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia. Vastajat ilmaisivat, että sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin ei heidän mielestään ole olemassa tarvittavaa tai vielä tarpeeksi hyvää mittaristoa tai seurantamenetelmää aikuissosiaalityössä. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa toivottiin, että työkaluja sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin olisi enemmän tai monipuolisemmin ja niin, että niitä voisi käyttää ilman lisätyötä työn tukena. Jatkotutkimuksen aiheena voisikin olla selvittää tarkemmin sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvien mittarien puutteita ja kehityskohtia niitä työssään hyödyntävien sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tämä olisi myös ollut mielenkiintoinen kohta lisäkysymysten esittämiselle. Olisi ollut mielenkiintoista tietää, missä mittareissa ja työkaluissa sosiaalityöntekijät kokivat olevan puutteita, minkälaisia puutteita ja miten he toivoisivat mittareja ja työkaluja kehitettävän, jotta ne toimisivat paremmin aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä.

On tärkeää, että sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista kuullaan. On esimerkiksi tärkeää tietää, millainen ymmärrys aikuisten parissa työskentelevillä sosiaalityöntekijöillä on tällä hetkellä sosiaalityön vaikuttavuudesta ja sen arvioinnista aikuissosiaalityössä, mitkä tekijät heidän mielestään aikuissosiaalityössä auttavat ja vaikeuttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia sekä millaista tukea he siinä

tarvitsevat. Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin sekä aikuissosiaalityön haasteellisuu-
den vuoksi on tärkeää, että sosiaalityöntekijät saavat riittävästi tukea sosiaalityön vaikut-
tavuuden arvioinnin toteuttamiseen työssään. On olennaista, että sosiaalityöntekijöillä on
riittävästi opintojen avulla ja työyhteisöjen kautta syntynyttä osaamista sosiaalityön vai-
kuttavuuden arviointiin. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijöillä on oltava työpaikoilla tosi-
asiallinen mahdollisuus toteuttaa sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia. Sosiaalityönte-
kijöiden tulee myös saada tietoa siitä, mistä aiheeseen liittyvää tietoa ja tukea on tarvitta-
essa saatavilla.

LÄHTEET

- Aaltio, Iris & Puusa, Anu (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Juuti, Pauli & Puusa, Anu (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (169-180). Gaudeamus. <https://www.ellibrary.com/book/9789523456167>. Viitattu 14.8.2022.
- Aistrich, Matti (2014). *Kannattaako vaikuttavuutta yrittää mitata*. Sitra. <https://www.sitra.fi/artikkelit/kannattaako-vaikuttavuutta-yrittaa-mitata/>. Viitattu 7.10.2020.
- Alasuutari, Pertti (2012). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. <https://www.ellibrary.com/book/978-951-768-385-2>. Viitattu 17.8.2022.
- Alho, Sirkka (2021). Kollektiivinen asiantuntijuus ja monitoimijainen yhteistyö aikuissosiaalityössä. Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen, Kati (toim.) *Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. (66-82). Gaudeamus. <https://www.ellibrary.com/book/9789523456839>. Viitattu 28.7.2022.
- Bertaux, D (1982). Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli mukaan (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki. Tammi. 10. uudistettu laitos. 1. painos 2002.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto (2007). *Tutkijan arkipäivän etiikka*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. <https://www.ellibrary.com/book/978-951-768-284-8>. Viitattu 11.1.2021.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1996). Tuomi, Jounin & Sarajärvi, Annelin mukaan (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki. Tammi. 10. uudistettu laitos. 1. painos 2002.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2014). Tuomi, Jounin & Sarajärvi, Annelin mukaan (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi. Osoitteessa: <https://www.ellibrary.com/book/9789520400118>. Viitattu 2.10.2022.
- Eskola, Jari (2001). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (133-157). Jyväskylä. PS-kustannus.
- Gray, Mel & A. Webb, Stephen. (2013). Introduction. Teoksessa: *Gray, Mel & A. Webb, Stephen. Social Work Theories and Methods*. (1-10). Toinen painos. Lontoo. SAGE Publications Ltd. <https://web-p-ebshost-com.ezproxy.ulapland.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzE-wOTk0MzBfX0FO0?sid=7d761900-76ff-4a3a-8806-78cf92daad76@redis&vid=0&format=EB&rid=1>. Viitattu 11.8.2022.
- Günther, Kirsi & Hasanen, Kirsi & Juhila, Kirsi. (n.d). *Johdanto: analyysi ja tulkinta*. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>. Viitattu 29.5.2021.
- Hakala, T. Juha (2017). *Tulevan maisterin graduopas*. Helsinki. Gaudeamus Oy.
- Heikkilä, Tarja (2004). *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Prima Oy. 5. Uudistettu painos. 1. painos 1998.

- Heinonen, Hanna (2007). *Kohti syvempää ymmärrystä sosiaalityössä: tutkiva ja arvioiva työote sosiaalityöntekijöiden jäsentämänä*. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA. http://www.socca.fi/files/72/Tutkiva_arvioiva_tyo-ote_sosiaalityontekijoiden_jasentamana.pdf. Viitattu 7.1.2021 ja 25.7.2022
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009). *Tutki ja kirjoita*. 15. uudistettu painos. 1. painos 1997. Helsinki. Tammi.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2008). Johdanto. Teoksessa: *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) (7-11). Gummerus. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-288-6>. Viitattu 25.7.2022.
- Juuti, Pauli & Puusa, Anu (2020a). II Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Juuti, Pauli & Puusa, Anu (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (55-57). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456167>. Viitattu 13.8.2022.
- Juuti, Pauli & Puusa, Anu (2020b). Laadullisen tutkimuksen aineiston hankintamenetelmiä. Teoksessa Juuti, Pauli & Puusa, Anu (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (96-98). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456167>. Viitattu 15.8.2022.
- Juuti, Pauli & Puusa, Anu (2020c). Laadullisen aineiston analyysi. Teoksessa Juuti, Pauli & Puusa, Anu (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (138-140). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456167>. Viitattu 17.8.2022.
- Juuti, Pauli Puusa, Anu (2020d). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Juuti, Pauli & Puusa, Anu (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (166-168). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456167>. Viitattu 14.8.2022.
- Kananen, Jorma (2014). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä – Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kangasniemi, Mari (2012). *Tuottavuuden mittaaminen palveluilla*. Palkansaajien tutkimuslaitoksen raportteja 23/2012. https://www.labour.fi/?wpfb_dl=1152. Viitattu 14.10.2020.
- Karjalainen, Pekka & Blomgren, Sanna & Mikkonen, Jaana & Nevalainen, Jaana (2013d). Teoksessa Blomgren, Sanna & Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula & Kivipelto (toim.) *Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä - arviointimalleista mittareihin: tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti*. (52-79). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 27.9.2022.
- Kazi, Mansoor A. F. (2003). *Realist evaluation in practice: health and social work*. Sage Publications. <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland-ebooks/reader.action?docID=254768>. Viitattu 5.1.2021.
- Kempainen, Tarja & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Niskala, Asta & Ojaniemi, Pekka & Vesterinen, Kerttu (2010). *Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin ensiaskeleet Lapissa: Tutkimus sosiaalitoimistojen työn vaikuttavuudesta*. Rovaniemi. Oy Sevenprint Ltd.

- Kivipelto, Minna (2016). Sosiaalityön arviointi ja vaikuttavuus. Teoksessa Hänninen, Kaija & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Törrönen, Maritta & Veistilä, Minna (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. (285-296). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789524959179>. Viitattu 25.7.2022.
- Kivipelto, Minna & Koponen Erja (2021). Osallistavan sosiaaliturvan mallin vaikuttavuus. Teoksessa Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen (toim.) *Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. (227-240). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456839>. Viitattu 28.7.2022.
- Kivipelto, Minna & Kotiranta, Tuija (2014). *Sosiaalityön vaikuttavuuden kriittinen eetos saatava takaisin*. Janus vol. 22 (2) 2014. (172-182). <https://journal.fi/janus/article/view/51208/15652>. Viitattu 14.1.2021.
- Kivipelto, Minna & Blomgren, Sanna & Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula (2013a). Lukijalle. Teoksessa Blomgren, Sanna & Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula & Kivipelto (toim.) *Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä - arviointimalleista mittareihin: tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti* (3). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 17.9.2022.
- Kivipelto, Minna & Blomgren, Sanna & Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula (2013b). Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointimittareiden kehittämisen lähtökohtia. Teoksessa: Blomgren, Sanna & Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula & Kivipelto (toim.) *Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä - arviointimalleista mittareihin: tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti*. (17-26). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 3.12.2020.
- Kivipelto, Minna & Blomgren, Sanna & Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula (2013c). Yhteenvedo ja johtopäätökset. Teoksessa Blomgren, Sanna & Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula & Kivipelto (toim.) *Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä - arviointimalleista mittareihin: tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti*. (101-109). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 3.12.2020.
- Koivisto, Juha (2006). *Sosiaalialan näyttökeskustelu: miten sosiaalisten interventioiden vaikuttavuus osoitetaan?* (53-60). Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 14 (2006): 1. <https://luc.finna.fi/ulapland/Record/arto.013025199>. Viitattu 21.7.2022.
- Kokkonen, Tuomo (2021). Osallisuuspolitiikka aikuissosiaalityön asiakkuuden ja työtapojen määrittäjänä. Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen, Kati. *Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. (39-52). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456839>. Viitattu 26.7.2022.
- Korteniemi, Pertti & Borg, Pekka (2008). *Kohti näyttöön perustuvaa ammatillista käytäntöä?* Stakesin työpapereita 23/2008. Stakes.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/74980/T23-2008-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 3.1.2.2020 ja 24.7.2022.

- Kotiranta, Tuija & Mäntysaari, Mikko (2017). Vaikuttavuus tulee ja menee – ja palaa takaisin. Teoksessa Tuulio-Henriksson, Annamari & Kalliomaa-Puha, Laura & Rauhala, Pirkko-Liisa (toim.) *Harkittu, tutkittu, avoin. Marketta Rajavaaran juh-lakirja*. (35-50). Kela. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/178926/Harkittu%20tutkittu%20avoin.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 2.2.2021.
- Koubel, Georgina (2013). Introduction. Teoksessa Koubel, Georgina (toim.) *Social work with adults*. (1-8). McGraw-Hill Education. <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland-ebooks/reader.action?docID=1220266>. Viitattu 26.7.2022.
- Kuula, Arja (2006). *Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Osuskunta Vastapaino.
- Laine, Timo (n.d.). Tuomi, Jounin & Sarajärvi, Annelin mukaan (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789520400118>. Viitattu 2.10.2022.
- Maliranta, Mika (2006). *Yrityssaineistoilla tuottavuuden juurille*. https://www.stat.fi/tup/tietotrendit/tt_10_06_yrityssaineistot.html. Viitattu 13.10.2020.
- Matthies, Aila-Leena & Svenlin Anu-Riina & Rantamäki, Niina & Viitasalo, Katri (2021). Aikuissosiaalityössä vaikuttavat sosiaaliset mekanismit. Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen, Kati. *Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. (185-196). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456839>. Viitattu 28.7.2022.
- Metsämuuronen, Jari (2006a). Johdanto laadulliseen tutkimukseen. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. (80-82). Helsinki. International Methelp Ky.
- Metsämuuronen, Jari (2006b). Laadullisen tutkimuksen käsitteitä. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. (83-89). Helsinki. International Methelp Ky.
- Metsämuuronen, Jari (2008). *Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4*. Helsinki. International Methelp Ky. 3. uudistettu painos. 1. painos 2000.
- Mänttari-van Der Kuip, Maija (2015). *Work-Related Well-Being among Finnish Front-line Social Workers in an Age of Austerity*. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45924/978-951-39-6191-6_vaitos29052015.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 26.7.2022.
- Mäntysaari, Mikko & Ylistö, Sami (2021). Työllistymistä edistävän monialaisen palvelun vaikuttavuus. Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen, Kati. *Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. (241-255). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456839>. Viitattu 29.7.2022.
- Niiniluoto, Ilkka & Haaparanta, Leila (2016). *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789524959223>. Viitattu 11.1.2021

- Paasio, Petteri (2017). Sosiaalityö ja vaikuttavuus. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Läheteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. (401-415). Tietosanoma. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789518854213>. Viitattu 17.9.2022.
- Paasio, Petteri (2020). Sähköpostiviesti. Viitattu 7.12.2020.
- Pekurinen, Markku (2014). Mitä ei mitata, siitä ei piitata. Teoksessa Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki & Rouvinen-Wilenius, Päivi & Parviainen, Heikki & Ahola, Eija (toim.) *Hyvinvointitalous*. (159-162). Helsinki. SOSTE.
- Pekurinen, Markku & Räikkönen Outi & Leinonen, Tuija (2008). *Tilannekatsaus sosiaali- ja terveydenhuollon laatuun vuonna 2008. Stakesin raportteja 38/2008. Stakes*. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/76850/R38-2008-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 3.12.2020.
- Pohjola, Anneli (2012a). Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. (9-15). Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus.
- Pohjola, Anneli (2012b). Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. (19-42). Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus.
- Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (2012). Vaikuttavuus on monta. Teoksessa: Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. (347-352). Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus.
- Ponnert, Lisa & Svensson Kerstin (2015). *Standardisation—the end of professional discretion?* <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13691457.2015.1074551>. Viitattu 25.11.2020.
- Rajavaara, Marketta (2007). *Vaikuttavuusyhdistys: sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 84. Kela, tutkimusosasto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3290/Rajavaara-Vaikuttavuusnetti.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 5.12.2020.
- Rossi, H. Peter & Howard, E. Freeman & Mark, W. Lipsey: (1999). *Evaluation: A Systematic Approach*. California. Sage Publications. Kuudes painos. 1. painos 1979.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2009). Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. *Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. Yhteiskuntatieteellisen tietoariston julkaisuja. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoaristo/julkaisu/kvalimotv.pdf>. Viitattu 11.1.2021
- Saikkonen, Paula & Kivipelto, Minna (2012). *Tiedontuotannon mahdollisuudet sosiaalipalveluissa*. (286-294). Janus, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 20 (2012):1. <https://journal.fi/janus/article/view/50667/15379>. Viitattu 21.7.2022.
- SHL Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>. Viitattu 15.10.2020.
- Socca (n.d). Soccan (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen) internet-sivut. *Työväline: Aikuisväestön hyvinvointimittari*.

https://www.socca.fi/aikuissosiaalityo_ja_sosiaalinen_kuntoutus/aikuisvaeston_hyvinvointimittari. Viitattu 10.8.2022.

- Svenlin, Anu-Riina & Matthies Aila-Leena & Turtiainen, Kati (2021). Epilogi: kohti tietoon perustuvaa aikuissosiaalityötä. Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen, Kati. *Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. (271-278). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456839>. Viitattu 29.7.2022.
- Tanner, Niina & Kivipelto Minna (3/2022). *AVAIN-mittarin käyttö aikuissosiaalityössä*. THL. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144880/URN_ISBN_978-952-343-914-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 10.8.2022.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) (2012). Varantola, Krista & Launis, Veikko & Helin Markku & Spoof, Sanna Kaisa & Jäppinen, Sanna (toim.) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 7.1.2021.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki. Tammi. 10. uudistettu laitos. 1. painos 2002.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789520400118>. Viitattu 13.8.2022.
- Tuominen, Tuula (2021). Arjen toimijuus aikuissosiaalityön nuorilla miesasiakkaila. Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen, Kati. *Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. (39-52). Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456839>. Viitattu 28.7.2022. Sivut 97-114.
- Valli, Raine (2001). Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (100-112). Jyväskylä. PS-kustannus.
- Hallituksen ohjelma. 10.12.2019. *Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. Valtioneuvoston julkaisu (2019:31). https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 13.10.2020.
- Vilka, Hanna (2021). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523701731>. Viitattu 15.8.2022.
- Virtanen, Juha (2006). Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana*. (151-214).
- Walker, Steven (2012). *Effective social work with children, young people & families – Putting Systems Theory into Practice*. India. SAGE Publications Ltd.

LIITE 1 Kyselyn saatekirje

Hei sinä aikuissosiaalityössä työskentelevä tai aiemmin työskennellyt sosiaalityöntekijä!

Olen sosiaalityön maisterivaiheen opiskelija Lapin yliopistosta ja teen Pro gradu -tutkielmaa aikuissosiaalityössä työskentelevien ja työskennelleiden sosiaalityöntekijöiden **sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin liittyvistä käsityksistä**.

Sosiaalityön vaikuttavuutta voidaan tarkastella eri tasoilla ja tutkielmassani keskityn sosiaalityön asiakastyön tasoon. Sosiaalityön vaikuttavuuteen liittyvään keskusteluun olisi tärkeää saada lisää sosiaalityöntekijöiden näkökulmia. Tutkimukseni tarkoituksena on tuoda esiin sosiaalityöntekijöiden käsityksiä sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista: pitäisikö sosiaalityöntekijöiden mielestä sosiaalityön vaikuttavuutta arvioida ja jos, niin millä tavalla, mitkä tekijät työssä auttavat ja vaikeuttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia ja haluaisivatko sosiaalityöntekijät saada tukea arvioinnin tekemiseen ja jos, niin millaista tukea.

Kysely on sosiaalityöntekijöille, jotka työskentelevät tai ovat työskennelleet aikuissosiaalityössä ja voivat pohjata vastauksensa kokemukseen aikuissosiaalityössä työskentelemisestä. Mitään erityistä osaamista sosiaalityön vaikuttavuuteen liittyen ei tarvitse olla. Voit myös vastata, vaikket olisi tehnyt työssäsi vaikuttavuuden arviointia. Jokainen vastaus on tärkeä ja tekee aineiston vain monipuolisemmaksi.

Kysely on yhden sivun pituinen ja vastaaminen kestää noin 15-20 minuuttia. Kyselyssä ei kysytä tietoja, joista sinut tai työpaikkasi voitaisiin tunnistaa. Kyselyyn vastaaminen on täysin anonyymia. Vinkkaa kyselystä halutessasi myös kaverille. Jos tulee kysyttävää, voit ottaa yhteyttä täällä Facebookissa tai sähköpostitse pjortikk@ulapland.fi.

Ystävällisesti Päivi Jortikka

Lämmin kiitos jo etukäteen kaikille arvokkaista vastauksista!

Vastausaikaa on 21.4.2021 klo: 23.59 asti.

Tässä linkki kyselyyn: <https://link.webpolsurveys.com/S/0A39D14702ABA78D>

LIITE 2 Kyselylomakkeen runko

Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointi

Tämä kysely on suunnattu sosiaalityöntekijöille, jotka työskentelevät tai ovat aiemmin työskennelleet aikuissosiaalityössä. Kysymyksiin vastaaminen ei edellytä työskentelemistä aikuissosiaalityössä tällä hetkellä eikä työskentelyn kestolla ole tämän tutkimuksen kannalta merkitystä. Tämän kyselyn kaikki kysymykset ovat avoimia kysymyksiä, joten kirjoita vastauksesi aina kysymyksen alla olevaan tilaan. Kun olet valmis, paina alla olevaa "Lähetä" -painiketta. Kaikki vastaukset ovat tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä.

1. Mitä sosiaalityön vaikuttavuus aikuissosiaalityössä mielestäsi on?
2. Pitäisikö sosiaalityön vaikuttavuutta aikuissosiaalityössä mielestäsi arvioida? Jos pitäisi, niin millä tavalla?
3. Mistä ajattelet käsityksesi sosiaalityön vaikuttavuudesta olevan peräisin?
4. Arvioitko työssäsi sosiaalityön vaikuttavuutta? Jos, niin kuvaile millä tavalla?
5. Onko työssäsi asioita, jotka auttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa? Jos on, niin mitä?
6. Onko työssäsi asioita, jotka vaikeuttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia? Jos on, niin mitä?
7. Millainen sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamisesi tällä hetkellä on ja mistä olet saanut sitä?
8. Millaiset lähtökohdat sosiaalityön yliopistokoulutus mielestäsi antaa sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaamiselle sosiaalityössä?
9. Tukeeko työpaikkasi sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia työssäsi? Jos tukee, niin millä tavalla?
10. Toivoisitko tukea sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin tekemiseen työssäsi? Jos, niin millaista tukea ja mistä?

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi

TAULUKKO 2 Tulisiko vaikuttavuutta arvioida aikuissosiaalityössä

TAULUKKO 3 Tekijöitä, jotka auttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnissa

TAULUKKO 4 Tekijöitä, jotka vaikeuttavat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia

TAULUKKO 5 Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin osaaminen

TAULUKKO 6 Vaikuttavuuden arvioinnin osaamisen lähteitä

TAULUKKO 7 Sosiaalityön koulutuksen antamat lähtökohdat sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin

TAULUKKO 8 Työpaikan tuki sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnille